ఆంధ్ర కాదంబరి

పూర్వార్ధము

గ్రంథకర్త

పళ్ళె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు

గర్తపురోన్నతపాఠశాలా

ప్రధాన సంస్కృతోపాధ్యాయులు.

ఇయ్యది

గుంటూరులోని సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదులగు

శ్రీయుత ఏకా దండయ్య పంతులుగారి

పరిపూర్ణ ద్రవ్యసాహాయ్యమున

బెజవాడ

వాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1931

[వెల రు 1-4-0.

ఆశీస్సు

(కృతిసమర్పణ సభాంతమున శ్రీకృతిపతులును
సభాధ్యక్షులు నొనర్చిన యాశీస్సులు.)

శా॥ పూర్ణప్రజ్ఞుఁడవౌదు నీవనుచుఁ గాబోలీ్నకు మీయయ్య్యా
మున్, "పూర్ణప్రజ్ఞ" యటంచు నామకరణంబుం జేసె,
మైత్రేతలోఁ, బూర్ణప్రజ్ఞుఁడవైతి మా హృదయ
మామోదంబునుఁ జెందె నో, పూర్ణప్రజ్ఞుఁడ! నీకుఁ
జేకుఱుత సంపూర్ణాయురారోగ్యముల్.

క॥ కాదంబ్రదు కృతులు పేయము
కాదంబరి, దానిఁగొల్చు ఘనులు నిపుడు మే
లాహ్లాదంబ్రదు వత్స! నా కా
కాదంబరి మెడకు నంటఁగట్టితి వౌరా.

సీ॥ శబరి యెంగిలిపండ్లు చవిగొన్న శ్రీరామ
చంద్రుఁ డే మపకీర్తిసాంద్రుఁ డాయెఁ
గుబ్జాకృతిని గోరుకొన్న శ్రీ రుక్మిణీ
విభుఁ డేమి ప్రేలు వంపించుకొనియెఁ
గుమ్మరిమట్టిపూ ల్గొన్న మాకొండవెం
కన్నకేమి కళంక మంటుకొనియె
వ్యాధుఁ డిచ్చినమాంస మంది యానందించు
సింగప్పకీర్తి కే చేటు గలిగెఁ

గీ॥ గాన భక్త్యర్పితంబెల్ల గ్రాహ్యతమమె
యనుచు శిష్యవతంసభక్త్యర్పితాంధ్ర
లలితగీర్వాణవాణీవిలాసవతిని
గృతిని గైకొన్న నే నతికృతిని గానె.

సీ॥ కాదంబరీరసాస్వాదంబు లేకున్నఁ
కవియౌనె వాఁడు కాకవియెగాని
కాదంబరీరసామోదహీనుఁడు పండి
తుం డౌనె యొకబండితుండెగాని
కాదంబరిని గ్రోలక సురోక్తి బలరాముఁ
డౌనె సాపాట్రాముఁ డౌనుగాని
కాదంబరీసేవ గల్గక యక్షరా
స్యుం డౌనె జననిరస్యుండెగాని

గీ॥ కానఁ గాదంబరీకృతిఁ గాంచు టెంతొ
కవికిఁ గృతిభర్తకును గీర్తికర మటంచుఁ
దలఁచి శిష్యార్పితాంధ్ర కాదంబరీసు
కృతికిఁ బతినాట కంగీకరించినాఁడ.

అవధాని శిరోమణి కాశీ కృష్ణాచార్యులు,
కృతిపతులు.

శా॥ పూర్ణప్రజ్ఞుఁడు మున్ను బాణుఁడు జగత్పూజ్యప్రభావుండు
వి,ద్వార్ణోరాశి రచించెఁ గావ్యమును గద్యస్ఫూర్తి నీనాఁ
డు మా, పూర్ణప్రజ్ఞుఁడు పద్యకావ్యముగ నింపుల్ మీఱఁ

గా మార్చి వి, ద్యార్ణోరాశికిఁ గృష్ణతీర్థునకుఁ దానర్పించె
భక్త్యున్నతిన్.

ఉ॥ మామకుఁ గన్య నిచ్చితివి మామకు మామవునైతి వెంత
యున్, నీమహనీయచేష్టితము నేఁ గడు మెచ్చితిఁగాని వృ
ద్ధుఁడై, నేమములందు బ్రుంగుకవినేతకుఁ గన్యనొసంగి
నాఁడ వీ, ధీమహితాత్మ! దెక్కుడగు తేజము నాయువు
నందుఁ గావుతన్.

క॥ కాదంబరీప్రియత సం
పాదించిరి పెద్దలొక్క బలరామునకే
కాదంబరీప్రియత సం
పాదించెను గృష్ణునకును మన పూర్ణుఁడహో.

క॥ జామాతకు మధుపర్కము
మామ యొసఁగునపుడు మున్ను మాంసము ముఖ్యం
బై మలసె నిపుడు తత్సఖి
నీ మన పూర్ణకవి యొసఁగెనేనియుఁ దోసఁగే.

గీ॥ ఇట్టి యుల్లేఖములకేమి కృతికృతీశ
కృతిరచయితల కాయురభీష్ట భాగ్య
భోగ్యములు గల్గఁజేయ నాభోగిశయనుఁ
గడఁగి ప్రార్థించి దీని నింక విరమింతు.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి,
శతావధాని,
కృతిసభాధ్యక్షులు.

ఓమ్

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్లో॥ జయంతి తే సుకృతినో । రససిద్ధాః కవీశ్వరాః ।
నాస్తి తేషాం యశః కాయే । జరామరణజం భయమ్॥

భాషాప్రపంచమున బాణభట్టారకు నెఱుంగనివారుండరు. ఈ విద్వన్మణి బ్రాహ్మణుఁడును వాత్స్యాయనాన్వయ సంజాతుఁడును సాంగవేదవిదుఁడును శాస్త్రనిష్ణాతుండు నైన శ్లో తత్కృత హర్షచరిత్రమువలనఁ దెలియవచ్చెడిని. ఈ మహానుభావుఁడు క్రీ॥7వ శతాబ్దంబుపూర్వభాగమందు శ్రీహర్ష చక్రవర్తి యాస్థానకవియై యున్నట్లు చరిత్రపరిశోధకుల యాశయము. ఇతనికిఁ బాండిత్యమునందేగాక కవిత్వమునందును ననన్యసామాన్య ప్రజ్ఞావిశేషంబు కలదనుటకు

శ్లో॥ శ్లేషే కేచన శబ్దగుంఫవిషయే కేచి ద్రసే చాపరేఽలంకారే కతిచి త్సదర్థవిషయే చాన్యే కథావర్ణనే ।
ఆః సర్వత్ర గభీరధీరకవితావింధ్యాటవీచాతురీ
సంచారీ కవికుంభికుంభభిదురో బాణస్తు పంచాననః॥

అను సూక్తియే ప్రబలప్రమాణము. ఈ మహాకవి తన పూర్వవయస్సునఁ జండీశతక పార్వతీపరిణయంబుల

రచించి యుత్తరవయస్సున "బాణోచ్ఛిష్ట మిదం జగ" త్తను నాభాణకంబునకు గుఱియై "కాదంబరీ రసజ్ఞానా మాహారోపి నరోచతే" యను ప్రశంసకుఁ బాత్రమై గద్య కావ్యంబులలో నిట్టిది "నభూతో నభవిష్యతి" యని ప్రసిద్ధి వహించిన కాదంబరీ పూర్వభాగంబును రచించెను. ఇప్పుడు నే రచించిన యీ 'యాంధ్ర కాదంబరి' శ్రీ బాణకృత కాదంబరి కాంధ్రీకరణంబు.

నే నీయాంధ్రీకరణంబునఁ బాటించిన నియమములు ప్రథమాశ్వాస పీఠికలోని

మ॥ సమతాపోషణదృష్టి యౌచితియు మించ న్గొన్నిచోట్లన్
నవీ, నములన్ జేర్చితిఁ గొన్నిచోటులఁ గథానందాను
భూతిత్వరా, సముపేతాత్మత వర్ణనల్ విడిచితిన్ శబ్దాది
సంశుద్ధికిన్, బ్రమితంబుల్ సుకవిత్రయీతదితరప్రౌఢోక్తి
సందర్భముల్.

అను పద్యంబునఁ గొంతవఱకుఁ దెలిపియున్నాను.

నే నీ పాత్తమును రచించి దాదాపు తొమ్మిదివత్సరము లాయెను. అప్పటికి మా స్కూలు (గుంటూరు టౌన్ హైస్కూల్) నందుసంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయులుగానున్న మద్గురువరేణ్యులగు కాశీ కృష్ణాచార్యులవారిచే బాలురభాషాభివృద్ధికై మాపాఠశాలయందే నెలకొల్పఁబడిన మాతృభాషా సమాజమునకుఁ జైత్ర శుద్ధ నవమినాఁడు శ్రీరామకళ్యాణముతోఁ బాటు మహావైభవముగా వార్షికోత్సవముజరుగుచుండెడిది. అందు శ్రీ ఆచార్యులవారి సెలవు ప్రకారము నేను

మూఁడువత్సరము లవధాన మొనర్చితిని. అవధానములు ప్రేక్షకులకుఁ దాత్కాలికానందజనకము లయినను భాషా ప్రపంచమున స్థిరస్థాయులు కామింజేసి యాపై వార్షికోత్స వమునకు 'శ్రీ రామకళ్యాణ'మను కావ్య మొండు రచించి శ్రీరాముని కంకిత మొనర్చి యందుఁబఠించితిని. ఆపై వత్స రమున కస్మ ద్గురువులగు మధ్వశ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులు గారి కంకిత మొసంగఁదలంచి కించిదూనముగా నీ యాంధ్ర కాదంబరిని విరచించితిని. కాని మద్గురువు లప్పటికిఁ బాఠ శాలనుండివిశ్రాంతిఁగైకొనుటచే సమాజవార్షికోత్సవములు జరుగమింజేసి నాకోర్కి వెంటనే కొనసాగినదికాదు.

ఇటీవల నేను మత్కృతగ్రంథంబుల నన్నింటిని శుద్ధ ప్రతులఁజేయుచుఁ గాదంబరికిఁ గల యాకొఱంతఁ దీర్ప నొక సభ గావించి యం దీకావ్యము గుర్వంకితముసేయు తలంపుతో నుదారులును భాషాభిమానులును నగు మహారాజ రాజశ్రీ రావుసాహెబు జూలూరి వెంకటరత్నముపంతులు గారితో హెచ్చరింప వారు వెంటనే యీ కృతిసమర్పణ సభను నే నేర్పాటుగావించెదనని వాగ్దాన మొనర్చి శ్రీ కింకవీంద్రఘటాపంచానన నేత్యాదిబిరుదాఢ్యులగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి శతావధానిగారి నధ్యక్షులుగాఁబిలి పించి కృతిపతులగు నస్మద్గురువర్యులను సగౌరవముగా రప్పించి ప్రజోత్పత్తిసం॥ చైత్ర॥శు॥ దశమినాఁడు గుంటూరు టౌన్ హైస్కూలునందేయీకృతిసమర్పణ మహోత్సవసభను జయప్రదముగా జరిపించిరి. ఇట్టి విద్వత్ప్రకాండుల సన్నిధిని పౌరజన సమక్షమునందు మద్గురువర్యులకు 'నాంధ్రకాదంబరి'

నంకితముచేయు మహాభాగ్యము నాకుఁగల్గించినందులకు శ్రీ పంతులుగారి కనేకవందనశతంబు లర్పించుచున్నాను.

క॥ రత్నము సంధాతయు బుధ
రత్నము కృతిభర్త సుకవిరత్నము విద్వ
ద్రత్నము సంపన్నత య
యత్నత బహురత్నయోగ మబ్బెఁ నాకుఁ॥

ఈయుదారులవలన నెగదా నాకీబహురత్నయోగమబ్బినది.

మఱియు నాయందవ్యాజానురాగముచే నేను గోరక మునుపే యీ సభాసన్నివేశమునకుఁ గావలసిన యేర్పాటు లన్నియుఁ గావించి నా కెంతయుఁ దోడ్పడిన యస్మత్పాఠశాలాప్రధానోపాధ్యాయులును భాషాభిమానులును మత్కృతిప్రోత్సాహకులును నగు మహారాజరాజశ్రీ బుద్ధిరాజు రామచంద్రరావుగారికిని, నా కీసభాప్రయత్నంబున మొదటి నుండియు సహాయులైన యస్మత్పాఠశాలా ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులును, ఉభయభాషావిశారదులును, కవులునగు బ్రహ్మశ్రీ శిష్టా హనుమచ్ఛాస్త్రిగారికిని నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

ఏతద్గ్రంథముద్రణమునకుఁగారణభూతుండును మచ్ఛ్రేయోభిలాషియు నగునొకమహాపురుషునింగూర్చి ముచ్చటించుట య య్యుదారున కసమ్మతమయ్యెనను మత్కృతజ్ఞతాలవప్రదర్శనమున కావశ్యకమగుటచే నొకించుక ముచ్చటింతు.

జాగైనను గృతిసమర్పణమహాసభ జయప్రదముగా జరిగినందులకు నే సంతసించుచుండ నొకనాఁ డుదయమున,

సీ॥ '*నిండుమనంబు'లో నెగడు ద్విజాతి ల
క్షణమునకుఁ నిదర్శన మెవండు
ఎవ్వాని వినుతింతు రెల్లవారును బట్టు
దల భగీరథుఁ దలఁదన్ను ననుచు
ఎవనితో భాషించునెడఁ గుమార్గులును స
న్మార్గు లౌదురు కొన్నినాళ్ళలోన
ఎవనికై యేతెంతు రేఁటేఁట వార్షిక
ధనముఁ జేకొనఁగ నధ్యయనపరులు
గీ॥ ఆతఁ డాత్రేయగోత్రుఁ డేకాన్వయుండు
వాసిగన్న సుబ్రహ్మణ్య వరసుతుండు
రుక్మిణీగర్భభవుఁ డుదారుండు శ్రీను
దన్నపూర్ణార్థపుంస వండయబుధుండు. 1

మ॥ 'అతిరిక్తం'డను నస్మదీయమగు పద్యంబందునన్ శ్లేషగ
ర్భితమా భావముఁదత్ప్రభన్ వినుటముద్రింపంగలోనెంచిమ
త్కృతి, మాయింటికి వచ్చి తెల్ప నది యెంతేఁ గంటి
మోదం' బయా, చిత్రలబ్ధంబగు తత్సహాయతను వాసిం
బేర్కొనం జెల్లదే. 2

ఉ॥ ఎంతటివాఁడ నేను తమరేయిటుమద్గ్రహ మేగుదెంచి మీ
యంతటమీరె మత్కృతికిన య్యెడువిత్త మొసంగియచ్చువే
యింతునటంచుఁ బల్కితిరి చేకద దాతకుఁ జిహ్వ మర్ధి తా
నింతయుఁ గోరకే యనినియిష్టముఁ గూర్చుట దండయాత్రగన్॥

---

*ఉ॥ 'నిండుమనంబు నవ్యనవనీతసమానము, పల్కు దారుణా
ఖండలశస్త్రతుల్యము జగన్నుత విప్రులయందు........'
మహాభారతము – ఆదిపర్వము.

మ॥ సిరి చెన్నారెడువారు లేరె ధరణిన్ జేసాఁచియర్థించినన్
సరిపోండితరుణంబు కాదనుచుఁ బశ్చాచ్ఛద్ధులౌచుందు రి
క్కరణిన్ గోరకమున్న యర్థమిడఁగాఁగాంక్షింత్రె మీదా
తృతా, గరిమం బెన్నఁగ నాకు శక్యమొకో యేకావంశ
రాకాశశీ. 4

శా॥ లోకజ్ఞుల్ భవదీయవంశజులు మీలో నొక్కవిజ్ఞాని ధీ
ప్రాకట్యంబలరార లెక్కల జమాబందీకి నొక్కొక్కకులో
సాకల్యంబుగ వ్రాసి యీ నృపతియాశ్చర్యంబు రేకెత్తఁగా
'నేకా'వారనెసంట నేఁటికిని మీకీయింటిపేరో బుధా! 5

క॥ తత్తాదృగ్వంశంబున
నుత్తములు జనించి రెందఱో నీ వల వి
ద్వత్తా గుణవత్తా ధీ
మత్తల నవ్వారిలోన మణిపూస వహో! 6

మ॥ ధనమందున్ గతతృష్ణులెవ్వరిల నేతన్మాత్రమే చాలునా
కనియార్జించెడిశక్తియున్న విడి తౌరా! న్యాయవాదిత్వవృ
త్తిని, దద్ద్రవ్యము ధర్మకార్యములయందే యుంచితౌ
సీప్రవ, ర్తన మెన్నంగఁ దరంబె యెల్లరకు నాదర్శంబవై
తెంతయున్.

సీ॥ తావక గర్తపత్తనసత్రరాజమే
తమధర్మబుద్ధి కుదాహరణము
జీర్ణదేవాలయ శిథిలత మాన్పుటే
తమదైవభక్తి నిదర్శనంబు
విద్యార్థులకు మాసవేతనా లిడుటె మీ
విద్యాభిమాన ప్రవృత్తి కిరవు

ఏకాదశీవ్రతాస్తోకదీక్షయ భవ
ద్భావ్యక్తనాచారాదరణకు గుర్తు

గీ॥ ప్రతిపాటను ధర్మసత్రంబు వైచి
యొక్క విద్వత్కుటుంబ మందుంచి ప్రత్య
హము పురాణంబుఁ జెప్పించు టదియ మీదు
పండితాదరతఁ దెల్పు దండయార్య! 8

ఆ॥ వె॥ మీకలార్థు లెల్ల మౌక్తికలు మీపరి
శీలనంబొ మీదుసిరివిధంబొ
అగును మీరు తలఁచునవియెల్ల సంకల్ప
బలమొ పట్టుదలయొ తెలియ మనఘ. 9

చ॥ వెలసిరి నీకతానపతివేలగుణుల్ సుకృతంపుఁ బుత్త్రికల్
కలదు యశస్తనూజ కలకాలము పేర్నిలఁ బెట్టువారు నె
వ్వాలవిడనట్టి రిట్టి సదపత్యుని నిన్ననపత్యుఁగా మహిం
దలఁతురు మాట దెచ్చునదల్ సుతులా? జను లెంత వెఱ్ఱులో.

మ॥ తొలుతం మీరలె గర్తమండలమునందుం వేద వి
ద్యా పరీ, క్షల నుత్తీర్ణుల సత్కరించితిరి సత్సంకల్పతం
వారి కా, వల మేలయ్యెను వేదపోషకసభల్ వర్ధిల్లి యం
దం, దనా, విలమా మీధన ముత్తరోత్తరమహావృద్ధిం
బ్రసాదింపదే. 11

ఉ॥ కంటిఁ బదేపదే తమరు కార్యముపట్టుల బీదసాదులం
గుంటుల గ్రుడ్డులం బిలిచి కుత్తుకబంటిగఁ బిండివంటతోఁ
దింటకుఁ బెట్టి వల్వాలుపదించుట, కొందఱదే మొమెప్పుగై
కొంటకు గొప్పవారలకె గూర్చెద; రిట్టిరు గెంటివేయుచుం

సీ॥ చెప్పినయట్టుల చేయఁజాలుదు వీవు,
చెప్పఁదు రన్యులు చేయలేరు
నా విధియంచు దానం బొనర్చెద వీవు,
పెఱవార లిత్తురు పేరు కొఱకు
వినుతి యేమాత్రంబు విననొల్ల వీ, వారల్
కొనియాడుమందురు ధన మొసంగి
కఱప నీతిని మోముకడనె యందువు నీవు,
పరు లనెదరు చాటుపాటుఁజూచి

గీ॥ దైవ మతిధన మిడుట పేదల భరింప
నని తలంచెద వీ, వన్యు లాత్మ కొఱకె
యంచుఁ దలపోసికొంద్రు; నీ కన్యులకును
దారతమ్యం బదింతెపో దండయార్య! 13

ఉ॥ శ్రీమహితుండు తాకికుఁడు శేముషిగాంచిన న్యాయవాది
యం, చే మిముఁగూర్చివింటి మును పిప్పుడొగంటి భవ
ద్గుణంబులున్, నేమము లీవులున్ మదిగనెన్ ముదమా
జన కాదులిట్టి రే, కోమలకీర్తి! మీసుగుణకోటికిదాసుఁడ
నేఁటినుండియున్. 14

మ॥ తిరమౌ కూరిమి మత్కృతిన్ దమరు ముద్రింపించుటన్
దీనిలోఁ, గొఱవన్ దీరిచి పూర్వభాగమయినన్ గూర్పంగ
నాకాయెను, త్తరభాగంబునుగూడ వ్రాయుటకుఁ బ్రోత్సా
హించినారెంతయున్, మఱవన్ జాల భవన్మహోపకృతి
సన్మాన్యా! వదాన్యాగ్రణీ. 15

గీ॥ ధర్మకార్యైకరతుల నుదారమతుల
మిమ్ము మఱియును మీకుటుంబమ్ము సతము
ఆయురారోగ్యభాగ్యంబు లందఁజేసి
మనుప సర్వేశ్వరునకు నమస్కరింతు. 16

"ప్రమాదో ధీమతామపి" బుద్ధిమంతులకు సైతము పొరపాటులుండుననన్న నాబోంటి మందబుద్ధులమాట యేమి చెప్పవలయును. నా కావ్యంబునం దేవేని నెరసులున్న బుద్ధిమంతులగు సహృదయులు నాకవి యెఱింగించినచో వారికిఁ గృతజ్ఞుఁడనై మరుముద్రణంబున సవరించుకొనఁ గలవాఁడను.

మ॥ తలయూఁచెన్ బుధమౌళి దేశికుఁడు, మోదంబందె వైదు
ష్యని। స్తులుఁడౌ వేంకటశాస్త్రి సత్కవి, సదస్యుల్ మెచ్చి
రెంతేనియున్। వెలయించెన్ నను దండయార్యుఁడు గుణో
ద్వేలుండు, మద్గ్రంథముల్। కలవెన్నో సుకృతంబు నీయది
యహో కాదంబరీకావ్యమా!

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
గ్రంథకర్త.

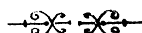

ఓమ్

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

ఆంధ్ర కాదంబరి

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్లో॥ శ్రీమ ద్వాజిముఖం త
ద్ధామ భజేఽభీష్టవస్తు భక్తానామ్
యదనుగ్రహా దభూవన్
ప్రఖ్యాతా వాదిరాజయతిముఖ్యాః. 1

రామామణి జానకీరమణియై
సేవింప, భవ్యుల్ మహో
దారుల్ తమ్ములు భ్రాతృభక్తి దళుకొ
త్తం గొల్వఁగా దుష్టసం
హారంబున్ మఱి శిష్టరక్షణముఁ జే
యన్ రాముఁడై పుట్టి లో
కారాధ్యత్వముఁ గన్న దేవు సతతం
బర్చింతు నిష్టాప్తికై. 2

ఉ॥ నేరము వెట్టి నన్నుఁ దరుణీ! యలయింపకు నాదు కౌఁగిటన్
జాఱెనె నీకుచోపరిలసన్మకరుల్ మరలన్ లిఖింతుఁబో
ఊఁ అడుమంచుఁ బల్కు దయితోక్తికి మోమున లేఁతనవ్వు చె
న్నారు మదంబ యా జనకనందన మమ్ము నయమ్ము ప్రో
చుతన్. 3

శా॥ తల్లిందండ్రియు నాకు నంబలె మహాత్మా! యేరి నీకంచుఁ
ద, న్నిల్లాలుల్లసమాడ నాకుఁబలె నీకెంత త్రమూపుల్
నవో, త్ఫుల్లాబ్జాక్షి! యటంచు వక్రగతి నప్పాఁబోణి
కన్గట్టురా, యల్లుం డెప్పుడు మాకుఁ గూరుచుత భవ్యంబుల్
మహైశ్వర్యముల్. 4

సీ॥ కలికి! నీమెయి స్వేదకణము లేమిటి కన్న
నీకంటిసెగచేఁ బినాకపాణి!
చంపకగంధి! యీకంప మేమిటి కన్న
నీపాఁపపేరుచే నీలకంఠ!
అలివేణి! రోమాంచమయ్యె నేమిటి కన్న
నీగాంగలహరిచే నాగభూష!
వనజాయతాక్షి! వైవర్ణ్య మేమిటి కన్న
నీవిభూతిస్ఫూర్తి నిర్మలాంగ!
గీ॥ అనుచుఁ బ్రియసన్నిధానసంజనితసాత్వి
కోదయము తెలియఁగ రాకుండునట్లు
పర్వతకుమారి పన్నునపహ్నవంబు
శుభము లొనఁగూర్చి మముఁ గృపఁజూచుఁ గాత. 5

క॥ చతురాననముల వేలుగఁ
జతురాగమతత్త్వబోధ సలుపుచు మునులన్

జతురాననుల నొనర్చెడు
చతురాస్యుఁడు మాకొసఁగు వచశ్చాతురులన్. 6

చ॥ అరుణనఖాంశుసంవలిత మాత్మకరస్ఫటికాక్షమాల నం
తరమున రక్తిమన్ దలఁచి దానిమగింజల పేరుగా నిరం
తరమునులాగుచిల్కఁజిఱునవ్వునదవ్వనమందలించుమా
సరసిజగర్భురాణి కృప సాఁకుత మత్కవితాకుమారికన్.

మ॥ మొనగాఁడై తనుఁగొల్చువారిదురితంబుల్ పాపుచున్ శ
క్తిమై, జనవంద్యుండగుతండ్రి మించి మునుమున్ సర్వత్ర
కైకొంచుఁ బూ,జను దానెల్లరఁదన్నుఁబుత్త్రిఁడును మిం
చన్ జెల్లునన్సూక్తి సి,గ్గుని చేతన్ దలపింపఁ జేయు ద్విరదా
స్యుం గొల్తు నిష్టాప్తికిన్. 8

క॥ అనితరసాధ్యము లవణాం
బునిల మోల్లంఘన మొనర్చి భూతనయానం
దనవర్ధనుఁడగు ధీయుతు
ననఘున్ బవనాత్మజున్ మహాత్ముఁ దలంతున్. 9

గీ॥ ధీసముద్రుల నాకుజవ్యాసభాస
కాళిదాసాదిగీర్వాణకవుల కెఱఁగి
ఆంధ్రకవులందునఁ గవిత్రయంబు సోమ
నాథు శ్రీనాథముఖ్యుల నతి యొనర్తు. 10

గీ॥ ఆంధ్రకవితాపితామహు నభినుతింతు
సూరనార్యునికవితాకుమారి సారె
సారెకుం బ్రస్తుతించి జోహా రొనర్తుఁ
దక్కువిద్వత్కవులకు వందనము లిడుదు. 11

క॥ శతలేఖన్యవధానుఁ
గృతభరతాభ్యుదయరమ్యకృతి నభినవపం
డితరాయనిఁ గొల్తు గుణా
న్వితు శ్రీమన్మాడభూషి వేంకటసుకవిన్. 12

మ॥ తనరారన్ బ్రతిసద్మమింక భువి సిద్ధన్యాత్మ్మపేరంచు నే
ఘనుభాషాకృషిమెచ్చి పల్కఁ, గవితాఽఽకారాదులం
దెన్న నే, రనిసామ్యంబున భారతాద్యతన "బర్నార్డ్షా"
గఁగొండాడె, నే, యనఘున్ "నిర్మలభాగి" కొల్తుఁ గవిఁగా
నాకృష్ణ విద్వన్మణిన్. 13

గీ॥ తిరుపతి వేంకటకవు లటు
సరసపుఁబోకడలు, షణితి, జంటగఁ బేరుల్
వరలుటఁ గవులకు నిప్పుడు
తిరుపతి వేంకటశకంబు తెలుఁగుకవితకున్. 14

వ॥ కావున. 15

చ॥ ధరణిజనుల్ నుతింపఁగనిదంయుగదైవమునాఁ బ్రసిద్ధుఁడౌ
తిరుపతి వేంకటేశునకు దేవునకట్లు శకాధినాథులౌ
తిరుపతి వేంకటేశకవిధీరులకున్ గవితాప్రగల్భవా
గ్గురులకు మద్గురుప్రియులకున్ మునుమ్రొక్కుల నందఁ
జేయనే. 16

సీ॥ నాటకాలంకారపాటవం బొసఁగిన
ఘనుఁడు కాశీకృష్ణ కవివరుండు
ప్రకరణపాండితీప్రాభవం బొసఁగిన
గురుఁడు రామబ్రహ్మకోవిదుండు

కౌముది సాంగంబుగా నాకుఁ జెప్పిన
నయభాషి పేరి పేరయమనీషి
అటుపైన దానివ్యాఖ్యలు పఠింపించిన
నోరి సుబ్రహ్మణ్య సూరివరుఁడు
గీ॥ వేదులాన్వయవారాశివిధుఁడు బుధుఁడు
సూర్యనారాయణప్రథాశోభితుండు
లోనుగాఁగల విద్యాదీక్షానులైన
యస్మదాచార్యవర్యుల నభినుతింతు. 17

గీ॥ ఎన్న రపశబ్దముల నర్థ మేగుఁగాక
కలఁగ రింతయు వృత్తభంగముల కాత్మ
వెఱవరు లవంబు ధరణి దుర్విటులు వోలెఁ
గుకవిజనములు, వారలగోడవ యేల. 18

ఉ॥ పండితరాజహంసములప్రాపునఁ గావ్యసరోవరంబు స
న్మండనమూనెడుం బదనిధానముతోన, కుదృష్టిదుష్ట వే
దండపుఁదండమో కలఁచుఁ దద్రసఁ; మిందది చేరకుండఁగా
నండజవాహురాణిఁగుశలాంకుశపాణి నమస్కరించెదన్.

వ॥ అని యిట్లు దేవతానతియుం బూర్వకవినుతియు నాధు
నికకవినతియు గురుస్తుతియుఁ గుదృష్టినికృతియుఁగావించి
యెద్దియేని యొక ప్రబంధంబు నిబంధింపఁ జూచునాకు.

సీ॥ వాత్స్యాయనాన్వయవారాశిశీతాంశుఁ
డనిమిషవాణీస్వయంవృతుండు
రాజదేవీగర్భరత్నంబు శ్రీచిత్ర
భానువిద్వద్రత్న భాగ్యఫలము

హర్షవర్ధనరాణ్మహాసభాభరణంబు
విదితాఖిలుఁడు సాంగవేదవేత్త
విద్వత్కుమారభావితకీర్తిజనకుండు
గద్యప్రబంధప్రగల్భతముఁడు
గీ॥ భట్టబాణుండు గీర్వాణభాషఁ దొల్లి
చేసె నెద్దాని జగము సోచ్ఛ్వాసమునఁగ
అట్టి కాదంబరీకావ్య మాంధ్రభాష
సలుపుతలఁపు మనంబులోఁ దాలకరించె. 21

ఉ॥ అంబరవాహినీవికచదంబుజచుంబిరసంబు మించు కా
దంబరికేమి యొక్కఁడవిదగ్ధుఁడు మెచ్చకయున్న నేమి లో
పంబు బుధాళికిక్ శ్రవణపర్వమయై దలలూఁపఁ జేయు వా
టంబగుపాట యొక్కచవటక్ జెవిటిక్ గరఁగింపకున్నచో.

క॥ వాణీపుంరూపంబని
బాణు వచింతురు తదీయభావంబులు గీ
ర్వాణస్తుత్యము లంత
ర్వాణులఁ జేయింపవే శిరఃకంపంబుల్. 23

సీ॥ కొనగోటితోఁడ మీటినవిచ్చు జవరాలి
జిగి గబ్బిగుబ్బల బిగువుకంటె
దోరగాఁబండిన దొండపం డట్టి క్రొ
న్ననబోఁడి మోవిపానకముకంటె
అలరువిల్తుని మోహనాస్త్రమా యననొప్పు
వాల్గంటి క్రీఁగంటి వాఁడికంటె
దిరిసెనలో లోటు దిద్దఁగాఁజాలిన
పువుఁబోఁడి మేని మార్దవముకంటె

గీ॥ బిగువుఁ దియ్యందనంపుఁ గ్రొంజిగియు వాఁడి
తనము మఱిపోయిఁగూర్చు మెత్తందనంబుఁ
గానరాకుండఁబో వనుమాన మేల
సరసులకు భట్టబాణ వాక్సరణులందు. 24

గీ॥ ఆత్మయే పుత్త్రుఁడని శ్రుతి యనుటఁ జేసి
భట్టబాణుండె భూషణభట్టు, భేద
మేమి పితృభాషణములట్లె యేతదీయ
భాషణంబులు బుధకర్ణభూషణములు. 25

వ॥ కావున నేతన్మహాప్రబంధంబ యాంధ్రీకరణయోగ్యంబుగా నెంచి యయ్యది విశేషజ్ఞాననిర్వాహ్య మగుట గుర్తెఱింగి ప్రకృతకాలంబు తదనుకూలంబుగామిం జేసి.

శా॥ జ్ఞానాంభోనిధులౌ గురూత్తముల నిచ్చల్గొల్చి సైకొన్న వి, జ్ఞానంబుం దిలకించు నాథుఁ డొకఁడైనన్ లేఁ డిసీ, రాజసం, స్థానంబుల్ బడు లిచ్చు పండితులకున్ సంస్కార మింకేటి కీ, ‹ఓనామాల›కు, మాసె మాచదువు లీయుద్యోగపుంగోష్ఠిచే. 27

గీ॥ నిర్ణయము చేయుదురు పఠనీయములుగ
నుత్తమగ్రంథములె పెక్కు లున్నతంపుఁ
గక్ష్యలకుఁ గాని లో తందుఁ గానరాదు
పల్లవగ్రాహిపాండిత్యపటిమ దక్క. 28

చ॥ గురుకృపఁగొన్న జ్ఞానము నకుంఠ మొనర్పఁగ శిష్యకోటికిన్, గఱపుచుఁ బెంపుసేఁత కధికారులు సైఁపరు; శక్తి దానిచేఁ, దఱుఁగునటంద్రు; వేతనము తక్కువ వా

రటుకడ్పుగాఁదిరఁగ, దటుఁగదె వారిశక్తియు? నదభ్రము
చేయ రదేల జీతముల్ ? 29

గీ॥ ప్రకృత విద్యావిధులు నధిపతుల శాస
నములుఁ దోడ్పడ లేవు జ్ఞానంబుఁబెనుప
అనిన నొప్పరు నేఁటి విద్యాలయములు
తత్త్వము విమర్శ చేయ విద్యా లయములు. 30

ఉ॥ ఏయదియెట్టులుండిన నహీనతరంబగు భక్తియు క్తియుఁ
గాయువునుం గృతజ్ఞతయు గర్తపురోన్నతపాఠశాలపై
ధీయుతులార! నా కెనఁగుఁ; దెల్గున నా కిదియేగదా యుపా
ధ్యాయి, యిటఁ వసించియ రహస్యములన్నియు నే నె
ఱుంగుటఁ. 31

వ॥ అని కొంత యోజించి. 32

మ॥ కవితాభ్యాస మొనర్తుమన్న సరియౌ కాలంబు మాకుం
డ దు, నన్న విశేషంబుగ ఖండకావ్యములె సందర్భించు
నకాలమం, దవియుం బెద్దలు వచ్చునప్పు డెవరో
యర్థింప నెల్లెట్లో యౌ, శుపుగాఁ జెప్పిన పంచరత్నము
లెటుల్ శోభిల్లు మా పద్యముల్. 33

వ॥ ఇట్లభ్యాసవైధుర్యంబునం జేసి పద్యనిర్మాణంబున కొ
క్కింత జంకుచు. 34

గీ॥ కవిగణనలోఁ గనిష్ఠికాగ్రంబు నెక్కి
సకవి లేమి ననామిక సార్థకాఖ్యఁ
జేసినట్టిడుకద కాళిదాసు; తత్కృ
తులనె లాక్షణికుల్ దోషముల వచింత్రు. 35

మ॥ అనవద్యప్రతిభాధురంధరుఁడు శ్రీహర్షుండు తా నైషధం
బను కావ్యంబును జూప మమ్మటబుధుం డాద్యంతముం
జూచి తోఁ, ల్తనె నా కీకృతిఁ జూపియుండు నెడ మత్కావ్య
ప్రకాశంబునం, దునఁ గ్లేశంబును జెందకుండుదుఁ గదా
దోషాళి కంచాడఁడే. 36

గీ॥ ఎవరితరవరాను దోషంబు లెనయకుండఁ
గృతుల రచియింపఁ గలమని ప్రతినఁ బూన
భారత విరాటపర్వాదిభాగమందుఁ
గ్రమముఁ దప్పిరి తిక్కన్నగారె యనఁగ. 37

క॥ లాక్షణికాగ్రేసరుఁడు వి
లక్షణుఁ డడిదముకులుం డలఁతియే! యొకచో
లక్షణపద్యంబునె యప
లక్షణమొనరించె; భ్రమ మలంఘ్యము కాదే. 38

చ॥ ఎసఁగిన నర్థసంపద రహింపదుపో పదశుద్ధి, యద్ది తాఁ
బొసఁగినరీతిసున్న; యదిపొల్చినమృగ్యముకూర్పు నేరుపుం
బస, యదియున్న వక్రగతి పాఱదు, పాఱిన వ్యర్థమే
యగుఁ, రసములరారకున్న; గహనంబుగదా కవనంబు
ధాత్రిలో. 39

వ॥ అట్లగుట సలక్షణకావ్యనిర్మాణంబు దుష్కరంబుగా
నెంచియుఁ గాదంబరీరసాకృష్టహృదయుండనై తన్ని
ర్మాణంబునకుఁ గడంగితి. 40

క॥ ఎక్కడ! బాణతదాత్మజు
లెక్కడ! తత్కావ్యరత్న మెక్కడ! దీనిఁ

జక్కఁగఁ దెనిఁగించెడి నా
తిక్క, బళీ! నిండమునిఁగితిఁ జలి యేలా? 41

మ॥ భవసంతాపహరంబులౌట హరిసంబంధిప్రబంధంబులే
యవు సత్కావ్యములంచు నెన్నుదురు మోక్షాసక్తిమైఁ
గొందఱై, న, విసర్జింతురె తక్కుఁగబ్బముల, బాణప్రోక్త
కాదంబరిన్, గవితాదృష్టిని జూచుచో నిది యసత్కా
వ్యంబునా, శక్యమే. 42

క॥ సద్యఃపరనిర్వృతియే
హృద్యఫలము కావ్యమున కహీనంబది యీ
గద్య ప్రబంధమున సం
సద్యోగ్యమకాక యిది యసత్కావ్య మెటో. 43

క॥ చండాలాదిక వర్ణన
ముండెనని యయోగ్యమందురో? కావ్యంబున్
గొండొక ప్రపంచమే, యిటఁ
జండాలాంగనయుఁ బద్మసంభవ కాదే. 44

గీ॥ కొంద అలరంగ రాట్ఛందమందుఁ గేత
నార్య కాదంబరీపద్య మనుచు లక్ష్య
మొందు పరఁగుట నభినవదండి దీనిఁ
దెలుఁగుఁ గావించెనందురు తెలియ మద్ది. 45

క॥ కేతనసత్కవివర్యుం
డే, తెన్గుఁ గొనరించెనేని యేతత్కృతి, భా
షాతరుణీయదృష్టమకద
నాతరమా యంతకున్ ఘనంబుగ వ్రాయన్. 46

గీ॥ ప్రౌఢభావంబులను దేటపఱచువేళ
నుచితశబ్దంబులెన్నని యుండవలయు
నల్లయింద్రాదులకె దాఁట నలవిగాని
శబ్దవారాశిఁ గడవ నాశక్యమగునె? 47

ఉ॥ తప్పులలోపలన్ మొదటి తప్పొకటాంధ్రము సేయు టందు
లోఁ, దప్పొకభట్టబాణరచితంబని యెంచియుఁ దెల్గుసేఁ
త పెఁ,ద ప్పొకటేల యన్నియును దప్పులె పండితులార!
దీనిలోఁ,దప్పులుపట్టుటెల్లఁ దమతప్పులె గుట్టుగనూరకుం
డుఁడీ. 48

మ॥ ఒకచోటన్ విడఁదీయరానియటు శ్లేషోక్తుల్ విరాజిల్లెడిన్
ప్రకటాభిజ్ఞత యెంతయున్నఁ దెలిఁగింపన్ శక్యమే యెట్టి
వా,రికి నప్పట్టున సాహసించితినిటుల్ శ్రీనాథముఖ్యా
ధ్య పూ, ర్వకవుల్ తెల్గొనరించినట్టి పెనుత్రోవల్ మాకు
నాదర్శముల్. 49

గీ॥ సరసగీర్వాణభావసంభరితమగుట
నా కవన మెల్లవారి కానంద మొసఁగు
సరసగీర్వాణభావసంభరితమగుట
నాకవన మెల్లవారి కానంద మిడదె? 50

శా॥ అర్థంబీకృతి సాంతముం దెనుఁగుసేయన్ గొంత విశ్రాంతి
య,భ్యర్థింతున్ శుభశీఘ్రతో క్తి నిపు డీయర్థంబెయర్పిం
తు గు,ర్వర్థం బర్థమకాయటంచు బుధులారా! దీనినగ్గిం
తురే?, యర్థేందుం దలపై ధరించుకొనఁడే? యజ్ఞుండె
సర్వజ్ఞుఁడున్. 51

మ॥ సమతాపోషణదృష్టి యౌచితియు మించం గొన్నిచో
ట్లం నవీ,నములం జేర్చితిం గొన్నిచోటులం గథానందాను
భూతిత్వరా,సముపేతాత్మత వర్ణనల్ విడిచితిం శబ్దాది
సంశుద్ధికిం, బ్రమితంబుల్ సుకవిత్రయీతదితరప్రౌఢోక్తి
సందర్భముల్. 52

వ॥ అని యిట్లు ప్రసక్తానుప్రసక్తంబుగాం గొండొకవచించి
గ్రంథాదియందు వంశవర్ణనంబు శిష్టాచారంబుగాన
నస్మద్వంశం బొక్కింత వాక్రుత్తు. 53

సీ॥ పున్నామ నరకంబు పో మరీచి హృదంత
రమునుండి కన్న గారాబుసుతుండు
దక్షేశుచే నిజాత్మజల కర్హుండని
ఎలచి యీంబడినట్టి పెండ్లికొడుకు
స్వారాజ్యముచ్చైర్వ నీరుద్రావించిన
గరుటాలమంతుని గన్నతండ్రి
అశ్వమేధాంతంబునందు భార్గవునిచే
ధరణి దక్షిణగొన్న తపసిమిన్న

గీ॥ పొట్టంబదునాల్గు జగములున్నట్టివాండు
పొట్టివాండు కుమారుండైనట్టివాండు
కశ్యపుండను విఖ్యాతింగన్నవాండు
మాదుగోత్రంబునకుం దలమానికంబు. 54

శా॥ ఈదృగ్గోత్రముగల్గి మాధ్వమతమందెంతేని మాన్యంబు
బు, గ్వేదోపేతము పళ్ళెవంశమమరుం విఖ్యాతులైరిం
దు స, ద్వైదుష్యంబున మాదు తాత లలఘుల్, దైవా

రుదుర్నాకు న, న్నాదమ్ముల్ హనుమద్రఘూత్తములు
మాన్యుల్ సోదరీ రత్నముల్. 55

గీ॥ సాధుమతి, తండ్రి యల జగన్నాథబుధుఁడు
తల్లి కావేరి సాధ్వీమతల్లి వినుఁడు
పెట్టుపేరో యెఱుంగను బుట్టుపేరొ
పూర్ణప్రజ్ఞుండటందురు బుధులు నన్ను. 56

సీ॥ ప్రవహించుఁ బెన్నాతరంగిణి యేయూర
ధరణికి ముత్యాల దండవోలె
నెలపూవు లేఁతవెన్నెలగాయ నెందుండు
నెలనాగతో సంగమేశ్వరుండు
లక్ష్మీతనూజాతులా యననొప్పి యె
చ్చోట నుందురు పాకనాటిరెడ్లు
ఏయూరి కామడ కింతయై పిల్చినఁ
బలుకను నెల్లూరు పట్టణంబు

గీ॥ దేన మత్పితృపాదప్రతిష్ఠితాంజ
నేయదేవాలయం బొండు నెగడుచుండు
సంగమద్ది త్రివేణికాసంగమంబు
సరసగుణులార! మామక జన్మభూమి. 57

సీ॥ కాపురంబా, ధనశ్రీపరిభూతాల
కాపురంబగు గర్తికాపురంబు
దేశికుండా, స్వర్ణదీహాసద్వాగ్ఝరీ
మండితుం డగు కృష్ణపండితుండు
అభిమానశాస్త్రమా, యఖిలవిద్వద్వచో
భూషణం బగు ఫణిభాషణంబు

నిజదైవతంబా, వినిర్దగ్ధభక్తాఘు
కాననుం డగు తురంగాననుండు

గీ॥ గోష్ఠియా కావ్యనాటక కోమలోక్తి
పఠనపాఠనకౌతుకపరవశంబు
వృత్తియా సంస్కృతాచార్యవృత్తి గర్త
పత్తనస్థాపితోన్నతపాఠశాల. 58

క॥ శతలక్షణియను వ్యాకృతి
కృతి కావ్యాలోకమనఁగఁ గీర్తితము నలం
కృతికృతి యీ రెండును ధీ
యుతులార! మదీయకృతుల నుద్గ్రంథంబుల్. 59

వ॥ తక్కుఁగృతు లెవ్వియన్న. 60

సీ॥ రచియించితిని మెచ్చ రసికులు శ్రీరామ
కల్యాణమనుమహాకావ్య మొకటి
తెలుఁగుగా మార్చితిని బ్రౌఢబంధ మీ
కాదంబరీమహాకావ్య మొండు
ఆంధ్రీకరించితి నభినవంబుగ బుధ
గణనీయములు నాటకములు పెక్కు
చేసితిఁ గైకసౌశీల్యంబునాఁ గ్రొత్త
పోకలుగల చిన్నిపొత్త మొకటి

గీ॥ ద్విపదఁగూర్చితి మేఘసందేశ, మాశు
సరణి వ్రాసితిఁ బార్వతీపరిణయాది
ఖండకృతు, లెన్నొ చాటువుల్ కలవు ప్రాయ
మిప్పటికి ముప్పదేనింటఁ గించుమించు. 61

వ॥ ఈ నేను. 62

గీ॥ జానకీజాని సత్కటాక్షంబుకలిమి
మున్ను శ్రీరామకల్యాణమును రచించి
యమ్మహాత్మునకే, యంకితమ్మొనర్చి
ప్రథమయత్నంబు సార్థకపఱచుకొంటి. 63

వ॥ అట్లె యేతద్ద్వితీయ ప్రయత్నంబును. 64

క॥ గురుఁడే హరికంటెం బర
తరుఁడని శాస్త్రంబులే సదా పల్కఁగదా
గురునకు మృదుమధురసువా
గురునకు నర్పించుకొనుట యుచితముగాదే. 65

వ॥ కావున. 66

క॥ విష్ణ్వాత్త మత్వవిద్వ
రిష్ణునకుఁ శాస్త్రవిదరిష్టసభా భ్రా
జిష్ణునకుఁ శ్రీకాశీ
కృష్ణకవీంద్రునకు నాదు కృతి నర్పింతుఁ. 67

క॥ ప్రతికృతిఁ గృష్ణార్పణ ము
న్నతు లొనరించెద రకామనంబుగ, నే నీ
కృతికతన వెలసితిని, స
త్కృతి మత్కృతిఁ జేయనొక్కొ? కృష్ణార్పణముఁ. 68

వ॥ అదియునుంగాక. 69

శా॥ వాసిఁ విద్యయొసంగినాకుఁ బెనుపొప్పంజేయ నీమాద్యవి
ద్యాసంబంధము **వేంకమాంబ** యను విద్యాశాలినిం బు
త్రి నెం,తోసంతోసముతోనొసంగె గుణభద్రుం డీగురుం
డాకె పుత్రీసంతానము దక్క, దుర్భర శుగబ్ధిఁ ముంచి
పోయెఁ ననుఁ. 70

మ॥ గతశోకంబునఁ గార్యమేమి గురుసంకల్పంబు నీడేర్చుటే
మతిమచ్ఛాత్రుల ధర్మమౌ గురునకున్ మామామ కేనుం
జము,తత్కృతిమన్మతత్కృతిపుత్రి నిచ్చి భువినెంతే మాదు వి
ద్యాంబు శాశ్వతమున్ శ్లాఘ్యముఁ జేయు టొప్పుఁగద,
యాచంద్రార్కసంశోభిగన్. 71

ఉ॥ కోమలచారుసత్కవితకున్ సఖినా, నిజపుత్రికామణిన్
బ్రేమనొసంగి నన్ను గృహమేధినొనర్చిన పుణ్యమూర్తికిన్
మామకవృద్ధికాముసకు మామకు మత్కృతిపుత్రినిచ్చి నే
మామకుమామనౌటబహుమానపదంబుగణించుటేగదా.

శా॥ అతిరిక్తుండ నొసంగఁజాలను సువర్ణానర్ఘముద్రాద్యలం
కృతు లోకావ్యకుమారిరో! కినియఁబోకీపై పటారంబు
తోఁ, గుతుకంబేమిటి వన్నెవాసిఁ గనునీకున్ నాథుఁగా
నేర్చి కూ, ర్చితిఁదల్లీ! కవిరత్నమున్ బుధమణిన్ శ్రీకృష్ణ
గుర్వగ్రణిన్. 73

గీ॥ మామక గురూత్తముని వర్తమానకాల
మం దెఱుంగనివారు లే రెందు నైన
ఉత్తమగుణానువాదంబు చిత్తశుద్ధిఁ
గూర్చుఁ దద్వంశమిందు వాక్రుత్తుఁగొంత. 74

క॥ యాజుషశాఖము భార
ద్వాజసగోత్రమ్ము మాధ్వధరణీసురమున్
రాజార్చితంబు విద్యా
భ్రాజిష్ణువునగుచుఁ గాశివంశము వెలయున్. 75

క॥ గణనీయగుణులు విద్వ
న్మణులు మతగ్రంథములకు మాన్యములౌ టి

ష్ణుులను రచియించిన తి
మ్మణబుధు లీవంశమునకు మండనభూతుల్. 76

వ॥ ఇట్టి విద్వదవతంసంబగు కాశీవంశమునకు భారద్వాజస గోత్రులు నాపస్తంబసూత్రులు నక్క-వంశధుర్యులునగు శ్రీ పిచ్చమాంబా లక్ష్మణాచార్యవర్యులు జననీజనకులుం గాఁగల మద్గురువరేణ్యులు దత్తపుత్త్రులై కాంచనంబు నకు మణిసమాగమంబుంబలె వన్నె దెచ్చిరి. 77

సీ॥ ఎవనిప్రాశస్త్యంబు నెఱిఁగించునల్లము
కక్కంటియూరా కాశియింటిపేరు
ఎవనిగానాభిజ్ఞత వచించు భగవద్వ
తారవాచకతఁ జెన్నారుపేరు
ఎవనికౌముద్యభినవకీర్తిఁ బ్రకటించి
నెగడుబిరుదు కళానిధిపదంబు
ఎవనిబోధకతావిభవముఁ బేర్కొనుఁ గీర్తి
ధుర్యంబు మాన్య మాచార్యపదము
గీ॥ ఎవనియవధానశక్తి వైభవము సతముఁ
జాటుఁ దిరుపతి వేంకటశాస్త్రి దత్త
మానితవధాని సచ్ఛిరోమణి యటన్న
బిరుద మా కృష్ణబుధు నెన్నఁదరమె నాకు. 78

సీ॥ గోవర్ధనోద్ధారకుం డెన్న నాతండు
గోవర్ధనోద్ధారకుం డితండు
సత్యభామాసమాసక్తుఁ డెన్న నతండు
సత్యభామాసమాసక్తుఁ డితఁడు

శంఖచక్రాదిలక్షణుఁ డెన్న నాతండు
శంఖచక్రాదిలక్షణుఁ డితండు
సాధుకలాపభూషణుఁడెన్న నాతండు
సాధుకలాపభూషణుఁ డితండు

గీ॥ మధ్వహితుఁ డాతఁ డీతండు మధ్వహితుఁడు
వేణువిదుఁ డాతఁ డితండు వేణువిదుఁడు
నామమునఁగాదు సుగుణగణములఁగూడఁ
గృష్ణసదృశుండు కాఁడె మాకృష్ణబుధుఁడు. 79

చ॥ సరసవచోభిరామ, గుణసంగత, భావసమేత, చార్వలం
కరణవిరాజమాన, బుధగణ్య, ననుంగరఁగంగఁ జేసె; సుం
దరియొకో? కాదు, కృష్ణకవితల్లజుసూక్తియటంచుఁ దప్పి
కొం, దురఁట విదగ్ధు, లెన్నరె బుధుల్ భువిఁ దత్క
వితామహత్త్వముల్. 80

మ॥ అకలంకంబగునిమ్మహామహు నుపన్యాసప్రవాహంబులో
సుకవీశుల్ మఱి రాజహంసలెపుడుఁ శుద్ధాత్ములై తేలుచు
త్సుకులౌదుర్ తలఁబూనిదానిసకలజ్ఞుల్ సైతమాచంద్రుదే
శికతంగాంతురు, శక్యమేపొగడఁగాశీవారిసామర్థ్యముల్

గీ॥ కృష్ణుబలె ధర్మసత్యపక్కృతికరిష్ణు
రూక్షదుశ్శాసనప్రతిరోధి యగుచుఁ
దనదునామంబుసార్థకత్వంబుఁగాంచ
ధార్మికహితం బొనర్చె నీధర్మబుద్ధి. 82

వ॥ ఇట్టి యనన్యసామాన్యంబులగు పాండితీప్రతిభాబలంబు
లచే దశదిశావిశ్రాంతయశులగు మద్గురుచరణులకు. 83

ఉ॥ మానితశీల సర్వగుణమాన్య కలార్థుల మమ్ముబోటులన్
సూనులమాడ్కిఁ బ్రేమమెయిఁ జూచెడితల్లి సతీమతల్లి ల
క్ష్మీనరసాంబ పత్నియయి చెన్నుదలిర్పఁగఁ గాంచె
నొక్కఁస,తూను,మదంగనామణికిఁ దోడికుమార్తెలనింక
నిర్వురన్. 84

వ॥ అందుఁ బుత్త్రిండు. 85

క॥ వ్యాసుం డాతఁడు విద్యా
వ్యాసంగము కలుగువాఁడు వంశకరుఁడు నా
తో సహపాఠియు మానస
వాసమునకు శ్రీరసీరవర్తన మెనయే. 86

ఉ॥ పండితపుత్త్రిలన్న నొకపాటిగఁజూచెడులోక మేలనాఁ
గొండొక దూరు వీరు తమకో తమతండ్రికొ గూర్పకొం
దు రీ, తం డటుగాక మేలన సుధామధురంబులు కావ్య
రత్నముల్, పాండితిఁగూర్చి యిర్వుర కభంగురకీర్తి
ఘటించె నున్నతిన్. 87

వ॥ ఇట్లు శ్రీబాణభట్టారకుం బలె విద్వత్కుటుంబవిరాజమా
నుండై విద్యాగోష్ఠుల నెఱపుచు నమందానందంబునఁ
గాలంబుఁగడపు నఖండపాండితీధుర్యులగు నస్మద్గురు
వర్యుల కభ్యుదయాభివృద్ధిగా నేను సమర్పించెడు కాదం
బరీ మహాగ్రంథంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 88

కథా ప్రారంభము.

సీ॥ వనజసంభవునికై వడి విమానీకృతో
న్మదరాజహంసైక మండలుండు
కమలనాభునిమాడ్కిఁ గరసరోజాతోప
లక్షితశంఖాదిలక్షణుండు
తరుణశశాంకశేఖరునిలాగునఁ దృణీ
కృతసముద్ధతమీనకేతనుండు
బాహులేయుఁడువోలెఁ బరభూభృదప్రతి
భటసముద్భటశక్తిభాసురుండు

గీ॥ వనధివలె లక్ష్మికిం దావు, వైనతేయు
వరుసఁ గడు వినతానందవర్ధనుండు
వరలుఁ గళలకునెల్ల నివాసగృహము
సకల గుణపూర్తి శూద్రకచక్రవర్తి. 1

ఉ॥ రాజరమాలలామ సుచిరంబుగ రాజుల నాజినిర్గళ
త్తేజులనాశ్రయింపఁజనుదెంచిన యంకముఁబాయ క్షాళన
వ్యాజముచే నజస్రి మనవద్యతరంబగు తత్కృపాణధా
రా జలమందునిల్చెనన రాజిలు నాతఁ డుదగ్రతేజుఁడై. 2

ఉ॥ ఆయనఘుండునెమ్మొగమునందున, వాక్యవిలాసమందు,
రూ, పాయతిఁ, బాయకున్నతుహీనాంశునిచే విధిరాణిచేఁ
బ్రసూ, నాయుధుచే, విరాట్పురుషుఁడౌతఁటి దైవతమూర్తి

యైన నారాయణమూర్తితో సమతనందినయట్లుసెలం
గు నెంతయుఁ. 3

ఉ॥ అంబుజమిత్రతుల్యుఁడగు నాతఁడు రాజ్యము నేలఁజిత్రక
ర్మంబుల వర్ణసంకరము, మత్తమహాద్విరదేంద్రగండభా
గంబులయందునఁ మదవికారము, స్వప్నములందు విప్ర
యోగంబును గబ్బమందు దృఢబంధముఁ గల్గిచరించి
రెల్లరుఁ. 4

గీ॥ ఆనృపుఁడు శాస్త్రములఁ జింతనూనుకతనఁ
బరమనఁగ నాత్మలో భయంపడుటకతనఁ
జెప్పఁబడఁడయ్యెఁగాని నిశ్చింతుఁడనుచు
నిర్భయుండంచుఁ, గాఁడె ధీనిధి యతండు. 5

గీ॥ మఖదహనపూతహోమధూమంబువలన
శ్రావ్యకావ్యోక్తిపారవశ్యంబుచేతఁ
దప్ప, ధారుణిఁ గారణాంతరముచేత
నశ్రుపాతం బెఱుంగఁ డాయలఘుగుణుఁడు. 6

వ॥ అమ్మహానుభావునకు. 7

చ॥ కరముమనోజ్ఞమాచుఁ ద్రిజగంబులకుం బ్రసవావనింబలె
న్బఱపయి మాళవైణదృగభంగఘనస్తనఘట్టనాతిజ
ర్జరితతరంగరంగయయి క్రాలెడు వేత్రవతీతరంగిణీ[చుఁ.
పరిసరమందుఁబొల్చునొకపట్టణమిందిరపురంబుఁబోలు

సీ॥ ధర్మదేవత కెద్ది తగు నివాసంబన్న
నామూల యని జను లనుటకతన
శౌర్యాదులకు నెద్ది జన్మభూమియటన్న
నామూల యని జను లనుటకతన

లక్ష్మికి నెద్ది లీలామందిరంబన్న
నామూల యని జను లనుటకతన
విద్యానిధుల కెద్ది విశ్రామగృహమన్న
నామూల యని జను లనుటకతన

గీ॥ దాతృతాశ్రీకి నెద్ది యాస్థానమన్న
నర్థులెల్లరు నామూల యనుటకతన
విదిశపేరిట సర్వ సద్విభవములకుఁ
గాఁపురంబయి చెన్నారు నాపురంబు. 9

గీ॥ తత్పురవతంసమే మరతకముగాఁగ
వలయముంబోలె ధారుణీ వలయమెల్లఁ
గరమునం దాల్చి విక్రమక్రమసమృద్ధి
నామహీపాలకుండు గాపాడుచుండు. 10

వ॥ అట్లామహీపాలుండు సమస్త సామంత నృపశిరస్సమభ్యర్చిత నిజశాసనుండగుచుఁ బాకశాసనుండుంబోలె విబుధజన జేగీయమానుండై, సూర్యుఁడుంబోలెఁ బ్రతిదినోపజాయమానోదయుండై, దిగ్గజంబుకరణి ననవరత ప్రవృత్తదానార్ద్రీకృతకరుండై, మిత్రమండలంబున కుదయశైలంబుపగిదిఁ బ్రవర్తిల్లుచు నవజితాశేషభువన మండలుండగుటచే విగతరాజ్యచింతాభారుండై యిష్టగోష్ఠీవిలాసంబులఁ గలాసమంచితులతో నంచితాలాపంబు లొనర్చుచు. 11

సీ॥ దశదిశాకర్ణావతంసిత సుయశోర
మణులైన కవిశిఖామణులతోడ

వేదవేదాంగాది విద్యారహస్యవి
త్తములైన పండితోత్తములతోడఁ
గుటిలశత్రుకుంభికుంభనిర్దళనకే
సరులైన రాజకేసరులతోడ
విశ్రాణనక్రియా విధురీకృతామర
గవులైన మంత్రిపుంగవులతోడఁ
గీ॥ గావ్యనాటకసత్ప్రసంగములతోడ
రసములొలుకెడు మృదుపద్యరచనతోడ
ననిశముం గాలముంబుచ్చు నర్థిహృదయ
పద్మవనహేళి యానరపాలమౌళి. 12

ఉ॥ ప్రాయముగల్గియుఁ గనులపండువుగాఁ దనరారియుఁ
బ్రసూ, నాయుధు నవ్వఁజేయఁగల యందము చందము
గల్గియుఁ జగీ, షాయుతుఁడై యతండు ఘనసత్త్వుఁడు
గావున స్త్రైణముం దృణ, ప్రాయతఁజూచు బ్రాతె
బలవంతుల కాయబలాబలోద్ధతుల్. 13

క॥ రాగాదుల కాకరము, దు
రాగతములకెల్ల మందిరం, బుద్యోగ
త్యాగైకమూలమని స్త్రీ
భోగపరత్వం బతండు బుద్ధిం దలఁచుఁ. 14

సీ॥ ఒకమాఱు గాయనోత్సుకతమై వీణ కైఁ
బూని వాయించుచుఁ బ్రొద్దుఁబుచ్చు
ఒకసారి హితుల యంతికమందు సరస స
ల్లాపమ్ముతోడఁ గాలమ్ము గడపు

ఒకతూరి పండితప్రకరమ్ముతో శాస్త్ర
పరతచేఁ గాలయాపన మొనర్చు
ఒకపారి నికటంబునకు వచ్చు యతులతో
నతులితోక్తుల సమయమ్ము వుచ్చుఁ
గీ॥ గాని యనుకూలవతులు సంతానవతులు
రూపవతులైన యయ్యవరోధసతుల
రక్తిఁ జూడండు వదసనిరాకృతేందు
మండలుండైన యానృపాఖండలుండు. 15

ఉ॥ నీరజమండలీహితుఁడు నింగిఁ గనంబడునంతఁ దత్సభా
గారముఁ జేరియున్న నృపుఁ గన్గొని పన్నగయుక్తమైన పా
టీరమనోజ్ఞవల్లరియనే భయమంజులరూపయై ప్రతీ
హారి కృపాణపాణి పతి కంజలి వే ఘటియించి యిట్లనున్.

గీ॥ కుపితశతమఖహుంకార ఘోషమునకు
బ్రమసి యిలఁ దూలిన త్రిశంకురాజ్యలక్ష్మి
కరణిఁ జెలువొందు చండాలకన్య యొర్తు
చెంతఁ బంజరమందునఁ జిలుక గులుక. 17

గీ॥ అంబునిధిభంగి రత్నాకరంబు ఱేఁడు
సకలభువనైకరత్న మీశుకముఁ గానఁ
దెచ్చితినటంచుఁ దమ్ముఁ బ్రార్థించుచుండె
ధరణినాయక! తమదు చిత్తంబు పైన. 18

క॥ అనిపల్కి యాపె విరమిం
చిన నంతట నానృపాలసింహుఁడు తద్ద
ర్శనలాలసైకతృష్ణా
జనితద్విగుణప్రమోదసంభ్రమముఁ దగుచున్. 19

కం॥ చండాల కన్యయని నృప
మండలముంజూచి, వారి మనముఁ దదీక్షా-
ఖండంబగుటం గని, కోని
రం డిందేమిటి మహాపరాధం బనినన్. 20

గీ॥ విని, వినయనమ్రగాత్రయై విభునిమాట
కలరుచుం జిత్తమని ప్రతీహారి ద్వార
సీమఁ దనరాకకై ప్రతీక్షించునబల
కంతయుం జెప్పి తెచ్చిన నదియు నెదుట. 21

సీ॥ బహుతరపరివారపరివృతాంగుండయ్యు
నద్వితీయుండుగా నలరువాని
శ్రవణాంతవితతవిశాలలోచనుఁడయ్యుఁ
గడుసూక్ష్మదృష్టియై కాఁలువాని
అనవరతప్రవృత్తాతిదానుండయ్యు
నిర్మదవృత్తియై నెగడువాని
విష్టపత్రితయైకవిదితదోషుండయ్యు
నఖిలగుణాఢ్యుఁడై యమరువాని

గీ॥ అశనిభయపుంజితకులాచలాంతరాళ
గతసువర్ణాద్రివలె మహీపతులనడుమఁ
దనరుచున్నట్టివాని నాధరణిజానిఁ
గాంచెఁ గౌతుకమొదవ నక్కలువకంటి. 22

గీ॥ విమలమణికుట్టిమప్రతిబింబితాప
ఘనుఁడగుచు భర్తృవాత్సల్యమునను జేసి
ధారుణీకాంతచే మనోధార్యమాణు
పగిదిఁ జెన్నారు నృపుఁగాంచి పద్మగంధి. 23

క॥ అలఘుతరాత్మీయభుజా
బలనిర్దగ్ధారిధరణిపాలేంధనుఁడై
యలరియు జ్వలత్ప్రతాపా
నలుఁడగు నానృపతి నేర్పునకు విస్మితయై. 24

వ॥ రాజాభిముఖంబుగా నిలువ.

చ॥ హరునయనాగ్నికీలలకు నాహుతియై మరు మేనిక్రొం
బొగల్, నెఱయుటచేతనట్లు మలినీకృతయై రతిమాడ్కి
రేవతీ, వరహలఘాతభీతయయి వచ్చిన యయ్యమునన్
బలెన్ మహీ, శ్వరు నెదుటంజెలంగు చెలువం గని విస్మి
తులైరి భూపతుల్. 26

క॥ ఆతఱి శూద్రకనృపతియు
మాతంగనరోపదిష్టమార్గను బ్రచల
త్స్ఫీతేంద్రనీలమణిసుత
భాతిం జెన్నారునారిఁ బరికించి యెదన్. 27

సీ॥ యక్షేశునృపలక్ష్మి యట్లనవరతమ్ము
నలకాభిరామయై యలరుదాని
మదనునిపూవిల్లు మాడ్కి, ముష్టిగ్రాహ్య
మధ్యయై నిరతమ్ము మలయుదానిఁ
గమలాలయవిధంబుగా నెప్డు లీలార
విందహస్తాఢ్యయై వెలయుదానిఁ
బ్రావృడంబుజనేత్రపగిది నజస్రంబు
ఘనకేశజాలయై క్రాలుదానిఁ

గీ॥ క్రమతరరూపయౌచు నక్షత్రమాల
యట్లు శ్రవణాభరణయుక్తయైనదాని

దాని నూతనయౌవన యైనదానిఁ
గనియె ననిమేషదృష్టియై మనుజవిభుఁడు. 28

వ॥ ఇట్లు తదేకాయత్తచిత్తంబుతోఁ గొంతతడ వాలోకించి
యంతరంగంబున. 29

క॥ బహులావణ్యావని, నీ
మహిళారత్నంబు నేల మాలెంతగఁ బితా
మహుఁడు సృజించెనో యని యా
మహిపతి డోలాయమానమానసుఁ డగుచున్. 30

శా॥ ఈలీలావతి నింతరూపవతిఁగా నేర్పాటుఁగావించుఁ బో
యేలా తాఁకఁగరానియాకులమునందీలాగుసృష్టించుఁజం
డాలస్త్రీయనుశంకచేఁ గరముతోడందాఁకకే చేసెఁ గాఁ
బోలుంబద్మభవుండు లేనియెడఁ బూఁబోండ్లెవ్వరే నిట్టిరే.

ఉ॥ ఎక్కడిజవ్వనంపుఁబస యెక్కడిమేనివిలాస మెంతయున్
జక్కనిదయ్యె నీహరిణశాబవిలోచన నీచజాతియై
యక్కటనింద్యతత్సురతయైదనుజాధిపులక్ష్మిమాడ్కి నిం
పెక్కదు ధాత సేమనుదునిక్కృతికంచుఁదలంచులోపలన్.

గీ॥ అవనిపాలకు నకన్య యరసి కించి
దవగళితకర్ణతలపల్లవావతంస
యగుచు మ్రొక్కుడుఁ మాతంగుఁడుఁగయి మోడ్చి
పంజరముఁజూపి యిట్లనుఁ బ్రభువుతోడ. 33

సీ॥ సరసకావ్యరసప్రసారంబునకు వాఁక
శాస్త్రంబులకు సరసంపుఁడీక
ఆఖ్యాయికాఖ్యానకాదుల కాఖ్యాత
ధర్మరహస్యసంతతికి జ్ఞాత

ఆగమవేత్తృత కందె వేసిన చేయి
నయవర్తనోల్లంఘనకు దురాయి
అఖిలలోకైకగూఢాంతరార్థవిమర్శి
మధురాక్షరములకు మార్గదర్శి
గీ॥ భాసురమహాపురాణేతిహాసవక్త
వేణువీణాది విద్యాప్రవీణతముఁడు
ప్రణయకుపితాంగనాకోపపర్యుదాస
దక్షుఁ డీశుకవంశావతంసుఁ డధిప. 34
గీ॥ సత్పురాణకథనసరణి వైశంపాయ
నుండటంచు వీని నండ్రు బుధులు
వక్తృతను సుధాప్రవాహవిస్మారయ
ద్గిర మిదిగో రాజకీర మధిప! 35
సీ॥ ఏవిషయం బేని యీరాజకీరంబు
నకుఁ దృణప్రాయంబు నరవరేణ్య
ఏపుణ్యకథ యేని యీపతన్మణి కుగ్గుఁ
బాలఁబోసినదె భూపాలవర్య
ఏశాస్త్రమేనియు నీశుకభూపాల
కునకుఁగొట్టినపిండి కువలయేశ
ఏసుభాషితమేని యీ విహంగమునకుఁ
గరతలామలకంబు కాశ్యపీశ
గీ॥ ఎల్లసాముద్రికంబులు నీపతంగ
వంశభవునకుఁ గంఠోపపాఠ మధిప
కడమ యననేల యితఁ డెఱుంగనివి లేవు
చెప్ప నేటికిఁ దెలియు నీచిత్తమునకె. 36

వ॥ అని యిట్లు శుకోదంతపథంబును దదానయన ప్రవృత్త స్వస్వామి దుహితృమనోరథంబును దెల్లముగా వెల్లడించి కొనుండని పంజరంబుఁ దెఱచిన నందలి సుందరాకారంబగు రాజకీరంబు రాజాభిముఖమై దక్షిణపాదంబు నెత్తి జయశబ్దపూర్వకముగా. 37

కం॥ కందమ్ము లలితగతిఁ బఠి
కందమ్ములఁ గొలుపఁ గాతుకాశ్రువివర్ష
త్కందమ్ములట్లు సభ్యుల
కందమ్ములుగాఁగ నిట్లుగాఁ బఠియించెన్. 38

కం॥ నీ రిపుకాంతల కుచయుగ
మారూఢవ్రతమువోలె నలరు విముక్తా
హారమయి హృచ్ఛ్రగనలాఽ
దూరంబయి యశ్రువారిఁదోఁగిన యదియై. 39

కం॥ అని చిలుకపలుకఁ బఠి మన
మున విస్మయమగుడు నికటమునను మహోర్వా
సనగతుఁడగు ముఖ్యామా
త్యుని వృద్ధుఁగుమారపాలితునిఁ జూచి యనున్. 40

ఉ॥ ఈవునువింటిగాదె యిపుడీవిహగాధిపుసూక్తియెంత మో
దావహమై చెలంగెను స్ఫుటాక్షర మిానుడి పక్షులం దస
ద్భావము; యందుఁ బండితునిభంగి నిటుల్వచియించుటద్భు
తం; బీవిధి యెందు నేనిఁగలదే? యననవ్వి ప్రధాని యి
ట్లనున్. 41

గీ॥ అద్భుతంబేమి శుకశారికాదులనఁగఁ
గలవు విహగంబు లవి యథోక్తముగఁ బలుకు

నందు శుకములు మానవు లట్లు పలుకుఁ
దెలియవే భూప ! చిలుకలపలుకు లనుట. 42

వ॥ అదియునుంగాక యీవిహంగంబునకు నన్యజన్మోపాత్త సంస్కారానుబంధమ్ముచేఁ గాని పురుషప్రయత్నముచేఁ గాని సంస్కారాతిశయం బుద్భవిల్లుటయుందుఁ జిత్రంబు లేదు. అదియునుంగాక తొల్లి మనుజులకుం బోలె వీనికి వాక్స్ఫుటత యొప్పెఁగాని యగ్నిభట్టారక శాపంబువల నఁజిలుకలకు నస్ఫుటవాక్యంబును గరులకు జిహ్వాభ్రమ ణంబును సంప్రాప్తమయ్యెనని యమ్మంత్రి సత్తముండు వచించుచుండ నంత మధ్యాహ్న శంఖధ్వానంబు కర్ణ గోచరంబగుటయు నమ్మహీధవుండు విసృష్టరాజలోకుం డై లేచుచు. 43

సీ॥ మణికుట్టిమప్రణమన్మహీంద్రమణిరణా
యితకర్ణపూరనిస్స్వనరవంబు
ప్రచలితజనపాదబాధాప్రసూనాప
హాయముత్పతదళీడారవంబు
"జయతు రాజే"తి శంసద్వంది మాగధ
వ్యాహారజనిత కోలాహలంబు
సదనముఖభవచ్చామరగ్రాహిణీ
మంజీరయుగళైక శింజితంబు

గీ॥ చారుతరగేహకలహంసకారుతంబు
భాసురంబయి దశదిశావ్యాప్త మగుచు
నేకకాలంబునం దుదయించి శబ్ద
మయముఁగావించె నాస్థానమండపంబు.

సీ॥ అంతనృపుఁడును మాతంగకాంత ననిచి
శుకము నభ్యంతరముఁ జేర్ప నొకకరండ
వాహిని నియోగముం జేసి దేహమట్లు
పొదలు కతిపయహితులతో సదన మేగి. 45

వ॥ అపనీతాశేషభూషణుండై విగళితకిరణుం డగు దివస
కరుండుంబోలె విరాజిల్లుచుఁ గృతవ్యాయాముండై కంఠ
దఘ్నంబగు జలద్రోణీసలిలమం దవగాహనముం బొవ
రించి నిర్వర్తిత సకలక్రియాకలాపుండై మృష్టాన్నం
బులఁ గుడిచి కూర్చుండునంతఁ బ్రతీహారి కృతాహారం
బీకీరంబని పంజరంబుఁ దనముం దుంచి యేగిన. 46

కం॥ మనుజేశుఁడు చిలుకం గను
గొని యాహారంబు సిగ్గుఁగొనక కుడిచితే
యనుడు శుకం బను భోజన
మున సిగ్గా? కంఠదఘ్నముగఁ దింటి నృపా. 47

ఉ॥ త్రావితిఁ దృప్తితీఱఁగ ముదంబున జంబురసంబు ద్రా
క్షలన్, లావుగఁ గ్రోలితిన్ హారిదళత్కరికుంభజ రక్త
సిక్తము, క్తావదతిప్రభంబులగు దానిమగింజల మెక్కి
తిన్ ధరి, శ్రీవర యొక్కటేమి! యిఁకఁ దింటి హితంబుగ
నున్నవన్నియున్. 48

వ॥ అని పలుకు చిలుక పలుకుల కడ్డంబుదగిలి యన్నరపా
లుండది యటుండనిమ్ము తావకాలాపంబులువినుకొలంది
నీవు నామనంబునకు విహంగమవేషధారివగు మహాపురు
షుండవుంబోలె దోఁచుచున్నాఁడవు. నాసంశయము
వారింపవే యని మెల్లమెల్లగ నిట్లనియె. 49

ఉ॥ ఎక్కడఁ బుట్టితీవు, కులమెయ్యది శాస్త్రము లెట్లువచ్చె నీ
కెక్కరణిన్ లభించె శ్రుతు లెవ్వరు నీతలిదండ్రు లేగతిన్
జిక్కితి వీరిచే, నెటవసించెదు పూర్వమె యుంగఁ జెప్పుమో
పక్కుల ఱేఁడ! ప్రాయమెదొ పంజరబంధ మెటుల్ ఘటిల్లెనో

క॥ అనియిట్లు తేటతెల్లము
గనడుగ నరపాలుతో శుకంబను రాజా!
వినఁదలఁతువేని నుడివెద
వినుమా యని యిట్లు విన్నవింపఁ గడంగెన్. 51

చ॥ వెలయు జగత్ప్రసిద్ధమయి వింధ్యమహాటవి యేలకీలతా
వలయితమై రమామణికి వాసగృహంబులభంగి నొప్పు ని
స్తులఘనకుంజపుంజములతోఁ దులఁదూఁగుచు నెప్పుడున్ మునీ
శులకును నిల్వనీడయగుచున్ ధరకుం దిలకంబుకై వడిన్.

గీ॥ జానకియుఁబోలె యామినీచరగృహీత
యును బ్రసూతైకకుశలవయునుగఁ జూడఁ
దనరు నెంతయు నామానిజనవితాన
విమలసురవల్లి వింధ్యాటవీమతల్లి. 53

చ॥ అనుపమమైన యయ్యడవియందుఁ జెలంగుఁ దదేకదేశమై
వనకరిదానతోయపరివర్ధితపాదపమౌచు దండకా
వన మలనందనంబుసరి వాసిగ నందున దూరతో వ్రజ
త్కనదతిథిశ్రమంబగు నగస్త్యమహాశ్రమ మొప్పు నొక్క

సీ. దశరథునాజ్ఞ భూతనయతో నెచట సౌ [డన్
ఖ్యముగ రాముఁడు చిరకాలముండె
విటపాంతరితపాండువిహగసాలము లెందుఁ
దాపసానలధూమతతిగఁ గ్రాలు

సుమములు కోయుభూసుతపాణిరుచి సోఁక
నాఁగ నెఱ్ఱఁబూల రాగ మొప్పఁ
గుంభసంభవనిపీతాంభోధిజల మెందు
సమవాంతమన జలాశయము లమరు

గీ॥ ఊఱుము విని యెందు రామచాపోరురావ
మనుచుఁ దిరుగును దెసలఁగన్గొనుచుఁ దృణము
మెసవకయె సీతపెంపుడుముసలి లేండ్లు
తరమొ యయ్యాశ్రమము నెన్న ధరణినాథ! 55

వ॥ అయ్యాశ్రమంబున కనతిదూరంబున. 56

కం॥ భాసుర శబరీ ఘనకుచ
వాసితచందనపరాగబహుసురభిళమై
వాసిఁ దనరారుఁ బంపా
కాసారము ఫుల్లకుముదకల్హారంబై. 57

గీ॥ వనధియని తోయముం ద్రావవచ్చినట్టి
నీలమేఘంబులట్లు కాన్పించు విపిన
మదగజంబులచేఁ బీయమానమగుచు
వరలుచుండెడు నాసరోవరము భూప. 58

గీ॥ అట్టి పంపకుఁ బశ్చిమమందు రామ
చంద్రబాణప్రహారజర్జరితతాల
సాలశకలంబుగల ప్రదేశంబుచెంత
వెలయు మినుఁదాఁకుశాల్మలీ వృక్ష మొండు. 59

కం॥ సకల మహీజములకు నా
యకమై యావృక్షమమరు నాశ్రితశుకజా

లకమై దుర్యోధనుగతిఁ
బ్రకటీకృతశకునిపక్షపాతంబగుచున్. 60

చ॥ గురుతరమైన యవ్విటపికోటరకోటులయందుఁ బల్లవాం
తరములయందు శాఖలవితానములందును సక్రంథ
సంధులం, దురువిడితో దిగంతములనుండి యటన్ జను
దెంచి డెందమం, దరమరికంబుఁజెందక విహంగము
లందు వసించు భూవరా. 61

ఉ॥ అందొక జీర్ణకోటరమునందు నిజాంగనతోడఁ గూడి
యా,నందముఁ జెందుచుండు శుకనాథున కే జనియించి
నాఁడ నే, మందును బైనివృత్తము జనాధిప! నన్ గను
డుం బ్రసూతిబా, ధం దలి వోయె; బాలుర కథోగతి
యింతటికన్న నున్నదే? 62

గీ॥ అభిమతనిజాంగనానాశ మమితదుఃఖ
జనకమయి బాధయిడిన నాజనకుఁ డెట్టె
కేల కది నిగ్రహించి యకించిదాత్మ
జాతవాత్సల్యమున నన్ను సాఁకఁ దొడఁగె. 63

కం॥ కడువృద్ధుఁ డగుటచే నె
క్కడకుం బోలేక శుకముఖంబులఁ గ్రిందం
బడిన ఫలశకలముల నా
కిడి మద్భుక్తావశిష్టమే తినుఁ దానున్. 64

వ॥ ఇట్లుండ నంత నొక్కనాఁడు. 65

గీ॥ ప్రాత రరుణితుఁడై నిశాపతియు గగన
కమలినీమధుర క్త పక్షపుటమైన

సవిరహాంసంబువలె నభస్తటినిపులిన
తలమునందుండి యపరాబ్ధితలము దిగుడు. 66

గీ॥ పద్మరాగశలాకికాభాసమాన
శోభినిం జిమ్మివేసిన సుమములట్లు
చండకిరణగభస్తి సంచయముచేఁ ది
రస్కృతంబయ్యె నంతఁ దారాగణంబు. 67

సీ॥ చక్రవాకంబులు సంతోషముంగాంచెఁ
జల్లఁగాఁ దెమ్మెరల్ సంచరించెఁ
బంకేజములు పరిభాభాసమానములాయెఁ
గుముదముల్ నిజకాంతిఁ గోలుపోయెఁ
గలకంఠకాకలీకలరుతుల్ విలసిల్లె
దెసలు దీర్ఘంబులై తేజరిల్లెఁ
జంచరీకంబుల ఝుంకారములు సాఁగె
ఘోరసంతమసంబు గుహలడాఁగె॥

గీ॥ జారులకుఁ జోరులకు సంతసంబు మాసెఁ
గుక్కుటరూకూ యటంచును గొళ్ళు గూసె
రాజవీధి జనప్రచారంబు హెచ్చె
భానుబింబంబు నుదయాద్రిపైకి వచ్చె. 68

వ॥ అంత. 69

సీ॥ ఈశాన్యప్రాంతమునుండి యేతెంచు గజయూథ
పతిలులితాబ్జినీ పరిమళంబు
ఇట వినవచ్చు మృగేంద్ర నఖచ్ఛిన్న
ఘనకుంభికుంభ ఘీంకారరవము

ఇటనుండి వెళ్ళెడు నటవీలులాయ శృం
గాకులీభూత వల్మీకధూళి
ఈదారిఁ గనిపించు నియ్యదే మృగముఖ
విగళితరోమంథ ఫేనవితతి
గీ॥ అవిగో వనకిటియూథంబు లవిగో పులులు
సింగములు నవిగో వింట్లు చేతఁ గొనుఁడు
కుక్కలను నుసిగొల్పుఁ డాదిక్కున కను
వేఁటరుల కలకలముల వింటి నృపతి. 70
చ॥ అనుపదమట్లు వారు మృగయారతులై తడవింట్లు పూనియ
వ్వనచరులన్ మృగేంద్రముల వ్యాఘ్రములన్ బరిమార్పఁ
బూనుడున్, ఘనశరజాలపీడిత మృగధ్వనులన్ వనమెల్ల
మాఱుమ్రోఁగ,గిన యటులయ్యెఁబో యొక మొగిన్ గనువా
రికి విస్మయంబుగన్. 71
గీ॥ అంత నచిరంబులో మృగయావిహార
మంతమందుటయును మథనావసాన
వనధివలె నిశ్చలంబగు వనమునందుఁ
గలకలనిమిత్త మేమని కాంచునంత. 72
చ॥ అరుణభయాగతోరుతమమట్లు సెలంగుచు నాఁడు రా
ముచే, దురమున నీల్గినట్టిఖరదూషణముఖ్యులిటుల్ పిశా
చ భీ,కరతనులొచువచ్చిరనఁగా నటువచ్చు పుళిందసైన్య
మున్, నరవర! చూచితిన్ భయమునన్ బయిప్రాణము
పైనఁబోవఁగాన్. 73
గీ॥ వారినడుమను నడియాడువాని బండి
కందెనకుఁదుల్యమా దేహ కాంతివాని

నతికిరాతబలాన్వితుఁ డైనశబర
రాజుఁగనుగొంటి యమధర్మరాజుఁబోలె. 74

క॥ జనదూషితు మాతంగకుఁ
డను పేరంబరఁగునామహాకిల్బిషునిఁ
గనుగొనుడు నా కదేమో
మనమున నీలాగుదోఁచె మానవనాథా. 75

సీ॥ వ్యాపారమా? మృగవ్యాపాదనోద్యోగ
మశనమా? మద్య మాంసాదికంబు
మిత్రంబులా? యపవిత్రంబులౌ విండ్లు
రాజ్యమా? నిర్జనారణ్యసీమ
భార్యలా? బంధితపరకళత్రంబులు
సహకారులా? విషసాయకములు
సహవాసమా ? సింహశార్దూల యూథంబు
భూషలా ? భీషణ భోగిమణులు

గీ॥ పరిచితంబు వరాహకుక్కురకులంబు
కావ్యపాఠాధిగమము సృగాలరుతము
వీరిజీవిత మతిమోహవిలసితంబు
హో యనుచు నేను మదిఁ దలపోయుచుండ. 76

గీ॥ అవిరత వివృత్తచిరమృగయాప్రయాస
మపనయింపఁగ శబరసేనాధిపతియుఁ
జేరి యాశాల్మలిని బరివారసీయ
మానమృదుపల్లవాసనాసీనుఁడగుడు. 77

వ॥ అందొకశబరయువకుండు తదాజ్ఞప్తుండై జలంబుతేరఁ
బంపాసరోవరంబు దరిఁజేరి. 78

చ॥ కలువలఁ దమ్మిక్రొవ్విరులఁ గన్నులపండువు సేయుచున్
విని, ర్మలమయి మౌక్తికప్రకరమా యనిపించెడు నమ్మ
హాసర, స్సలిలముఁ గ్రోలి యొక్క జలజంబుఁ బుటంబు
నుగా నొనర్చి త, జ్జలమును దెచ్చినన్ శబరసైన్యనియం
తయుఁ ద్రావి తృప్తుఁడై. 79

ఆ॥ అచటినుండి యెటకు నైనఁ బోవఁదలంచి
యుపగతక్షుధాప్రయాసుఁ డగుచు
నంతరితపిపాసులగు పుళిందులతోడ
నిష్టమైనచోటి కేగుటయును. 80

కం॥ అందొక జరత్పుళిందుం
డందఱితోఁ జనక యామహాతరువునకుం
గ్రిందనె యుపవిష్టుండై
యందఱనుం జూపుమేర కరిగినపిదపన్. 81

గీ॥ వారు మాంసంబుఁ దనకీనికారణమున
నాఁకలికిఁ దోడు నెండయు నధికమగుటఁ
గడుపులోనికిఁ బెండలకడనె చూచు
కొందమని యామహీజంబు చెంత నరసి. 82

ఉ॥ అంబరచుంబియై దెసలనాక్రమణం బొనరించు నమ్మహీ
జంబును నెక్కి యొక్కనిముసంబున నుత్పతనంబునందశ
క్తంబగు కీరసంతతి సుఖంబుగ గూండ్లనుగూరుకు పక్షిసం
ఘంబున పత్యముం బిశితకాంక్ష నసంఖ్యముగాఁగఁ జం
పుచున్. 83

కం॥ చండబలుండై రెండవ
దండధరునివగిదిఁ బక్షితతిఁ గూల్చుచు మా

దండకు నరుదెంచెదు నా
చండుంగని భయముఁజెంది జనకుం డంతన్. 84

సీ॥ ఎక్కడవచ్చె నీయుక్కివుండని యెంచుఁ
జేయునదేమని చింతఁజెందు
ఎటుచప్పుడైనను నిటునటు వీక్షించు
దైవవిధికి నాత్మఁ దల్లడిల్లు
ఎటుపోదు రక్షింతు రెవ్వరంచుఁదలంచు
దీనముఖంబుతో దెసలు చూచుఁ
బ్రాణభయంబుచేఁ బరువెత్త నుంకించు
నను నొంటరిగఁజేసి చనఁగ వెఱచు

గీ॥ అట్లు లేమియుఁదోఁచక యాలసించు
జనకుదరిఁజేరి యాజరచ్ఛబరుఁ డపుడు
దత్తచంచూప్రహారుఁడై తండ్రిఁ జంపి
భూమిపైఁబడ వేసె నధోముఖముగ. 85

వ॥ నేను నదివఱకే కిరాతుభయంబునఁ దండ్రిఱెక్కలనొదిఁ
గియుండుటంజేసి. 86

గీ॥ ఇంతకును భూతలంబునఁ గొంతకాల
ముండవలసినగీఁత నాకుండుకతన
వాఁడు గనకుండ నొకశుష్క పత్రరాశి
మీఁదఁబడితిని దండ్రితో మేదినీశ. 87

గీ॥ అట్లుపడి వాఁడు దిగివచ్చు నంతలోన
వచ్చిరానట్టిఱెక్కల వడి నెగురుచు
మృతుఁడయినతండ్రి వీడి దుర్మతివిధంబు
చేరితిఁ దమాలవృక్షంబుచెంత కపుడు. 88

చ॥ అతఁడు మహీరుహంబుడిగి యవ్విహగంబులఁద్రాటఁగట్టి
యు, న్నతగతిఁ గొంచు నాశబరనాథుఁడు పట్టినదారిఁ
బట్టఁగా, బ్రతుకుము జీవుఁడా యనుచుఁ బ్రాణభయంబు
తొలంగఁగాఁ బిపా, సితుఁడయిపోతి నొక్క సరసిన్ దరిసిం
చి జలంబుఁ గ్రోలఁగాన్. 89

ఆ॥ పడుచు లేచు చట్లు బాల్యంబుచే గడ్డి
పఱక చప్పుడైన నెఱుకు వచ్చు
ననితలంచునాకు నంతరంగంబున
గోచరింపఁ దొడఁగెఁ గొంతయిట్లు. 90

క॥ ధర సర్వప్రాణులకుం
బరమాభీష్టంబులెన్నఁ బ్రాణంబులె యే
దురవస్థనేని జీవిత
నిరపేక్షత్వంబు గలుగనేరదు కంటే. 91

చ॥ ననుఁగని తల్లిపోయిన మనంబున శోకభరంబుడాఁచి నా
కునునయి యష్టకష్టములకున్ గుఱియయ్యును నాఁటి
నుండి యిం, దనుకను నన్నుఁ గాచినపితన్ ఖలుఁడొక్క
రుఁ డాగతిన్ వధిం, చిన మృతిఁ బొందకుంటి నిసి !
జీవితమే మది కిష్ట మయ్యెఁ గా. 92

ఆ॥ తండ్రియైనఁ గన్న తల్లియే యగుఁగాక
గురుఁడెయైన నిఁకెట్టి నరుఁడెయైను
మఱవఁజేయు క్షణముమాత్రలో మనుజుల
జీవితాశ యేమి చేయనీదు. 93

ఉ॥ అక్కట యిట్టి కష్టదశయందున నన్నుఁ బిపాస యెక్కు
వై, స్రుక్కఁగఁ జేయుచున్నయది శోషయు వచ్చెడుఁ

గండ్లు గానరా, వెక్కడికేగుదున్ సరసి యిక్కడికింకను
దూరముండెనం, చక్కడి కేగలేక తృష నక్కడనే పడి
పోవనంతటన్. 94

కం॥ అచ్చటికిం జేరువ నొక
సచ్చారిత్రుఁడు తపస్వి జాబాలి జనుల్
మెచ్చ నొక యుటజమున న
భ్యుచ్ఛ్రయముగ మునులతోడ నుండు నృపాలా. 95

కం॥ ఆతనికిఁ బుత్రకుఁడు హా
రీతుఁడు మౌనీంద్రసుతపరీతుం డాపం
పాతీరమునకుఁ జెచ్చెరఁ
జేతమలర మజ్జనంబుఁ జేయఁగవచ్చెన్. 96

కం॥ హారీతుఁ డట్లు చనుచున్
దారిన్ ననుఁగాంచి కూర్మిదనర మునులతో
నీరీతి ననె; నకారణ
కారుణికంబులు దలంప ఘనులమనంబుల్. 97

చ॥ కనుగొనుఁడిద్ది శ్యేనముముఖంబుననుండియొ చెట్టునుండి
యో, మునివరులార క్రిందఁబడె మూలుగుచున్నది దాహ
మొందనో, పును,వివృతంబొనర్చు మొగమున్గొనయూ
పిరితోడనున్నటుల్, గనఁబడెఁ గాచుటొప్పు నుదకంబిడి
ప్రాణము పోకపూర్వమే. 98

కం॥ ఆపన్నులెందు ననుకం
పాపాత్రము లెవ్వరను వివక్షయొనర్పం
బాపంబు గాన దీనిం
జేపట్టుటె మనకు మంచిచెయిదం బనుచున్. 99

కం॥ పరిసరకాసారమునకుఁ
ద్వరఁ ద్వర ననుఁగొంచు నరిగి తత్తోయ మిడన్
ధరణీశ! యేమిచెప్పుదు
నరిగిన ప్రాణములు వచ్చినట్లయ్యెసుమా. 100

శా॥ అంతన్ వారు శ్రమంబుపండెనని యత్యంతమ్ము హర్షిం
చి యా,చెంతన్ నన్నొకచెట్టుక్రిందనిడి నిశ్చింతాత్ములై
యందు వి,శ్రాంతిన్ స్నానమొనర్చి సల్పిరి యథాశా
స్త్రంబుగా నప్డు శ్రీ,మంతంబై తనరారు తత్తటమునన్
మాధ్యాహ్నిక ప్రక్రియల్. 101

వ॥ ఇట్లు హారీతుండును నివృత్తక్రియాకలాపుండై ధౌతవ
ల్కలంబులం గొంచు మునికుమారులు వెంటనంటిరా
నన్నుం గొనిపోవుచుండ. 102

ఉ॥ ఏలకు లల్లిబిల్లిగొని యెల్లెడలన్ దడిగట్టఁ దాలహిం
తాలతమాలమాలికలు దట్టములై దెస లావరించుచున్
నాలుగువైపులందుఁ దపనద్యుతి సోఁకఁగనీక క్రాల నిం
పై లసమానమైన యొకయాశ్రమమున్ గనుగొంటి
నచ్చటన్. 103

సీ॥ మలినత హోమధూమంబులందునఁగాని
చరితలం దెందు గోచరముకాదు
రాగంబు రాజకీరముఖమందునఁగాని
పరకళత్రములపై నరయరాదు
పక్షపాతము కృకవాకులందునెకాని
వాదంబులందున వలనుగాదు

కుచము లంటుట హోమగోవులందునె కాని
కామినీమణులందుఁ గానరాదు
గీ॥ శకునివధ భారతంబునఁ జదువఁబడుఁ
గాని యాభూమియం దెందుఁగానరాదు
మానవాధీశ! యీ యాశ్రమంబుమహిమ
స్తుతియొనర్తునె పక్షిమాత్రుండ నేను. 104

ఉ॥ ఆలలితోటజంబున మహామహు లుత్తము లెంద తెందఱో
యోలి మునీశ్వరుల్ గొలుచుచుండఁ దపంబొనరించు
చుండు జా, బాలి నిరంతరార్చితకపాలిఁ బదాంబురు
హోజ్జ్వలపత జటా, మాలి దయోర్మిమాలి వనమాలిని
గన్నటుగంటి భూవరా. 105

కం॥ ఎల్లమునుల్ గొలిచెడు ముని
తల్లజు జాబాలిఁగన్న తత్క్షణమే నా
తల్లిం దండ్రిం గనిన
ట్లుల్లంబునఁ దోఁచె మిగుల నుర్వీనాథా. 106
గీ॥ తలఁప భావిశుభోదయాదర్శనములు
ప్రాగనుష్ఠిత పుణ్య సంస్పర్శనములు
మానసోత్సాహ రుచిపరామర్శనములు
ధరణిలోపల సజ్జనదర్శనములు. 107
సీ॥ సంసార జలధికి సంతరణోడుపం
బాశాంబుధికి బడబానలంబు
మోహాగాధధ్వాంతమునకు మార్తాండుండు
క్షమకు సత్యమునకు జన్మభూమి

విస్తృత తృష్ణాటవికి గండ్రగొడ్డలి
ధర్మంబులకు మార్గదర్శకుండు
శాస్త్రరత్నములకుఁ జక్కని యొరరాయి
యహితగ్రహముల కస్తాచలంబు
గీ॥ మూల ముపశమమను మహాసాలమునకు
సంశ్రయం బార్జవమునకు సత్వమునకు
వర్ధనమం దేమి యీబ్రహ్మ వర్చసంబు!
సములె తక్కొరు లీమునిచంద్రమునకు. 108
కం॥ ఏమీ వీరిమహత్త్వం
బామోదాకరము నద్భుతాకరమును నౌ
నీమహి సహజారిమృగ
స్తోమంబులు నిండుఁ బరఁగు సుహృదుదయముతోన్. 109
మత్త॥ మూఁగియొక్కెడ బెబ్బులుల్ ద్వీపముల్ మృగంబులు
నాడెడున్, నాగముల్ మృగరాజజూలు మృణాలబుద్ధిని
లాగెడున్, వీఁగియాడక మౌనముంగొని వీఁకవల్కల
మూనుచున్, యోగివృత్తిని బొల్చుచుండు ననోకహం
బులు సైతమున్॥ 110
వ॥ అనితలపోయుచుండఁగనే హారీతుండు నన్నొక తరు
చ్ఛాయయందు డించి తండ్రికిఁ బ్రణమిల్లి తదనతిదూరం
బునందు కుశాసనంబునఁ గూర్చుండ నందలిమునిమండ
లంబు మదుదంతశ్రవణకుతూహలంబై యెక్కడి
దీ శుకశాబకం బనుడు. 111
శా॥ హారీతుం డను నేను నీవటులు స్నానార్థంబుగాఁ బద్మకా
సారంబుం దఱియంగఁ బ్రాంతధరణీజభ్రష్టమై క్లిష్టమై

దూరాపాతవిశీర్ణసంధియుతమై దోధూయమానాంగమై
నోరుఁ విప్పుచు దప్పినీశుకముకన్గొనయ్యె మాకయ్యెడన్.

ఆ॥ దానిదప్పి దీర్చి తద్భూరుహాము దురా
రోహమగుట గూడు రోసి యంద
చేర్చ నలవి కామిఁ జేకొనివచ్చితి
దీనరక్షణంబు తెరువటంచు 113

కం॥ అక్కలు వచ్చుదనుక నీ
చక్కన మునిసుతులు ఫలరసంబులఁ బెనుపన్
రెక్కొని యట్లుపై ననువగు
నిక్కకుఁ జనుఁగాక యనుచు నిటఁ జేరిచితిన్. 114

ఆ॥ అనుచుఁ జెప్పుచుండ నాలించి జాబాలి
మౌని నన్నుఁ జూచి మరల మరల
ఆత్మకృతమయిన యవినయఫలమిది
యనుభవించుచుండె ననుచుఁ బలికె. 115

చ॥ అతఁడు తపఃప్రభావయుతుఁ డద్భుతశక్తి త్రికాలవే
దియున్, గతము వచించు భావిగతిఁ గన్గొనినట్టులె
సెప్పు నామహా, మతికిఁ గరస్థలస్థము సమస్తము కావున
మౌనిబృంద మా, కత మొదలంట వింట కతికౌతుకియై
ముని వేఁడ నిట్లనున్. 116

కం॥ ఈకథ యత్యద్భుత మిపు
డో కాలము లేదు స్నానమొనరింపఁగనా
మీకు మునులార హరిపూ
జాకాలము మించుచుండె సలుపుఁడు విధులన్. 117

శా॥ మీాయుత్సాహము వ్యర్థపుచ్చఁ జనుఁడీ మీాయాహ్నిక
ప్రక్రియల్, చేయుం డీశుకవృత్త మాపయి నిశిశ్రీదాఁక
విన్పింతువి, చ్చేయుండో గిర మిందుచిల్కకిదియున్ జిత్తం
బులోఁ బ్రాగ్జనుః, స్వీయోదంతము సాంతముం దలఁచు
వాసిన్ స్వప్న వృత్తంబటుల్. 118

వ॥ అని పల్కుచునే భగవంతుండగు జాబాలి లేచి మునుల
తోన స్నానాదికం బాచరించి యుచితదినకృత్యము
లొనర్ప నంత దివసంబు పరిణతమయ్యె. 119

గీ॥ మాని జనములు కొలఁకులఁ దానమాడి
యర్ఘ్యవిధియందు నర్పించినట్టిరక్త
చందనంబును మేన నలందికొనియె
నేమొ యన భానుమండల మెఱ్ఱఁబాఱె. 120

గీ॥ ఆననము లెత్తి సూర్యు నేకాగ్రదృష్టిఁ
గనెడు నూష్మపులౌ తపోధనులచేతఁ
బీయమానప్రభాసముదాయుఁడనఁగ
హేళి విరళాతపుండయి తూలెఁ గాంతి. 121

గీ॥ భానుకిరణంబు లప్పు డంబరము వీడి
పద్మినీకాననంబులఁ బాదువెట్టి
శకునిగణమటు దివసావసానమందుఁ
జేరెఁ దరులయు గిరులయు శిఖరములను. 122

గీ॥ పర్వి జరఠారుణాతపప్రభలతళుకు
భూరుహము లాశ్రమములఁ దపోధనావ
లంబితకషాయవస్త్రంబులన్ ధరించి
క్రాలెనో యన నొక క్షణకాల మొప్పె. 123

గీ॥ అంతటఁ సూర్యభగవానుఁ డస్తమింపఁ
బశ్చిమాంభోధిఘనతటభాగమందు
నుల్లసిలువిద్రుమద్రుమ వల్లినాఁగ
సంధ్య లోచనపర్వంబు సలుపఁదొడఁగె. 124

వ॥ అప్పు డయ్యాశ్రమంబు. 125

కం॥ ఆరచితధ్యానపర
స్త్రీరంబున్ దుహ్యమానధేనూరుపయో
ధారాధ్వానము మునిబృం
దారక కృతదిగ్బలీడితమునై యొప్పెఁ. 126

ఆ॥ పోయి యెటకొ ప్రొద్దు పోవ నింటికిఁజారు
దెంచుకపిలహోమధేనువట్ల
లోచనములు దనియ లోహితతారక
యైనసంధ్యఁ గాంచి రఖిలమునులు. 127

చ॥ ఇనుఁడు ప్రవాసియౌట వగహెచ్చఁగఁ బద్మిని పద్మకు
ట్మలం, బను జలకుండిఁబూని భ్రమరావళిపేరిటి యక్ష
మాల కైఁ,దనర మరాళధౌతపరిధానయు బాలమృణాల
యజ్ఞసూ, త్రిణియుఁగఁ జూడనొప్పెను బతిఁ గలయఁ
వ్రత మూనెనోయనఁ. 128

గీ॥ భానుఁ డపరాబ్ధిఁ బడుడుఁ దత్పతనజవస
ముత్థితాంభఃకణములట్టులొప్పి మింట
వెలసెఁ దారలు విప్రోర్ధ్వవిప్రకీర్ణ
వారి నన సంజకెంజాయ జారె నంత. 129

వ॥ అంతఁ గ్రమంబుగఁ జంద్రోదయమగుడు. 130

కం॥ వరచంద్రభూషి నభమను
పరమేశ్వరు శిరమునుండి పారెడుగంగా
ఝరియన జలధుల నింపుచు
విరివియయి మరాళధవళ వెన్నెల యొప్పెన్. 131

వ॥ అప్పుడప్పుండు వెన్నెలలో నర్ధయామమాత్రన్యూనంబగు రేయి హారీతుండు కృతాహారంబనగు నన్నుఁగొని ముని మండలంబు వెంటరా రేయెండగాయు తత్తపోవనైక దేశంబున వేత్రాసనోపవిష్టుండును జాలపాదుండను ఛాత్రునిచే ధవిత్రోపవీజ్యమానుండునగు జనకుఁజేరం జని నమస్కరించి. 132

కం॥ జనకా! మునిమండల మిదె
చనుదెంచెను శుకచరిత్రసంశ్రవణేచ్ఛన్
గొనెఁ జిలుకయు నాహారం
బనఘా! యేతచ్చరిత్ర నానతియీవే. 133

వ॥ అనుటయు. 134

కం॥ అధరాపుర వంశాంబుధి
విధుసదృశశ్రీనివాసవిద్వత్స్రమా
డధిగతసాహిత్య! సుదృ
ఙ్మధురాధరసమతిశాయి మంజులఫణితీ. 135

మ॥ మతివాచస్పతి! ధీరతావసతి! ధీమన్మౌళిగోష్ఠీసువ
ర్ణితలోకేశసతీపుమాకృతి! హయగ్రీవప్రసాదాత్తశా
స్త్రతతీ! చిత్రశతావధానకలనాసంతోషితానేకభూ
పతి! విద్వద్వరవిద్విషత్కుకవిదృప్యత్కుంభిహార్యద్రతీ!

మాలిని॥ మహితగుణధురీణా! మధ్వశాస్త్రప్రవీణా!
కుహకజననివర్తీ! కుందమందారకీర్తీ!
బహుజననుతిపాత్రా! భాసురాంచచ్చరిత్రా!
విహితమహితపుణ్యా! విద్వదీశానగణ్యా! 137

గద్య॥

ఇది శ్రీకాశ్యపగోత్ర జగన్నాథాచార్యపుత్త్ర
సకల విద్వద్విధేయ పూర్ణప్రజ్ఞ
నామధేయ ప్రణీతం బగు
నాంధ్రకాదంబరియందుఁ
బ్రథమాశ్వాసంబు
సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

ఆంధ్ర కాదంబరి

ద్వితీయాశ్వాసము

నిలయ విజయనగర మ
హీనాథానందగజపతీంద్ర సభాస
మ్మానితభీమాచార్యాఽ
హీనకృపాపాత్ర సంగమేశ్వరశిష్యా! 1

వ॥ దేశికోత్తమా! అవధరింపుఁడు. జాబాలి మునీంద్రుండు తక్కుమునులకు విన్నవించినలాగున వైశంపాయనుండు శూద్రక మహారాజుతో నావలి కథ యిట్లు నుడువఁ దొడఁగె. 2

శా॥ సిప్రాశైవలినీతటాంతికమునం జెన్నొందు వైమానిక
క్షిప్రత్వప్రతిబంధకీభవదురుశ్రీకాలయానీకమై
సుప్రాభాతికవాతపోతచలనాస్తోకంబు నభ్రంకష
ద్వప్రం బుజ్జయినీపురంబు గిరిజావామాంగు నావాసమై.

క॥ అందుం బూర్వ నృపతులకు
సిందూరపుఁదిలక మట్లు చెన్నొందెడు సం
క్రందనతుల్యుం డొక నృప
నందనుఁ డున్నతికి నంగనందనుఁ డగుచున్. 4

శా॥ కావేయంబున భర్తపై రతి కడుం గన్నీరు మున్నీరుగా
వాపోవం గరుణార్ద్రచిత్తుఁడయి యాభర్గుండు తత్కాంత ని
స్తాపం జేయఁగ నవ్యసృష్టసుమకోదండుండునా నొప్పు నా
భూపాలాభరణంబు సద్గుణవయోభూషావిశేషాదులన్. 5

క॥ పోఁడిమి నీ నరపాలుని
యీడెవ్వ రనంగ ధాత్రి నెసఁగుచు తేఁడై
తేఁడులు గొలువన్ దారా
పీడుం డన నొప్పు నతఁడు భీమబలుండై. 6

గీ॥ అతఁడు రాజ్యంబుఁ జేసెడు నవసరమున
నేమియననొ వయః పరిణామునందు
దండధరణంబు మాటి భారతంబునందుఁ
దప్ప దుశ్శాసనాపరాధంబు లేదు. 7

గీ॥ ఆగుణాబ్ధికిఁ గుడిభుజం బట్లు తనరి
శైశవమునుండి యుపజాతసౌహృదుండు
అమరపతికి బృహస్పతి యట్టివాఁడు
చెలఁగు శుకనాసుఁ డను మంత్రిశేఖరుండు. 8

ఉ॥ ఆ మహినేత బాల్యమునయందె మహాబలుఁ డౌచు రాజ్య
ల, క్ష్మీమహితోపధానమయి మించుభుజాయుగళంబు
తోడ నీ, భూమిసమస్తముం గెలిచి భూరిగుణుండును

గార్యనిర్ణయో,ద్దాముఁడు నౌ ప్రధానికిడి తా నల
సర్వము రాజ్యభారముఁ. 9

గీ॥ ప్రశమితాఖిలశత్రుఁడ పార్థివుండు
ప్రజల ననురక్తు లగునట్లు పరిఢవిల్లఁ
జేసి తాఁ గృతకర్తవ్యశేషుఁ డగుట
ననుభవింపఁగఁ బూనె యౌవనసుఖంబు. 10

చ॥ ఉరుగతినొక్కవేళను బయోధరచందనచూర్ణతత్సితో
త్తర ఘనవీచిమాలము, నితంబమహోదృఢఘట్టనాతి జ
ర్జరితతరంగ రంగమును సల్పెను దీర్ఘికలందు నీరముఁ
గరము నిదాఘకాలములఁ గాంతలతో జలకేళిఁ దేలుచుఁ.

గీ॥ రమణి గండూషశీధుధారల నొకప్పు
డావకుళ మట్టుల వికాస మంది వెలయు
నొకపరి యశోక మట్లు లక్తకరసాధ్య
కామినీపదహతిని రాగము వహించు. 12

సీ॥ పంచాస్యమట్లొక్కపరి లంబకేసర
మాలుఁడై గిరులందుఁ గేళి సలుపు
మధుకరమట్లొక్కమాఱు ఫుల్లసుమాభి
రామ లతామందిరములఁ దిరుగు
మత్తేభమట్లొక్కమాటు గండోత్పత
త్కర్ణపల్లవుఁ డౌచుఁ గానఁ జొచ్చు
అంచకైవడి నొకప్డా క్వణన్నూపుర
స్వననందియై పద్మవనుల నడుచు

గీ॥ బహుళపారావతాంచితవలభులైన
సౌధతలములఁ గతిపయచతురమిత్ర

జనములం గూడి ప్రేయసీజనము మెచ్చ
వేణువీణాది గానముల్ విను నొకప్డు. 13

గీ॥ పరిసమాప్తాఖిలావనీభారుఁ డగుటఁ
జీకుఁ జింతయు లేక యా క్షితివరుండు
ఏది యభిమతమో మది కేది యింపొ
యట్టి భోగంబు లన్నియు ననుభవించె. 14

క॥ పరితోషిత లోకునకుం
గరముఁ బరిసమాప్తరాజ్యకార్యుం డగు నా
నరపతికి విషయభోగ
స్ఫురణంబులు భూషలగుచుఁ బొలుచుం గాదే. 15

గీ॥ ఎంత భోగేచ్ఛ కలవాఁడయేని నతఁడు
నరుల యనురాగవృద్ధికై నడుమ నడుమ
నెల్లవారికి దర్శన మిచ్చుచుండు
నక్కజంపు సింహపీఠిపై నెక్కుచుండు. 16

మ॥ శుకనాసుండును స్వీయబుద్ధిబలముం జూపించి నానానృపా
లక దీవ్యత్కమనీయ మౌళిమకుటాలంకారరత్నచ్ఛటా
ప్రకటాత్మీయపదాంబుజాతుఁ డయి భూభాగంబునుజ్ఞ
గీరుతుల్, కకుబంతంబులు నిండ నేలె ధరణీకాంతుండు
లో మెచ్చఁగన్. 17

వ॥ ఈపగిది మంత్రినివేశిత రాజ్యభారుండై యౌవనసుఖంబు
లనుభవించు నా రాజున్యునకు. 18

సీ॥ ఇట్లు చిరకాల మొకరీతి నేగుపిదప
నఖిల సౌఖ్యంబులకు నంతమయ్యెఁ గాని

తనయవదనాంబుజాత సందర్శనాత్త
కుతుక మొక్కటియే సమకూరదయ్యె. 19

ఆ॥వె॥ నిష్ఫలప్రసూన నిత్యదర్శన మైన
శరవణంబు పగిది ధరణిపతికి
ననుదినానుభూత మయ్యె నంతఃపురం
బధిక తాపహేతు వయ్యె నంత. 20

సీ॥ ధరణీపతి సహస్రపరివారయుతుఁ డయ్యు
నసహాయునిగఁ దన్ను నరసి కుందు
శ్రవణాంతవిస్తృత చక్షురంబుజుఁ డయ్యుఁ
దన్ను జాత్యంధుఁగాఁ దలఁచి రోయు
అఖిలలోకాధారుఁ డయ్యు నిరాధారుఁ
గాఁ దన్నుఁ దలపోసి కడుఁ దపించు
నిత్యలక్ష్మీసమన్వితుఁ డయ్యుఁ దన్నుఁ దా
గతిలేనివానిఁగా మతిఁ దలంచు

గీ॥ బ్రతికియుండియు జీవచ్ఛవంబ ననుచు
మనసులోఁ బ్రత్యహం బనుకొనుచు నుండు
నట్లు యనిపించుఁ బో జగమందు నెందు
నైన ననపత్యుఁ డైనట్టి వాని కకట!॥ 21

గీ॥ మానససరస్సునకు హంసమాలపగిదిఁ
బంకజారికిఁ గౌముదిపగిది భూప
ణంబు నంతఃపురప్రధానంబు నగుచు
వరలు నాతేనికి విలాసవతి యొకర్తు. 22

వ॥ ఒక్కనాఁ డా ధరారమణుండు తదావాసంబున కేగిన
వాఁడై శోకమూకంబగు పరిజనంబుచేఁ బరివృతయును

సమీపమందు వృద్ధాంతఃపురాంగనలచే నాశ్వాస్యమా
నయు ననవరతాశ్రుబిందుపాతార్ద్రీకృతయు ననలంకృ
తయు నగుదేవింగనుంగొని యవిదితశోకవృత్తాంతుండై

గీ॥ అరసి తన్నుఁ గృతోత్థాన యైనతరుణి
నానిబిడ మైన పర్యంకమంద యునిచి
తుడుచుచుఁ గపోలముల నశ్రుతోయములను
బలికె మెలమెల్ల నిట్లు భూపాలకుండు. 24

ఉ॥ మాటికి వామహస్తమున మస్తముఁ జేరిచి చన్నుఁగట్టుపైఁ
గాటుకవర్షముం గురియఁగాఁగనుఁదామర లేలయేడ్చెదో
పాటలగంధ, లాక్షపదపద్మములందిడ, వే యలంక్రియా
కోటిధరింప, విట్లు మదిఁగుందుటకుం గతమేమి సుందరీ.

గీ॥ కంపితపయోధరాగ్రాంశుకంబు లగుచు
మలయు నీ దీర్ఘనిశ్వాస మారుతములు
రాగి యా పల్లవునిఁబోలె రమణి నాదు
మానసంబును వణఁకింపఁ బూనె నిపుడు. 26

ఉ॥ నేరము నేన చేసితినొ నీయెడ, నా యుపజీవివర్గమే
నేరమొనర్చెనో దెలియనేరకయుంటిని దీర్ఘదృష్టితో
నారయుచున్న నిక్కమిది యంబుజలోచన నీకు దుఃఖ
మే, తీఱునఁ గల్గెఁ దెల్పు త్వదధీనము సర్వము నాకుఁ
బ్రేయసీ. 27

వ॥ అని యిట్లు శోకనిమిత్తం బడిగియు నప్రాప్త ప్రతివచ
నుండై యా నృపాలుండు వెండియు నంతికంబున నతి
దీనాస్యలై యున్న ప్రియావయస్యలంగని తద్వృత్తాంతం

బడిగిన వారిలో మకరిక యను నొక తాంబూలకరండ
వాహిని దేనికి మందమందముగా నిట్లనియె. 28

క॥ దేవా! దేవరవలనను
నేవిధ మగు తప్పిదంబ యెఱుఁగదు మీకుం
దేవేరి యైన యీమెకు
నేవారిఁకఁ దప్పుసేయ నెంచెద రన్యల్. 29

గీ॥ కాని యీ రాజవదనకుఁ గలదు చింత
యఫలభూపాలసంగమ నైతి నంచు
నెంతకాలంబునుండియో యింతకన్నఁ
గలిమి కల స్త్రీల కన్యదుఃఖంబు గలదె. 30

గీ॥ శయన మజ్జన భోజనాసనములందు
నైత మతికష్టమున వయస్యా ప్రవర్త్య
మాన యగుచుండియును భవన్మానసంబు
చింతఁగొను నంచు వెల్లడిసేయ దెపుడు. 31

వ॥ నేఁడు చతుర్దశీ తిథియగుటంజేసి మహాకాళు నీక్షింప భర్తృదారిక యట కేగుటయు నందు మహాభారతమున.

గీ॥ "నాస్తి సౌఖ్య మపుత్త్రస్య నాస్తి పుణ్య
గతి రపి శుభాశ్చ దివ్యలోకా న సంతి
ఆమనంతి హి జగతి ఘన్నామనరక
త్రాణనా త్పుత్త్ర"యని యిట్లురాణి వినియె. 33

క॥ అది విని యేతెంచి గృహం
బెది చెప్పినవినద యన్నమేనిఁ దినద యే
సదలంకారము లొల్లద
బదులాడద యమిత దుఃఖపరవశ యగుచున్. 34

వ॥ అని యిట్లు మకరిక కలతెఱంగు విన్నవించి యనంతరంబు దేవర చిత్తంబని విరమించిన నా నృపాలుండును ముహూర్తకాలంబు తూష్ణీంభూతుండై వేఁడి నిట్టూర్పు నిగుడించి దేవివలను మోమై యిట్లనియె. 35

ఉ॥ మానిని యేల యేడ్చెదవు మాటికి మాటికి నెందు దేవతా
ధీనములైన కార్యములఁ దేఁకువ వీడి యిటుల్పొనర్తురే
నూనము పూర్వజన్మమున నోఁచఁగ లేదు కుమారుఁ జూడఁగా
దానికి నేమి చేయుదువు దైవము దాఁటఁగ నేరిశక్యమా॥

వ॥ ఐనను మనుష్యప్రయత్నంబునఁ జేయఁదగిన కార్యంబుల నిర్వర్తించుట యస్మత్కర్తవ్యంబు గాన. 37

సీ॥ దేవతాపూజల ద్విగుణంబుగా సల్పు
తాపసార్చనల నాదరముఁ జూపు
గురువులపై భక్తిగుదిరి వర్తింపుము
సద్ద్విజశ్రేణుల సత్కరింపు
ఉపవాసములను యథోక్తంబుగాఁ జేయు
సుతదర్శనాప్తికై వ్రతమొనర్చు
బీదసాదల కెల్ల నోదనంబును బెట్టు
సూర్యగ్రణులకు శుశ్రూష సల్పు

గీ॥ అతిథులే తేర వేళకు నన్నమిడుము
అర్థిజనముల సంతోష మందఁ జేయు
మానివర్యుల నెపుడు సన్మానపఱుపు
మిట్టు లుండిన నిష్ట మీడేఱవచ్చు. 38

గీ॥ వినమొకో చండకౌశికు వీక్షణమున
నల్ల మగధేశ్వరుండు బృహద్రథుండు

ఇందిరాప్రాణనాథు జయించునట్టి
సత్వవంతుని సుతు జరాసంధుఁ గనుట. 39

గీ॥ పరిణతవయస్కుఁ డయ్యును బార్థివుండు
దశరథుండు విభాండకతనయుకరుణ
విష్ణుభుజముల కైవడి వెలయు సుతుల
నలువురం గాంచి సుఖియై యాచు నలరలేదె. 40

క॥ కాన నమోఘఫలం బగు
మానిజనపదార్చనంబు మానిని! చేయం
బూనుము జాగేటికి నీ
మానసమున నున్న కోర్కి మఱి యీడేఱుఁ. 41

ఉ॥ ఎప్పుడు గర్భభారమున నింపెసలారెడు నిన్నుఁ జూతు
నో, ఎప్పుడు పుత్రకుండు తొడనెక్కఁగఁ గాంతుక మంద
నేర్తునో, ఎప్పు డభీష్టసిద్ధియగు నెప్పుడు దుఃఖము తీరిపో
వునం, చిప్పగిదిఁ సతంబు జపియించెడు నాకు గతించు
యామినుల్. 42

గీ॥ నన్నుఁగూడను దహియించు నిన్నెగాద
యకట యనపత్యతాభవమైన శోక
పావకం బేమిచేసెడి వాఁడ నైనఁ
బంకజాక్షిరో దైవమే ప్రతిఘటింప. 43

కం॥ కావున ధైర్యంబూనుము
వేవేగఁ మదిని జింత విడువుము ధర్మ
శ్రీవెలయ నడుము ధర్మా
త్మావుల కీష్టములు హస్తతలసంస్థంబుల్. 44

వ॥ అని యిటు వలికి యానరపాలకుం డభినవపల్లవముం
బోని నిజకరంబున జలంబుం గొని యాయిందీవరాక్షి
ముఖమార్జనంబుం జేసి వెండియు ననేకప్రియశతమధురం
బులును శోకాపనోదనచతురంబులును ధర్మోపదేశ
గర్భంబులును నగు కథలచే నామె నోదార్చి చిరకాలం
బందుండి చనిన విలాసవతియు నందీభూతశోకవేగయై
దివసకృత్యంబులఁ దీర్చి యదిమొదలు దేవబ్రాహ్మణ
పూజనంబు దత్యంతబద్ధానురాగ యై. 45

క॥ ఎవరేమి చెప్పినను దను
భవతృష్ణం గష్ట మాత్మఁ బాటింపక యా
పువుఁబోఁడి చేసెఁ జెప్పిన
యవి యెంతురె కార్యదీక్షు లాయాసంబుల్. 46

సీ॥ బహుళగుగ్గులు ధూప పరమాంధకారమౌ
చండికాలయమందుఁ బండుకొనియె
సకలరత్నచ్ఛటాసముపేతసౌవర్ణ
తిలపాత్రములు భక్తి ద్విజులకొసఁగె
అశ్వత్థముఖ్య మహావనస్పతులకుఁ
జెలఁగి నిత్యముఁ బ్రదక్షిణ మొనర్చె
వాయసశ్రేణికి స్వయమహ స్తన్యస్త
పాత్రయై దధ్యన్నబలి యొసంగె
గీ॥ దివ్యసలిలంబులందునఁ దీర్థమాడె
ఓషధీసూత్రములఁ జేతి కొనరఁదాల్చె
నొకటి యన నేటి కింకఁ బుత్రోపరిస్థ
మమత సర్వ మొనర్చె న మ్మచ్చకంటి. 47

వ॥ ఈరీతిఁ గొంతకాలంబు గతించిన నంత నొక్కనాఁడు,

గీ॥ మింటఁదెలవోయి చుక్కలు మిణుకుమిణుకు
మనుచు నుండఁగ నట్టి యల్పావశేష
మైన యామినిఁగలను భార్యాముఖంబుఁ
జొచ్చు సంపూర్ణచంద్రుని జూచె ఱేఁడు. 49

క॥ చూచి ధరణీమహేంద్రుం
డా చిత్రమ్మునకు నాత్మ నలరుచు మంత్రిన్
వే చేరఁగొని సుధాస
ధ్రీచీనోక్తులను గలను దెల్లముసేయన్. 50

వ॥ అతఁడును సంతుష్టాంతరంగుండై, 51

చ॥ అమలిన తేజ! మాకుఁ బ్రజ కభ్యుదయంబు ఘటిల్లె నేఁటికి
న్గొమరు ముఖాంబుజంబుఁ గనుగొందువు నీవిఁకఁ గొన్ని
నాళ్ళలో, సమయమువచ్చె నేను నొక స్వప్నముగంటి
ద్విజుండు నామనో, రమ తొడమీఁదఁ బెట్టె నొక రమ్య
తరంబగు పుండరీకమున్. 52

గీ॥ భావిఫలసూచకంబులు గావె ముందు
గలుగు స్వప్నంబు లెందును గాశ్యపీశ!
అందులోన నిశాంతంబునందు వచ్చు
స్వప్నము లమోఘము లటంద్రు శాస్త్రవిదులు. 53

వ॥ కావున నవశ్యము విలాసవతి గుణధౌరేయుండగు కుమా
రుం బ్రసవించు మీ యభీష్టంబు లీడేఱునని వచించు
నమ్మంత్రిసత్తముం గేలఁగొని యభ్యంతరంబుం బ్రవే
శించి యానృపాలుండు విలాసవతిన్ విదితస్వప్నవృత్తాం
తం జేసిన నామెయు సంతుష్ట యయ్యె. 54

ఉ॥ అంతటఁ గొన్నినాళ్ళు చనునంత విలాసవతీలతాంగికిఁ
జింత తొలంగిపోవ సరసిఁ బ్రతిమాశశి చొచ్చినట్టు లా
యింతికి గర్భమయ్యెఁ బరమేశ్వరు సత్కృపచేత దాన న
క్కాంత వెలింగెఁ గౌస్తుభవికాసితవిష్ణు నురస్థలిం బలెన్ 55

వ॥ అంతనన్నపానాదులనాదరంబుగలదియువర్షాకాలంబుం
బోలె శ్యామాయమానపయోధరముఖియుఁ గేతకింబోలె
గర్భపాండురయు నగు నక్కాంత నంతర్వత్నిగ నెఱింగి
యవ్విలాసవతీ సర్వపరిజన ప్రధానభూతయు రాజసమీప
సంచారచతురయు నగు కులవర్ధన యేతద్వృత్తాంతంబు
ఱేని కెఱింగింపఁ దలఁచిన దై యొక్కనాఁడు ప్రదోషసమ
యంబునఁ దైలాభిషేకప్రజ్వలితదీపికాసహస్రపరివృతుండై
తారకామధ్యస్థితుండగు పున్నమనాఁటిచందురుంబోలె
వెలుఁగుచు రాజనికరంబు పరివేష్టింప నభ్యంతరమండప
స్థితుండై శుకనాసునితో నిష్టగోష్ఠిలోనున్న ఱేని సమీ
పించి రహస్యమున విదితవిలాసవతీ గర్భవృత్తాంతునిగాఁ
జేసిన 56

గీ॥ ఆ యపూర్వపుఁ దద్వచనామృతమునఁ
బులకితశరీరుఁడై యంత భూవరుండు
హర్షబిందుతరంగిత మైన యక్షి
నించుక ప్రధానిపైఁ బ్రసారించుటయును. 57

వ॥ ఆతండును. 58

గీ॥ అధిపుఁడు హాత్కుతూహలుఁ డగుటఁజూచి
తెలిసి కులవర్ధనాముఖదీధితియును

ఇంత సంతోషమున కన్యమేమి లేమి
యెఱిఁగి శుకనాసుఁ డను ధరణీంద్రుతోడ. 59

ఉ. ఈకులవర్ధనాముఖము నెంతయు సస్మితమౌ భవన్ముఖ
శ్రీ కనుఁగొన్నఁగౌతుకముచేఁ దులఁదూఁగెడు నేమికారణం
బో కనఁజాల స్వప్నమె శుభోదయమయ్యెనొ లేకయన్య
మో, నాకెఱిఁగింపు చిత్తము వినఁగోరెడుఁ దత్తఱమందు
చుండెడున్. 60

గీ॥ అనిన నృపుఁడను నీయూహ యదియ నిజమ
టంచుఁ గులవర్ధన వచించె నైన నమ్మ
ఏల మాయట్టి వారల కిట్టి భాగ్య
మిట్టి సుఖవచన శ్రుతులెట్లు గలుగు. 61

వ॥ ఐన స్వాయముగఁ జని కనుంగొనియెదఁగాక యని
కొలువుసాలించి తన యంగంబులనుండి యాభరణంబు
లఁ దీసి కులవర్ధన కొసంగి శుకనాసద్వితీయుండై యంతః
పురంబుఁ బ్రవేశించి యందు పాండుగర్భ యగుటచే
నంతర్నిమగ్నైరావతం బగు మందాకినింబోలె నుదయ
గిరితిరోహితశశిమండల యగు విభావరింబోలె శయన
మందున్న దేవిం గనుంగొనుడు నామెయు ససంభ్రమపరి
జన ప్రసారితకరతలయై వామజానువిన్యస్తహస్తయై లేచు
చున్నంత ఱేఁడు నివారించి యామె నంద యుపవిష్టం
జేసి తాను నుపవిష్టుండై శుకనాసుండు సమీపశయనం
బునఁ గూర్చుండుడుఁ బరిహాసంబుగా దేవిం గనుంగొని
నృపాలుం డిట్లనియె. 62

క॥ దేవీ కులవర్ధన మా
తావున నన్నట్టిమాట తథ్యం బొకో
ఈవిధి శుకనాసుండను
నావుడు సతియుం ద్రపాతినమ్రాననయై. 63

వ॥ ఈరకుంఁజియుఁ బునఃపునారాజానురుధ్యమానయై నన్నేల లజ్జాపరవశం జేసెదరు నాకేమియుం దెలియదనినఁ దిరిగి నృపాలుం డిట్లనియె.

గీ॥ అతివ నావాక్యములనె సిగ్గయ్యె నేని
నూరకయ యిప్పగిది నిప్పుడుండుఁగాని
పంకజసదృక్షనేత్రరో యింక నేమి
ప్రతివచించెద వీపాండువర్ణమునకు. 65

గీ॥ ఏమిప్రత్యుత్తరం బిప్పు డిచ్చెదీవు
లలనరో గృహీతనీలోత్పలంబు లాచు
మలయు జక్కవ లట్లు శ్యామాయమాన
చూచుకము లైన నీదు వక్షోజములకు. 66

గీ॥ ప్రత్యహంబును గాఢ తాపన్నమయయి
మగువ త్వన్నఖలాదూయమాన మగుచు
నిర్వ్యదుధరిత్రి రేఖమై నివ్వటిల్లు
త్వదవలగ్నంబునకు సమాధాన మేమి. 67

వ॥ ఇవ్విధముగాఁ బలుకు నృపాలకుఁ గనుంగొని శుకనాసుం డంతర్ముఖవినిగూఢహాసుండై రాజా యేల దేవి నా యాసపెట్టెదరు? ఈపె యేతద్వృత్తాంతంబుచే సిగ్గుచెం దుచున్నయది. కులవర్ధనా కథితవృత్తాంత మింతటితో విరమింపుఁ డని యిట్లు పెక్కుతెఱంగుల నర్మోక్తులాడు

కొనుచుఁ జిరకాలముండి శుకనాసుం డేగిన తేఁడును నా
రేయి యంద విలాసవతియింటనుండి యేగె. 68

గీ॥ క్రమముగా నంత దోహదకాండ మెల్ల
సలుపు పైనను నవమమాసంబునందు
శుభముహూర్తమునందు నా సుదతి సర్వ
జన నయనకౌతుకప్రదుఁ దనయుఁ గాంచె. 69

క॥ ఇటు నటుఁ దిరిగెడు పరిజన
పటలముచేఁ గదలె భూమి పార్థివుఁడు మహో
త్కటసౌఖ్య మందె మంగళ
పటుతరవాద్యములు మ్రోఁగెఁ బట్టణ మెల్లన్. 70

గీ॥ హర్షమున నప్పు డున్మత్తు లట్ల యాడి
రెల్లజనులును వేయేల యిందు నుదయ
మునఁ గడలి యట్లు కలకలోన్ముఖము నగుచు
నొప్పెఁ బుత్రోదయమున నుహోత్సవంబు. 71

గీ॥ తనయుఁ గను వేడ్క మదిలోనఁ దత్తఱింప
విభుఁడు మౌహూర్తికాదిష్టవేళయందు
మంత్రి యరుదేరఁ జనెఁ బుష్పమాలికాది
బహువిధాలంకృతంబగు ప్రసవగృహము. 72

వ॥ అందు విలాసవత్యుత్సంగంబున. 73

గీ॥ గర్భరాగంబువదలని కారణమున
నుదయదరుణారుణుం డట్లు లొప్పువాని
నపరసంధ్యారుణుండైన యంబుజారి
వోలె వెలుఁగొందుచున్న యర్భాలుఁ గాంచి. 74

క॥ అనిమేషలోచనంబులఁ
దనయుని మాటాడునట్లు ద్రాగుచు నున్న
ట్లును, దాఁకునట్లు నరపతి
కనుఁగొనుచు నమందమోదకలితుం డయ్యెన్. 75

క॥ అంత శుకనాసుఁడును భూ
కాంతునితో నర్భకునకుఁ గల లక్షణముల్
వింతగొలుపంగ నెంతయు
సంతుష్టస్వాంతుఁ డగుచు సమ్యక్ఛణితిన్. 76

సీ॥ లేఁత చందురుఁబోలు నీతని నుదుటిపైఁ
గడుసూక్ష్మమై యూర్ణ గానిపించుఁ
బుండరీకంబులఁ బోలు నితని యక్షి
యుగ మిల్లు తెలసేయుపగిది వెలయు
ఎఱ్ఱఁదామరకాంతి నెల్లెడఁ జల్లునా
నరుణమై యీతని కధర మొప్పు
సర్వేశునకుఁ బోలె శంఖచంద్రాభిరా
మమ్ములై యితని హస్తమ్ము లమరు

గీ॥ దుందుభిధ్వానమట్లుగాఁ దోఁచుఁ జెవికి
నెంతొ గంభీరమై యొప్పు నితని కంఠ
రావ మని చెప్ప నావసరమునఁ ద్వరిత
గమనుఁడై వచ్చి పతికి మంగళకుఁడనియె. 77

గీ॥ విజయ మగుఁగాక నీకుఁ బృథ్వీవిభాజ
రేణుకాదేవి భార్గవురీతి నొక్క
నందనుని గాంచె మన శుకనాసు జ్యేష్ఠ
భార్యయైన మనోరమాపల్లవోష్ఠి. 78

వ॥ అని చెప్పిన యమృతవర్షోపమానంబగు నవ్వాక్యంబునకు
నపరిమితానందుండై, 79

గీ॥ ఇంత సంతోష మొక్కమా టెపుడు గలిగెఁ
గష్టములమీఁదఁ గష్టముల్ గలుగుచుండు
భద్రములపైన భద్రముల్ పరిఢవిల్లు
ననెడు లోకోక్తి నిక్కువ మయ్యె నేఁడు. 80

వ॥ అని ప్రీతివికసితలోచనుండై సరభసంబుగా నాతనిఁ గాఁగిలించి స్వయముగాఁ దాన శుకనాసు నుత్తరీయంబు పూర్ణపాత్రముగా నొసఁగి తానును సంతోషంబునకుఁ దగిన ట్లతనిని సమ్మానించి వేణువీణాదిగానంబులు బోరు కలంగ వారవిలాసినీనృత్యంబులు సెలంగ నమందానందంబుచే నున్మత్తలట్లు పాడుచు నాడుచు నంతఃపురాంగనలు వెంటరా శుకనాసగృహంబుఁ జేరి ద్విగుణతరోత్సవంబుఁ గావించి యంత. 81

శా॥ భూపాలాభరణం బిటుల్ పదిదినా లొప్పెఁ గాంతన క్త్రిం
బు రా, కాపద్మారి ప్రవిష్టుఁడౌటఁ గలలోఁ గన్గొంటచేఁ
బుత్త్రిఁ జం, ద్రాపీడాభిధుఁ జేసె మంత్రియును మర్నాటం
బొనర్చెన్ నిజా, శాపూర్తిం బొనరించు పుత్త్రినకు
వైశంపాయనాఖ్యన్ దగన్. 82

వ॥ అంత నృపాలుండును దత్తత్కాలంబ నతిక్రమింపకుండఁ జౌలకర్మాదులఁ గావించి యాఱవయేఁ డరుదెంచుడుఁ గుమారునకు మనంబు చలింపకుండుటకుఁగా శిప్రాతటంబున. 83

గీ॥ అర్ధక్రోశమాత్రాయత మైన యొక్క
పాఠశాలను నిర్మించి ప్రథితు లైన
బుధులఁ బిలిపించి సుముహూర్తమునఁ గుమారు
సచివపుత్త్రుఁడుతోడుగాఁ జదువఁ బనిచె. 84

వ॥ తానును బ్రత్యహంబు విలాసవతితోఁ బరిమితపరిజనుండై చూచుచుండెఁ జంద్రాపీడుండును నిజకౌశలంబుచే గురూపదిశ్యమానంబులగు విద్యల నచిరకాలంబున గ్రహించె మణిదర్పణంబునందుంబోలె నాతనియందు సర్వకళలుఁ బ్రతిబింబితఁబులయ్యె నంతఁ గొలఁదికాలంబులోనే యా రాకొమరుండు. 85

సీ॥ పదవాక్యములయందుఁ బాండిత్యము గడించె
ధర్మశాస్త్రమున విద్వాంసుఁ డయ్యె
రాజనీతుల సమర్థతఁ గాంచె వేణువీ
ణామురజాదుల నాణె మెఱిఁగెఁ
గరిశిక్షలఁ దురంగమవయోజ్ఞానంబు
నందుఁ జిత్రాదుల నధికుఁ డయ్యెఁ
జక్రచాప కృపాణ శక్తి తోమర గదా
ప్రభృతులందున మహాప్రథితుఁ డయ్యె

గీ॥ వాస్తువిద్యల వ్యాయామవైఖరులను
నవ్యకావ్యపురాణ సన్నాటకముల
నొకట ననవేల మహి నున్న సకల కళల
సర్వతోముఖపాండిత్య సరణిఁ గాంచె. 86

సీ॥ చెవిఁబట్టుకొన్నచో సింహార్భకక్రమా
క్రాంతంబులటు కరుల్ కదలలేవు

అసిఁగొన్నచో నొక్క హాళికిఁ దామరతూండ్లఁ
బోలెఁ దాళముల వేవేలఁ గూల్చు
బాణంబుఁగొన్నచో భార్గవుండుంబోలె
గోత్రశిలాతలుల్ గూలఁజేయుఁ
బదిమందికేనియుఁ గదలకుండెడు నాయ
సంపుదండము గొని సామొనర్చు

గీ॥ ఏమిచెప్పుదు నాతఁ డహీనశక్తి
చేత నెంతయు వర్ణనాతీతుఁ డయ్యె
సచివపుత్రుండు నొక సాహసమునఁ దక్క
నన్నిటను రాకుమారునే యనుకరించె. 87

క॥ తన రెండవహృదయం బగు
ఘను మంత్రికుమారుఁ బాసి క్షణముండఁడ రా
తనయుఁ డతఁ డట్ల యుండున్
దినకరు విడనాడకుండు దివసముభంగిన్. 88

గీ॥ అబ్జవనముల కరుణోదయంబు మాడ్కిఁ
గల్పవృక్షంబునకు సుమోద్గమము పోల్కి
యౌవనంబు ప్రవేశించి యంత నతని
యందమున కింక మఱి యంత యంద మిచ్చె. 89

చ॥ నికటమునందునే నిలువనేరిచె నంతట మన్మథుండు సే
వకు నటులాస్యపాలునకు వక్షముతా సిరితోడ విస్తృత
త్వకలనఁదాల్చె శాత్రవవితానముతో నడుముందనుత్వ
ము, ప్పి కొమరు మీఱెఁ జిత్తము గభీరతఁ గాంచె
స్వరంబుతోడనే. 90

గీ॥ ఆత్త యౌవనుఁడై సుతుం డలరుటయును
బండితుం డయ్యె నని గురుల్ పల్కుటయును
రాజు దలపోసి సుతుఁ గొనిరాఁగ నొక్క
భటు వలాహకనామకుఁ బంపుటయును. 91

వ॥ అంత నాతండును గతిపయబలాధికృతుండై విద్యాగృ
హంబుఁ జొచ్చి ద్వారపాలురచే నివేదితుండై యభ్యం
తరంబు ప్రవేశించి కృతసాష్టాంగుండై సవినయంబుగాఁ
జంద్రాపీడునకుఁ దండ్రివాక్యములుగా నిట్లనియె. 92

చ॥ చదివితి సర్వశాస్త్రములు శస్త్రకళాదుల మించి తెంత
యున్, సదనముఁ జేరఁగా గురులె సమ్మతిఁ జూపిరి వచ్చి
నీ విటన్, బదియవవర్ష మిప్పటికి బాల్యమునుండియు
నింతదనకన్ నీ, వదనముఁ జూడఁగా మొగమువాఁచిన
యెల్లర కోర్కెఁ దీర్పుమా. 93

గీ॥ అధిగతకలాకలాపుఁడ వైన నిన్నుఁ
బౌర్ణమాసీశశాంకుని పగిదిఁ గూర్మిఁ
గాంచి లోకుల లోచనకైరవంబు
లెల్ల నొకమాఱుగా వికసిల్లుఁగాత. 94

గీ॥ వచ్చె నీకిప్డు షోడశవర్ష మింక
సదన మేతెంచి తల్లుల సంతసింపఁ
జేయు, ప్రజలను గాపాడు, శ్రితులఁ గావు,
మనుభవింపుము రాజ్యయౌవనసుఖముల. 95

క॥ అని యిట్లు పలికి వాకిటఁ
దన రారుచునున్న దదిగొ ధాత్రీవరుఁ డం

పిన త్రిభువనైకరత్నం
బనఁదగు నింద్రాయుధాఖ్య మగు హయ మధిపా. 96

చ॥ ఇది గరుడానిలంబులకు హెచ్చైడు వేగమునన్ సలక్షణం
బుదధిజలోత్థితంబును నయోనిభవంబని నీదు తండ్రికిన్
ముదమునఁ బారసీకనృపముఖ్యుఁడు పంపెను భక్తిమై మ
హో,పదయుఁగ, నిర్జరేశ్వరుని వాహనమున్ దిగదుద్రు
దీనికిన్. 97

వ॥ అని వచించి విరమించిన నా రాకొమరుండును మాల్యం
బునుంబోలె జనకునాజ్ఞ శిరసావహించినవాఁడై యింద్రా
యుధంబుం గొనిరమ్మనుడు నాతండుఁ గొనివచ్చిన సర్వ
లక్షణసంపన్నంబును నతిప్రమాణంబును నూర్ధ్వకరపురు
షప్రాప్యపృష్ఠభాగంబును గలిగి మూర్తిమంతంబగు రహ
స్సంఘాతంబునుంబోని యా హయరాజంబుం గనుంగొని
విస్మితహృదయుండై యాత్మగతంబున. 98

చ॥ సరభసవృత్తిమై జలధి సర్వముఁ గవ్వపుఁద్రాడుఁ జేసిమం
దరమునఁ జిలుక వేళఁ బ్రథితంబగు నీతురగంబుదప్పని
ర్జరులకు నేమియబ్బెను బురందరుఁడా తెలవారువంబుచేఁ
బొరపడె దీనినెక్కకయ ముజ్జగమేలిన నేఫలంబగున్. 99

గీ॥ వారిజాక్షుండు విష్ణు పీ వారువంబు
నెఱుఁగకుండంగవలయుఁబో నింతదనుక
నెఱేఁగియేయున్న నేఁటికి నేల విడఁడు
వైనతేయాధిరోహణ వాంఛితంబు. 100

గీ॥ సత్యయముగ నిరాకృతనిర్జరేంద్ర
రాజ్యలక్ష్మియ నాతండ్రి రాజ్యలక్ష్మి

యీదృశంబులు లోకత్రయీదురాప
రమ్యరత్నంబు లనుభవార్హంబు లిందు. 101

మ॥ అతితేజస్వితచేత సాహసబలవ్యాపార వత్త్వంబుచే
క్షితినేతత్తురగాకృతిం గన స్ఫురించెన్ దైవతాధిష్ఠిత
ప్రతిరూపంబని దీని నెక్కుటకు భావంబొప్ప దేమందు నీ
యతిలోకంబగు రామణీయకము నే యశ్వాళినేఁ
గంటిమే. 102

క॥ ఎందఱొ మునిజనశాపా
స్పందితులై వేఱువేఱు వపువుల వేల్పుల్
పొందుట వినియే యుంటిమి
సందేహమువలద యిట్టి సందర్భములన్. 103

గీ॥ స్థూలశిరుఁడను మునిచేతఁ దొల్లి రంభ
శప్తయై యశ్వహృదయ నా జగతి వెలసి
బాడబాకృతి శతధన్వతోడఁ గూడి
చాలకాలంబు ధాత్రిలోఁ గ్రాలలేదె. 104

వ॥ నిక్కువంబుగా నియ్యది యొకమహాత్మ్యంబు గానోపు నని
చింతించుచు నెక్కఁదలంచినవాఁడై యాసనంబు డిగి
హృదయంబున నోమహాత్మా! యెఱుంగక నాచేయు నా
రోహణాతిక్రమంబు సైఁపుమనుచు నయ్యశ్వమున్ విది
తాభిప్రాయముంబోలె ననుమతిగా హేషారవంబుగావిం
చినఁ జంద్రాపీడుండు హయంబు నధిరోహించి యాశ్విక
సేనలు వెంటనంట నహమహమికతో రాకొమారు లొ
క్కరొక్కరు వలాహకునిచేఁ బేరుపేరున నివేదింపఁబడి
నవారై నమస్కరింపుచుండ వారలగౌరవించుచు వైశం

పాయనుండు వేటోకహయంబు నెక్కి వెంటరాఁ బరివా
రంబులు ఛత్రచామరాదులు పట్ట వందిమాగధులు కైవా
రంబు లొనర్ప నగరాభిముఖుండై వెడలుడు.

ఉ॥ కొందఱు మోముఁజూచుకొనఁ గోర్కిఁ గయింగొను దర్ప
ణంబుతోఁ, గొందఱు పాదపద్మములకున్ వడిఁబూయు
నలక్తకంబుతోఁ, గొందఱు కంఠమందిడుటకుం గయిఁ
బూనిన హారయష్టితో, సుందరు లెల్ల రాకొమరుఁ
జూడఁగవచ్చిరి దొడ్డసందడిన్. 106

గీ॥ సౌధచయమంత నొకనిమేషంబులోనఁ
గామినీమయమాచును గానవచ్చెఁ
గాళ్ళకుం బూసిన యలక్తకంబుతోడ
క్షితియుఁ గన్పడెఁ గడుఁ జిగిర్చినది పోలె. 107

గీ॥ అతిముదంబున నిశ్చంచలాక్షులగుచుఁ
దత్పరతఁజూచు సతుల చిత్తంబులందు
సలిలములయందు స్ఫాటికస్థలములందు
ముకురములయందుఁ బోలెఁ దన్మూర్తి సొచ్చె. 108

వ॥ అంత. 109

సీ॥ కనువేదు రింతేల కలికి! జాఱెడు నుత్త
రీయమైనను సవరించుకొనుము
నల్గురుఁ జూచుచున్నారు తొలగెడు పైఁట
చెఱఁగు నింతీ! సరిచేసికొనుము
ధవళాక్షి! యింక నెందాకఁ జూచెదు నీదు
కందోయికిం దృప్తిగలుగదొక్కొ

తరుణిశిరో ! నీవొక్కదానవే వాతాయ
నం బాక్రమింపఁగా న్యాయ్యమౌనె

సీ॥ ఏటి కనురక్తిఁ జూచెదే యిగురుఁబోఁడి !
యిచట నెచ్చెలు లున్నది యెఱుఁగకుండ
ననుచుఁ దద్దర్శనోన్మత్తలయిన సతులు
మాటలాడంగఁ జొచ్చిరి మ్మార్మొక్క నపుడు. 110

వ॥ ఇట్లు సాదరంబుగాఁ జూచు నాకలభాషిణులభూషణ
రవంబులచే నాహూయమానుండుంబోలె హృదయపద్మం
బులచే ననుగమ్యమానుఁడు-బోలెఁ బోయి పోయి రాజ
ద్వారంబుఁ జేరి తురంగంబు డిగి వైశంపాయనుం గరం
బునం గొని పురఃప్రస్థితుం డగు వలాహకునిచే సాదరం
బుగ నుపదిశ్యమానమార్గుండై ఖడ్గపాణులగు ద్వారపా
లురచే రక్ష్యమాణద్వారదేశంబు గలదియు నభ్రంకషం
బులును నిర్మలంబులు నగు మహాప్రాసాదంబులచేఁ
నొప్పునదియు బహువిధాలంకారశోభితంబును నగురాజ
కులంబుఁ బ్రవేశించి కృతప్రణాములగు ప్రతీహారులచే
నివేద్యమానమార్గుండై సప్తకక్ష్యాంతరంబులదాఁటి య
భ్యంతరస్థితుండును శరీరరక్షాధికారనియుక్త పురుషుల
చేఁబరివృతుండును నిరుపక్కల వారవిలాసినులచేనుద్ధూ
యమానధవళ చామరుండును హంసధవళంబగు శయ్యా
తలంబున నుపవిష్టుండునై యున్నతండ్రిం గని నమస్క
రించిన. 111

ఉ॥ దూరమునందె తన్నుఁ గని దోసిలియొగ్గిన యాత్మజాతు
నిఁ, రార కుమారకా! యని కరంబులు చాఁచి కవుం

గిలించి యు, శ్రీరమణుండు మంత్రిసుతు పీడనికూర్మి బహూకరింపఁగా, వారును గొంతదనక నట వర్తిలి యాపిదపఁ నృపాజ్ఞమై. 112

వ॥ విలాసవతిమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యామెచే లాలితులై కొంతవడి నందుండి యనంతరంబు శుకనాసదర్శనోల్లాసులై చని సామంతరాజమండలంబుచేతను గార్యాయాత సకలజనంబులచేతను రథ తురగ గజాదులచేతను నిరంతరముగా నొప్పు శుకనాసుని ద్వారదేశంబు ప్రవేశించి సామంతమండలంబుచేఁ బరివృతుండై సింహాసనంబున నుపవిష్టుండై యున్న మంత్రిం గాంచి సవినయంబుగా నమస్కరించిన నాతండును గాఢానురాగంబున రాకొమరునిఁదన కొమారునిఁగాఁగిలించి యానందబాష్పములు రాల నిట్లనియె. 113

గీ॥ పుత్త్రవంతులలో మహాపుణ్యుఁడగుచు
నేఁడుగా నీదు జనకుండు నివ్వటిల్లె
సకలశాస్త్రంబులందునఁ జతురతముఁడ
వైన నినుఁ బోటి పుత్త్రకుం డలరుకతన. 114

క॥ ఎక్కడ నీ యీ ప్రాయం
బెక్కడ నమనుష్యమైన యీశక్తి భవా
దృశులు భరతాదిమహీ
భుకులు పతి పీవు జనుల పుణ్యము కాదే. 115

వ॥ అని తదీయాతిశయం బభివర్ణించి. 116

గీ॥ దంష్ట్రసాయంబుగా ధరాతలముఁగల్ప
కోట్లు దాల్చిన య య్యాదిఘోణిమాడ్కి

నీవు నీబావాలు వ్రాఁతగా నీదు తండ్రి
తోడఁ జెక్కెండ్లు ధాత్రిఁ గాపాడుమయ్య. 117

వ॥ అని యాశీర్వదించి యాభరణవసనకుసుమాంగరాగాదు
లచే నర్చించిన నాతండు నంతఃపురంబు ప్రవేశించి మం
త్రిభార్యయగు మనోరమను దర్శించి నమస్కరించి యిం
ద్రాయుధం బెక్కి గృహంబుఁ జేరి దినాంతకృత్యంబు
లొనరించి శయనగృహముకడనే యింద్రాయుధంబు కట్టి
యుంచె నంత దినంబును బరిణతం బయ్యె. 118

గీ॥ దివమునందుండి యేతెంచు దివసలక్ష్మి
భూరితర పద్మరాగ నూపుర మనంగ
నాత్మరుక్ఛన్న నిజరంధ్ర మాచుఁ దనరి
పడియె రవిబింబ మున్మత్తపాద మాచు. 119

గీ॥ క్రమముగా నంతఁ బశ్చిమాంగనకుఁ గర్ణ
పూరరక్తోత్పలం బౌచుఁ బ్రొద్దు క్రుంక
నభ్రశైవాలినీవికచాబ్జిని యన
జగతి నెల్లెడ సంజకెంజాయ దనరె. 120

గీ॥ క్రమముగఁ బ్రదోషమగుడు నా రాసుతుండు
నడచియే తల్లి దండ్రుల కడకుఁ బోయి
మణికిరణజాల దేదీప్యమాన మైన
భర్మశయనీయమందునఁ బవ్వళించె. 121

మ॥ తెలవాఱంగనె యాతఁడంతఁబిత్రునాదేశంబుచే మంజులో
జ్జ్వలజాంబూనదదివ్యశృంఖలలతో శ్వానంబులఁ లాగువ్యా
ధులతో నేర్పరులైన వేఁటరులతోఁ దోడ్తో వనంబేగి బె

బ్బులులన్ సింగములన్ మహామృగచయంబుం గూల్చి
యుత్సాహియై. 122

గీ॥ సాహసముఁ గల్గువాఁడౌటఁ జావకుండ
నుండఁగనె కొన్ని మృగముల నోర్చి పట్టె
నంత మధ్యాహ్నమగుటయు నాత్మగృహముఁ
జేరె హయ మెక్కి పరిజనశ్రేణితోడ. 123

వ॥ ఇట్లు గృహంబుఁ జొచ్చి హయంబు డిగ్గి తురంగాధిరోహ
ణోచితవేషం బుజ్జగించి ప్రచలితతాళవృంతానిలాపనీ
యమానశ్రముండై కనకకలశసహస్రాంచితంబును నంత
ర్విన్యస్తకాంచనపీఠంబును నగు స్నానభూమిం జొచ్చి
నిర్వర్తితాభిషేక వ్యాపారుండై కులవర్ధనాముఖాంతః
పురపరిచారికాదత్త వస్త్రమాల్యాభరణుండై మొదటఁ
దా ధరించి పదపడి వైశంపాయనున కొసంగి తకుఁ్వా
రల ధరింపం జేసి కుధాసనోపవిష్టుండై యిది వీని కియ్య
దివ్వానికని పరిజ్ఞాతసేవారసుండై యాహారాదుల నొసం
గుచు నెల్లరతో నభ్యవహారకృత్యంబుఁ దీర్చి తాంబూల
చర్వణంబుఁ జేసి యింద్రాయుధంబు సమీపించి పరిజ
నంబున్నను దాన హయంబునకు యవసంబు వేసి రాజగృ
హంబుఁ జేరి తండ్రిం జూచి గృహమేగుదెంచి యారేయి
గడపి మఱునాఁడు. 124

సీ॥ బాలారుణాతపప్రభలచే నొప్పారి
తేజరిల్లెడు పూర్వదిక్కనంగ
రాహుగ్రసనభీతి రజనీకరుని వీడి
యిలఁజేరినట్టి వెన్నెల యనంగ

దేహంబు ధరియించి దీపించు నుత్తమ
క్షితిపాలవంశదేవత యనంగఁ
క్వణితనూపురపాద కమలయానను రణ
చ్ఛ్రీహంసయుత సరోజిని యనంగ
గీ॥ ఈషదంచిత యౌవనోన్మేష యైన
సుదతి నోర్తుకఁ గొని రాజసుతునిఁ జూచి
యవని విన్యస్తదక్షిణహస్తుఁ డగుచు
ననియెఁ గంచుకి, కైలాసుఁ డనెడువాఁడు. 125

ఉ॥ మున్ను కులూతదేశమును ముట్టడి వేయఁగనీదు తండ్రియీ
కన్నియ పత్రలేఖ త్రిజగన్నుత! తేఁబడె భృత్యకోటిచే
అన్నరపాలపుత్రి యని యప్పు డపత్యము లేక పోవుటం
గన్నకుమార్తెకన్న నధికమ్ముగఁ బెంచితి దీనిఁ బుత్త్రికా.

వ॥ కాన నిద్దానిఁ దాంబూలకరండవాహినిఁగాఁ గొనవలయు
మఱియు. 127

గీ॥ బాలఁ బోలెను లాలింపవలయుఁ జుట్ట
మట్లు గౌరవముం జేయనగును జెలియ
మాడ్కి నరయంగ నగు బహుమానమునకు
రాజకన్యక యిది యర్హురాలు తనయ. 128

మ॥ చిరకాలంబును బెంచు ప్రేమయిటు నాచేఁ జెప్పఁగాఁ
జేసెఁగా, ని రుచుల్ గొల్పుచు వెన్నకేని బలువన్నెల్
చిన్నెలుఁ దిద్దు ని, ర్ఝరమౌమార్దవమొప్పి, మాధురి
మెయిఁ ద్రాక్షాగుళుచ్ఛంబుతో, సరితూఁగంగల యేత
దుక్తులె భవత్స్వాంతంబు రంజింపవే. 129

వ॥ అని జననీవాక్యంబులుగాఁ జెప్పినఁ జంద్రాపీడుండు నని
మేషదృష్టితో ముహూర్త కాలం బక్కన్యకనీక్షించి తల్లి
యాజ్ఞ యెట్లో అట్లే యనిన నతం డరిగె నంత. 130

గీ॥ పత్రలేఖయు నది మొదల్ ప్రత్యహంబు
నీడవలె జేనిపార్శ్వంబు వీడలేదు
ఆ లతాంగినిఁ జూచినదాది దాని
జేఁడు హృదయాతిరిక్తగాఁ జూడలేదు. 131

వ॥ ఇట్లు కొంత కాలముగడచన సద్ధరాకాంతుండు కొమరు
నికి యౌవ రాజ్యాభిషేకంబు సేయ నుపకరణ సంభార
సంగ్రహార్థంబు ప్రతీహారుల కాజ్ఞాపింప వారును దత్కార్య
వ్యాపృతులై యుండిరి. అంతనొక్కనాఁడు నిజదర్శనార్థ
మేతెంచిన చంద్రాపీడుని వినీతతముంజేయ శుకనాసుండు
సవిస్తరంబుగా నిట్లనియె. 132

కం॥ చదివితివి పెక్కుశాస్త్రము
లిది యది యననేల సర్వమెఱిఁగితి వెందే
కొదవయుఁ గానము నీకుఁ
విదితం బొనరింప నొండు విషయం బేదీ? 133

వ॥ వినను. 134

సీ॥ అదివాకరకరాపహార్యం బదీప ని
ర్వాపణీయంబు యౌవనతమంబు
అపరిణత్యుపశమం, బతిహేయ మరయదు
క్రిందును మీఁదు లక్ష్మీమదంబు
శిశిరోపచారంబుచేఁ దలంగదు తీవ్ర
మభిమాన తీక్ష్ణదాహజ్వరంబు

తెల్లవాఱినఁగూడఁ దెలివిరానీయదు
 రాజ్యసౌఖ్యైక నిద్రావఘూటి
గీ॥ కండ్లఁగనఁబడనీయదు కాటుకలను
వత్తులంగూడ నెందు నైశ్వర్యతిమిర
సంభవంబగు నంధత్వసరణి గాన
నీకు నెఱిఁగింపవలసెను రాకుమార! 135
గీ॥ జననమాదిగ శ్రీమత్త్వ, జవ్వనంబు,
నసదృశాకార, మమనుష్యమైన శక్తి,
యనెడు నాల్గింట నొకఁడొకఁ డశుభములకు
నాస్పదం బన్న నాల్గున్న నడుగవలెనె! 136
సీ॥ శాస్త్రజలంబుచే క్షాళితంబయ్యును
 బుద్ధికాలుష్యంపుఁ బుంతఁబోవు
అత్యక్తధవళిమ యయ్యును యువకుల
 దృష్టి సరాగమై తేజరిల్లుఁ
ప్రకృతి యెప్పుడు శుష్కపత్రంబునుం గాలి
 యటు పూరుషుని దూర మపహరించు
లేండ్లను మృగతృష్ణలీల దురంతమై
 విషయేప్స యింద్రియవితతి లాగు 137
గీ॥ అనిశ మాస్వాద్యమాన మే యయ్యు విషయ
భోగములు నూత్నమాధుర్యపూరితములు
గాఁగ నప్పటి కప్పుడే గానిపించు
యౌవనారంభవేళలయందు మదికి. 138
గీ॥ కాన మీబోంట్ల యుపదేశకళన కర్హ
తములు, మాలిన్యశూన్యచిత్తంబులందు

సులభముగ నుపదేశంబు చొచ్చుఁగాదె
స్ఫటికమణులందు శశికరజాల మట్లు. 139

గీ॥ స్వచ్ఛమయ్యు గురూపదేశం బపాత్రు
శ్రవణసంస్థితమైనఁ గష్టంబుగూర్చు
అమలముం దాపవారక మయ్యు జలము
కర్ణసంస్థంబు శూలమై కలఁచుఁగాదె. 140

మ॥ ఉపదేశంబున కర్హమైన సమయంబూహింపఁగా నియ్యదే
యెపుడింకన్, గుసుమాస్త్రజర్జరితమై యెంతేమనంబొప్ప
నీ, యపమార్గంబుఁ ద్యజింపఁగా నెవరికే నౌనౌకొ ?
లేకున్న మా, యుపదేశంబులు భిన్నకుంభసలిలవ్యూ
హంబులై పోవౌకో. 141

గీ॥ అల్పునకు నన్వయము విద్య యవినయంబె
పాదుకొల్పును, జందనప్రభవమైన
వహ్ని కాల్పదె ? మించదే ప్రశమజనక
మైన సలిలంబుచే బడబానలంబు. 142

ఉ॥ ఓనరపాలపుత్త్ర! వినవో యఘుమూడ్వ జలంబులేని సు
స్నానము, ధాత్రిలో ననుపజాతశిరఃపలితాదికంబు నై
కానఁగవచ్చు వార్ధకము, కర్ణములం దసువర్ణరత్న సం
ధానితమైన భూషణవితానముఁగాదె గురూపదేశముల్.

చ॥ జనపతులందునన్ హితముఁ జక్కఁగఁ జెప్పెడు వారె
సున్న ను, నన్ననిసి తథాస్తు దేవతలె న్యాయముగాదని
యెవ్వఁడేనిఁ జె, ప్పిన దురహంక్రియాతిశయవిహ్వలులై
విన, రొక్కవేళ వి, న్నను గజరాణ్నిమీలితమునన్ బచ
రించి కలంతు రొజ్జలన్. 144

గీ॥ గర్వదుర్జ్వరమూర్ఛాంధకారయుతము
రాజప్రకృతి, ధనంబో నిరంతరంబు
ఘనతరాహంక్రియోన్మాదకారణంబు
రాజ్యలక్ష్మిసుఖంబుఁ గోరంగఁ జన్నె ? 145

గీ॥ ఇందునందుండి వక్రత, యింద్రుహయము
నుండి లౌల్యంబు; మద్యంబునుండి మదము;
కౌస్తుభమునుండి కఠినతఁ,గాంచి తొల్లి
వనధిలోపలనుండి వెల్వడియె లక్ష్మి. 146

సీ॥ దృఢగుణసందాన దీవ్యమానంబయ్యు
గడియలోపలన యెక్కడికో చనును
భటసంవిదసిలతా పంజరస్థితమయ్యుఁ
గనుమూసి యెటో పలాయనముసెప్పు
జలరాశిలోపల జన్మమందినదయ్యు
నెల్లరకుం దృష్ణ పెల్లొసంగు
ఆలేఖ్యగతమయ్యు నహరహం బటునిటు
కదలుచునే ప్రొద్దుఁ గడపుచుండు

గీ॥ శూరునిం గంటకంబట్లు చూచి విసుఁగు
దాత దుస్స్వప్నమట్లుగాఁ దలఁచదెపుడు
తాఁక దపవిత్రుఁడని గుణాతంద్రు నకట!
కలిమిఁబోలెదు వస్తువు కలదె? యెందు. 147

సీ॥ సకలాపదుద్ధురదాశావిషవల్లరీ
సంవర్ధనమునకు సలిలధార
సాధునిందాతిరస్కారాది ఘోరాప
రాధంబులకును బురఃపతాక

ధనమదోన్మిషదనిద్రాణపిశాచికాఽఽ
వళులకు జీర్ణనివాసవలభి
భ్రూవికారాశ్రుతాపూర్వమహానాట్య
గతులకు దివ్యరంగస్థలంబు
గీ॥ సాధుభావంబునకు నధ్యశాల, కపట
నాటకమునకుఁ బ్రస్తావనంబు, ధర్మ
రజనికరమండలమునకు రాహుజిహ్వ,
సిరియ, దీనికి లోఁగని జెట్టి లేఁడు. 148

గీ॥ తలఁచినను జిత్తమునకుఁ దత్తఱముఁగూర్చుఁ
దాఁకినను మోహమును సముద్రమునఁ ద్రోయు
నిట్టి సిరిచేత నుత్తులై యెల్ల నృపులు
చెడిరి చెడుచున్నవారలు చెడఁగలారు. 149

సీ॥ అభిషేకసమయంబునంద, దాక్షిణ్యంబు
కలశోదకంబుచేఁ గడుగఁబడును
అగ్నికార్యముచేయు నప్పుడె పొగచేతఁ
జిత్తంబు మలినంబు చేయఁబడును
నిజపురోహితకుశాసికసమ్మార్జని
చేతనే క్షాంతియుఁ జిమ్మఁబడును
ఉష్ణీషపట్టబంధోద్యోగసరణిచే
ముదిమిరాకతలంపు మూయఁబడును
గీ॥ ఛత్రమండలసమ్యగాచ్ఛాదనమునఁ
దలఁగుఁబరలోక దివ్యసందర్శనంబు
చామరోద్ధూతవాతసంచారములను
సత్యవాదితయును బోవు క్ష్మాపతులకు. 150

గీ॥ మానవేశ్వరు లోకకొంతమంది ధరణి
మహితసౌభాగ్యసంపదున్మత్తు లగుచు
సన్నిధినినున్న బాంధవజనముఁగూడ
నరయఁజాలరు సంప్రాప్తమరణు లట్లు. 151

సీ॥ పరదారగమనంబె పాండిత్యకృతియంచు
జూదమాడుటయే వినోదమంచు
మద్యంబుఁద్రావుటే మతి విలాసంబంచు
నాఖేటకంబె వ్యాయామమంచు
శత్రుతిరస్కారసహనమే యోర్పంచు
స్వచ్ఛందతయె ప్రభుశక్తియంచు
వందిమాగధులకై వారంబె యశమంచుఁ
దరళతయే మహోత్సాహమంచు

గీ॥ గణికలం దిచ్ఛయే రసికత్వమంచు
లేమ విడనాడుటయె చింత లేమియంచు
దైవధిక్కృతియే మహాధైర్యమంచుఁ
దలఁచి చెడుదురు కొందఱు ధరణిపతులు. 152

చం॥ జనులకు దర్శనంబిడుట సైత మనుగ్రహమంచు నెంత్రు శా
,సనమును సైతముల్ వరముసంగతిఁ జూతురు పారితోషి
కం,బునుగనె పలుకుటల్ సయితముల్ దలపోయుదు రెవ్వ
డుఁ హితం, బును వచియించునట్టిజనముల్ గన మందు
చు నుంద్రు భూపతుల్. 153

ఉ॥ వారిని జేరనిచ్చెదరు వారల నెప్పుడు గౌరవింతు ర
వ్వారికి విత్త మిచ్చెదరు వారల మిత్రులమాడ్కిఁ జూతు ర

వ్వారల మెచ్చుచుండెదరు వారలమాటల నాలకింతు రె
వ్వారలుతమ్మె దైవమని వారని భక్తినిగొల్చుచుందురో.

సీ॥ శిక్షావిధానమా! శితతరనిస్త్రింశ
సాధ్యమా కౌటిల్యశాస్త్రసరణి
ఉపదేష్టలా! శాత్రవోత్కరసంరోధ
తత్పరులయిన ప్రధానవరులు
ఆసక్తియా! యసంఖ్యాకమహానృపా
లక భుక్తముక్తయా లక్ష్మియందు
ఉచ్ఛేద్యులా! సహజోల్లసత్త్వములై
పరగుచుండెడు నిజభ్రాతృమణులు

గీ॥ దారుణంబైన యీరాజ్యతంత్రమందు
నవనవంబైన యీజవ్వనంబునందు
జనులచే వ్రేలఁజూపించుకొనని యట్టు
లెట్లు మెలఁగెదవోగదో యీ కుమార! 155

కం॥ ధీరుండవు పితృకృతసం
స్కారుండవు, ధన మధీరు సంస్కృతి దూరుఁ
గారించు నైన నీవయిఁ
గూరిమి నన్నిట్టు లనుటకుం బురికొల్పెఁ. 156

గీ॥ చేయి పైకెత్తి పలుమాఱుఁ జెప్పుచుంటి
నిదియ బహులలక్ష్యదృష్టితో నెఱుఁగవలయు
జ్ఞానిఁ బండితుఁ దుదకెట్టివానినైన
లక్ష్మి దుర్మార్గమునఁ బడలాగు ధ్రువము. 157

వ॥ కావున జాగరూకుండవై. 158

గీ॥ యౌవరాజ్య సుఖంబుల ననుభవింపు,
మరులఁ గెలువుము చుట్టాల నాదరింపు
నీదుజనకుండు గెల్చిన నీవు మరల
నవనిఁ గెలువుమ యభిషేక మైనపిదప. 159

వ॥ అని యిట్లు శుకనాసుండు పలికి విరమించినఁ జంద్రాపీడుండు తదుపదేశవాక్యంబులచేఁ బ్రక్షాళితుండును బవిత్రీకృతుండు నలంకృతుండునుం బోలెఁ బ్రీతహృదయుండై ముహూర్తకాలం బందయుండిగృహంబునకుఁ జనియె. 160

కం॥ భాగవతార్థవిశేష
ప్రాగల్భ్యసుసంవిదభినవవ్యాస! సుధీ
జేగీయమాన! సుగుణా
భోగా! భాషాద్వితీయభోగికులేంద్రా! 161

ఉ॥ బాలసరస్వతీబిరుదభాసుర! భూసురవంశముఖ్య! మో
చాలసమానవాచ! నుతసర్వకళాఽవరశిష్టు కృష్ణమూ
ర్తీ! లలితోరుకీర్తి! సువిధేయకలార్థికలాప! న్యాయశా
స్త్రాలఘుపాండితీవిభవ హర్షితభూప! పవిత్రజీవనా. 162

వనమయూరము.

జ్ఞాననిలయాభవదఖండమతిసత్య
ధ్యానయతిరాజకరుణాదరణపాత్రా!
మానితచరిత్ర! యసమానయశ! సూరీ
శానసుకవీడ్గణలసన్వనమయూరా! 163

గద్య॥

ఇది శ్రీకాశ్యపగోత్ర జగన్నాథాచార్యపుత్త్ర
సకల విద్వద్విధేయ పూర్ణప్రజ్ఞ
నామధేయ ప్రణీతం బగు
నాంధ్రకాదంబరియందు
ద్వితీయాశ్వాసంబు

సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

ఆంధ్రకాదంబరి.

తృతీయాశ్వాసము.

శచరణాంబుజాత ని
వేశితచిత్త ద్విరేఫ! విద్వన్నుతమే
ధాశక్తియుక్త! అస్మ
ద్దేశికమణి! కాశి కృష్ణ ధీమన్మౌళీ! 1

వ॥ ఆచార్యవర్యా! ఆలకింపుఁడు. ఆవలి కథ శుకంబు శూద్రకునితో నిట్లు విన్నవింపఁగడంగె. 2

గీ॥ అంతఁ గొన్నాళ్ళ కొక మూర్తమందు తేఁడు
తనయునికిఁ బట్టబంధనోత్సవ మొనర్చెఁ
దన మహీజంబు విడ కన్య తరువుఁ బ్రాఁకు
లత వలెఁ గుమారకుని రాజ్యలక్ష్మి చేరె. 3

వ॥ అంత గద్దియ నెక్కిన కొంతసేపునకు దిగ్విజయ ప్రయాణ ప్రశంసియగు దుందుభిధ్వానంబు మ్రోఁగుడు.

కం॥ అది విని గద్దియ డిగి కడు
ముదమున జయజయనినాదములు చెలరేఁగన్
గదలెన్ జంద్రాపీడుఁడు
కదలె నటన్ వైరి ధరణి కాంతుల లక్ష్ముల్. 5

గీ॥ అట్లు యువరాజు వేగ ప్రయాణ మగుడు
వసుధ కంపింపఁ జతురంగబలముఁ గదలె
కరి నధిష్ఠించి శుకనాసు వరసుతుండు
కదలె రెండవ యువరాజు కరణి నపుడు. 6

సీ॥ ద్వీపమయం బయ్యెను దిక్చక్రవాళంబు
తురగమయం బయ్యె ధరణి యెల్ల
ఛత్రమయం బయ్యెఁ జదలెల్ల వసుమతీ
పాలమయం బయ్యె బ్రహ్మసృష్టి
మాతంగమదగంధమయ మయ్యెఁ బవనంబు
భూషాంశుమయ మయ్యె భూరిదృష్టి
జయశబ్దమయ మయ్యె జగతీత్రయంబెల్ల
జనమయం బయ్యెను క్ష్మాతలంబు

గీ॥ దివ్యమకుటమయం బయ్యె దివస మెల్ల
ధ్వజమహావనమయ మయ్యెఁ దన్నభంబు
తద్దిశాజయదివ్యయాత్రావిధాన
సందిదృక్షాఽగతాఖిలజనముచేత. 7

వ॥ అంత.

గీ॥ విజయయాత్రాసముద్ధూత విపులధూళి
చేత దివసంబు మృణ్మయశ్రీ వహించె

దెసలు రేణుమయంబులై తేజరిల్లె
నేకభూతమయం బయ్యె లోకమెల్ల. 9

వ॥ అంత వైశంపాయనుండు పారావారంబుంబోలె నపా
రంబగు బలంబును, విజయలక్ష్మీలక్షితుండగు చంద్రా
పీడునిం జూచి యువరాజా !

శా॥ ఏదేశంబు వశంబుఁ జేసికొనఁడో యేద్వీపముల్ గెల్వఁడో
యేదుర్గంబులముట్టడింపఁడో, మఱింకేమన్న నల్ గాంచఁడో
యేదిక్కుల్ గెలువండో నీదుజనకుండింకేమి శేషించె నీ
యూదోరాశి పరీతభూతలి నజయ్యంబేది యూహింపఁగాన్.

సీ॥ సేవకులట్లు లేక్ష్మావల్లభులు తలన్
సేవాంజలులు విరచింపలేదు
దాసుల క్ష్మాధరాతలపతుల్ శ్వేతాత
పత్రంబులన్ బేర్మిఁ బట్టలేదు
చామరగ్రాహుల చందాన నేనృపుల్
వింజామరంబుల వీవలేదు
వందిమాగధుల కైవడి నే నృపాలకుల్
కైవారములు సేయఁ గడఁగలేదు

గీ॥ రామ మాంధాతృ సదృశు లీరాజులెల్ల
శ్రీకరాస్తోకపట్టాభిషేకసలిల
పూతశిరముల రక్షావిభూతిమాడ్కిఁ
దావకాంఘ్రిపరాగంబుఁ దాల్పలేదె. 12

గీ॥ వీరుఁ బుడమిని పాలించువారె యువ్వో
వీరిబలములు నిన్ను సేవింపవచ్చె

ఏ దెసకుఁ గన్నుఁ ద్రిప్పిన మేదినీశ
వసుధయీ నినయటు గానవచ్చు బలము. 13

గీ॥ శిథిలిత మహాకులాద్రి విశీర్ణ సంధి
యయ్యెఁ గ్రుంగదు వసుమతి యద్భుతంబు
బలభర నిపీడితావనీ భారమునను
జెదరకుండంగ వలయుఁబో శేషుతలలు. 14

వ॥ అనియిట్లు వైశంపాయనుండు వచించుచుండఁగనే సము
చ్ఛ్రితానేకతోరణాలంకృతంబును దృణమయప్రాకార
మందిర సహస్రభూషితంబును నుల్లసిత ధవళపటమండప
సహస్రశోభితంబును నగు నావాసభూమిం జేరి సకలసా
మంతులచే మంత్రులచే వివిధకథలచే వినోదితహృదయుం
డై యభినవపితృవియోగసంజాతశోకాయాస్యమాన చేత
స్కుఁడై యాదిన శేషంబుం గడపి రాత్రిఁ దనశయనీయంబున
కనతిదూరమునంద వేత్రాకతల్పంబున నున్న వైశంపా
యనునితో సమీపకుథాసనసుప్తయగు పత్రలేఖతో
నడుమ నడుమఁ బితృసంబద్ధంబును మాతృసంబద్ధంబును
శుకనాసమయంబును నగునాలాపంబులతో నాతిజాతని
ద్రుండయి ప్రత్యూషంబున మేల్కాంచి యనవరతప్ర
యాణంబులచేఁ బ్రతిప్రయాణోపచీయమానబలుండై 15

సీ॥ గర్విష్ఠులగువారి గర్వం బడంచుచు
దీనులఁ గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గనుచు
అరిజనత్రస్తుల కభయంబొసంగుచు
నృపులిచ్చు కానుకల్ నెమ్మిఁ గొనుచు

జగతి నెల్లెడ జయస్తంభముల్ నాటుచుఁ
బిన్నపెద్దల మొఱల్ పేర్మి వినుచు
శరణన్నవారలఁ గరుణఁగాపాడుచు
స్థిరమైన కీర్తి నార్జించుకొనుచుఁ
గీ॥ బూర్వ దక్షిణ పశ్చిమంబులను నుత్త
రంబునుఁ గ్రమమ్మగా విజయం బొనర్చి
వత్సరత్రితయంబులో వసుధ నెల్లఁ
దిరిగె నాత్మీకృతాఖిలద్వీపుఁ డగుచు. 16

వ॥ ఇటు జిగీషుండై భూప్రదక్షిణంబుఁ జేయువాఁ డొక్క నాఁడు పూర్వసముద్రమునకు నాతిదూరంబున హేమజకూటనాములగు కిరాతస్వాములకు నివాసభూతంబగు సువర్ణపురంబు జయించి సైన్యవిశ్రాంతికై కొన్నిదినంబులు 17

ఉ॥ అన్నగమందయుండి మృగయారతి నెమ్మదిఁ జెంగలింప నా, సన్నవనంబుఁ జేరి యట శైలము డిగ్గుచుఁ గంటి కింపుగాఁ, గిన్నరయుగ్మమున్నఁ బరికించి గొనర్ ప్రయతించువానినా, నన్ను నపూర్వ భూపుఁ గని, చక్కఁ బలాయిత మయ్యె నద్దియున్. 18

మ॥ ఎదలో దానిని బట్టు పెట్టదలఁపు మైనింద్రాయుధం బెక్కి బ, ల్పదసంఘట్టనచేతఁ దోలుచువడిన్ బారించుచున్ బోవుచో, నదియున్ జిక్కనదై మొదల్ పిదప దవ్వై యాపయిన్ జేరువై, పిదపన్ దూరమునై నృపాలుమది నొప్పించెన్ నిమేషంబునన్. 19

చ॥ దొరకకపోయె నన్నవగతో ద్విగుణీకృతరోషవేషుఁడై
పరుగిడి దానివెంటనె నృపాలుఁడు కొండల నెక్కుచున్
మహా, తరువులు గుల్మముల్ లతలు దాఁటుచు నొక్క
నిమేషమంతలో, నురవడి నేగెఁ బంచదశయోజనమాత్ర
మహీతలం బటుల్. 20

వ॥ ఇట్లు చనిచని యమ్మిథునంబు గిరిశిఖరంబధిరోహించు
డు నృపాలుం డచలశిఖరప్రస్తరప్రతిహతప్రసరగమనుం
డై మరలి స్వేదార్ద్రీకృతశరీరంబగు నింద్రాయుధంబును
దన్ను నుపలక్షించి మనంబున. 21

ఉ॥ ఎక్కడఁబోయె నా తెలివి యెల్లను గిన్నరయుగ్మమక్కటా
చిక్కిన నేమి యింక మఱిచిక్కకపోయిన నేమి వెఱ్ఱినై
యిక్కడికేలరావలయు నెక్కడ! యుజ్జయినీపురోత్తమం
బెక్కడ! యీసువర్ణపురి యెక్కడ! యీరజతాద్రిశృం
గముల్. 22

చ॥ ఎఱుఁగను సేన యిచ్చటికి నెంతటిదూరము నందునుం
డెనో, తురగముఖావలోకనకుతూహలదోహలచిత్త
వృత్తితోఁ, బరుగిడు నాకు దారియును బట్టదుఁ బోవుద
మన్నఁ దోఁపఁడీ, వసుసను జూచుచున్నను సువర్ణపురిన్
జను పాంథుఁ డొక్కఁడున్. 23

వ॥ అదియునుంగాక. 24

గీ॥ కర్ణతాడితమయ్యె సువర్ణపురము
మేదినికి నుత్తరపుఁబొలిమేర దాని
పైన నిర్జనమా యరణ్యాని దాని
దాఁటి చన రౌప్యధారుణీధర మటంచు. 25

వ. అట్లగుటం జేసి యిగ్గిరి కైలాసంబగు, దీనికి దక్షిణంబుగా నేగవలయునని గుఱ్ఱంబుమరలించువాఁ డాత్మగతంబున.

మ॥ దివసశ్రీరశనామణింబలె నదే! దేదీప్యమానంబుగా
రవి ద్యోమధ్యమలంకరించెను మహారణ్యప్రదేశాటన
వ్యవసాయంబున డస్సె నీహయము దూర్వాపల్లవగ్రాస
ము, కడువడింబెట్టుచు స్నాతపీతజలముంగాఁ జేయు
టర్హంబగుఁ. 27

వ. అని తలంచుచు సలిలమన్వేషించుచుఁ బోయిపోయి నలినీజలావగాహనోద్ధూత వన గజ చరణోత్థాపిత పంకపటలంబుచే నార్ద్రీకృతంబును దత్కరాకృష్టకమలకలాపంబుచేఁ గలుషీకృతంబును, నార్ద్రార్ద్రంబులగు శైవలప్రవాళంబులచే శ్యామీకృతంబును నగు నొక్క మార్గంబుంగని జలాశయశంకియై పోయిపోయి యుద్రిక్తదృశ్యంబులును,పరిచ్ఛత్రమండలాకారంబులు నగు తరువరంబులుగల కైలాసతలంబు దారిగాఁ గొంతనడిచి తద్గిరీంద్రంబునకుఁ బూర్వోత్తరదిగ్భాగంబున నొక్క తరుఖండంబుం దిలకించి తన్మధ్యభాగంబున.

సీ॥ త్రిభువనలక్ష్మిచే దీపించు నిర్మల
రమణీయరత్న దర్పణమనంగ
విశ్వంభరాదేవి విడిదియై యలరారు
స్ఫాటికతలహర్మ్యకూట మనఁగఁ
గాసారరూపంబుగా బహిర్గతమైన
లోకత్రయీపుణ్యపాక మనఁగ

భూమి నొక్కెడ ద్రవీభూతమై యొప్పారు
శరదభ్రశకలసంచయ మనంగ

సీ॥ సప్తఋషి మండలోదయస్నానపావ
నీకృతంబును స్ఫురదబ్జినీకదంబ
సంచరద్భృంగఝంకారసంకులంబు
నైన నచ్ఛోదకాసార మరసె విభుఁడు॥ 29

సీ॥ బాహులేయు చరిత్రంబు పగిది నద్ది
క్రౌంచవనితాప్రలాపమై క్రాలు నొకటఁ
దనరు నొక్కెడ మఱి పాండు ధార్తరాష్ట్రి
పక్ష సంక్షోభితం బయి భారత మటు॥ 30

మ॥ సుమకోదండుసిడంబునా మకరసంశోభాయమానం బర
ణ్యమునా నుజ్జ్వలపుండరీకగణగణ్యశ్రీసమాలోకమా
న్య మసద్ధేతువుచంద మెంతయు నదృష్టాంతమ్ము సర్వానవ
ద్యముఁ గాసారముఁ గాంచి లోఁ దలఁచెఁ జంద్రాపీడుఁ
డిభృంగిగాఁ॥ 31

క॥ అరరె నిరర్థక మయ్యెం
గరముఁ సార్థకతఁ గూర్చెఁగా నాకిం కి
న్నరమిథునానుస్మృతి యన
ఝరమాస్పద మీా సరోవరముఁ గనొంటఁ॥ 32

ఉ॥ కాంచితి నేఁటికిఁ గనులుగల్గినదానికి మేల్ఫలంబు నేఁ
గాంచితి రమ్యవస్తువులుగా నుతిగాంచినవాసి కంతముఁ
గాంచితి సంతసంబునిడఁగాఁ దగు వానికి మేర నెంత
యుఁ, గాంచితి దర్శనీయములు కౌతుకదాయుల
కెల్లనుఁ దుదఁ॥ 33

మ॥ అనవద్యంబుగ నీసరస్సలిలమిఁ, ట్లాబ్రహ్మ సృష్టించి
యుఁ, బునరుక్తంబగునట్టులేటి కమృతంబుఁ బెండియుఁ
సృష్టిచేసెనో ? వీయూషరసంబువోలె నిదియుం జెన్నా
రఁగాలేదా? స, జ్జనతాసేవ్యత నొప్పదో? యొసఁగదో?
సర్వేంద్రియాహ్లాదముఁ. 34

మ॥ నయనాబ్జంబులఁ దన్పునెంతయుఁ బ్రసన్నత్వంబుచేతఁ
ద్వగింద్రియసౌఖ్యంబొనఁగూర్చు శైత్యవిధి నెంతేనిఁ
సుఖస్పర్శమై,ప్రియమై పద్మసుగంధియై తనువుఁ బేర్మిఁ
ఘ్రాణముఁ స్వాదుతా, లయమై నాల్కకు హంసగీతిఁ
జెవి కుల్లాసంబుఁ గల్పించెడిఁ. 35

శా॥ ఏతద్దర్శనతృష్ణచేతననియే యెంతుఁ శివానర్మలీ
లాతద్జుం డుడురాజశేఖరుఁడు కైలాసాద్రివాసాధిక
ప్రీతిఁ వీడఁడు చక్రియే నిఁక సుధాశ్రీఁగేరు నేతత్సరః
స్ఫీతాంబుప్రకరంబు వీడి లవణాబ్ధిఁ జేర నుంకించునే. 36

వ॥ అని విచారించి దక్షిణతీరంబుఁ జేరి గుఱ్ఱంబు డిగ్గి,పల్యా
ణంబు దీసి మహీతలలుఠితోత్థితంబును గృహీతఘాసంబు
నగు తురంగంబుఁగాసారంబునకుం గొంపోయి నీరుద్రావి
స్వేచ్ఛమై స్నాతంబగు నద్దాని సమీపవర్తియగు నొక
వృక్షంబునకుఁ గట్టి కత్తిచేఁ గొన్నిదూర్వాంకురములఁ
గోసి దానిముంగలవైచి తాను నీరంబు డిగి తానంబు
లాడి చాతకంబుంబలె జలమయాహారంబు గావించి
సమీపనికుంజంబునం దుత్తరీయంబు తలగడగా నొక్క
శిలాతలంబునఁ బరుండె. 37

గీ॥ ఆసరస్సున కుత్తరమందునుండి
యాలకించెను మొదల నింద్రాయుధమ్ము
చెవుల నిక్కించి యటు మోముచేసి వినెడు
నతి మనోజ్ఞ మమానుష మైనగీతి. 38

వ॥ ఆలకించి విజనంబగు నచ్చోట నమానుషగానంబునకు
నిదానం బరయువాఁడై. 39

మ॥ అవనీనాయకుఁడంతవాజిఁ గృతపర్యాణం బధిష్ఠించి త
చ్ఛ్రవణానందపురఃప్రయద్ధరిణ సంసక్తితతన్మార్గుఁడై
లవలీలుంగలవంగవంజుళనవేలావీథులన్ బోవుచున్
శివుసిద్ధాయతనంబుఁజూచెనొకటన్ జిత్రంబు రంజిల్లఁగన్.

గీ॥ పవననిర్ధూతకేతకీప్రసవధూళి
భూషితుం డౌచుఁ జని ధృతభూతిమాడ్కి
మహిత నవ్యచతుస్స్తంభమండపమున
నున్న హరుఁ గాంచె భక్తిసంపన్నుఁడగుచు. 41

వ॥ తద్దక్షిణమూర్తి నాశ్రయించి యభిముఖాసీనయై కృత
పాశుపతవ్రతయై 42

గీ॥ సైంహికేయమూర్తి నీశ్వరు శరణుఁ జొచ్చు
చంద్రమూర్తిన్ బలెన్ సంతసం బొసంగి
ఇంపుమీఱంగ వీణవాయింపుచున్న
నిండు జవ్వని యగు నొక్క నెలఁతఁ గాంచె. 43

వ॥ కాంచి తదీయసౌందర్యంబునకు విస్మితుండై తనలో-
ఆహా! అప్రార్థితంబులుగ సుఖంబు లుదయించుఁ దొలు
దొల్త వేఁటకుఁబోయి యనవసరంబుగాఁదురంగముఖ

మిథునంబు వెంట నంటియీప్రదేశంబుఁ గనుఁగొంటి. అం
దు సలిల మన్వేషించువాఁడనై మనోహరంబును సిద్ధజన
లాలితంబగు నీసరోవరంబుఁ గనుఁగొంటి. తత్తీరంబునం
దు విశ్రమించువాఁడ నమానుషంబగు గానంబు నాక
ర్ణించితి. దాని నభిలక్షించి చనువాఁడ దివ్యకన్యకఁగాంచి
తి. ఈమె దివ్యకన్యయనుటలోసందియంబులేదు. ఈయతిప
యాకారమే దివ్యత్వంబుఁ దెలుపుచున్నది. ఇత్తన్వి
నాలోచనపథంబు నుండి తొలఁగకయున్నచో. 44

కం॥ జవ్వని నీ పే రెయ్యది ?
యెవ్వతవీ ? వింద నుండ నేమికతం ? బీ
జవ్వనమున వ్రతరతవై
యివ్విధి నుండ న్నిమిత్త మెఱిఁగింపఁగదే. 45

వ॥ అని యడిగెదఁ గాకయని యందొకచోట నుపవిష్టుండైన
నక్కాంతయు గీతావసానంబున మూకీభూతవీణయై
యీశ్వరునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారంబు లాచరించి
పార్శ్వంబున నున్న చంద్రాపీడుం జూచి. 46

గీ॥ స్వాగతమె నీకు నోమహాభాగ! యింత
దేశమున కీర లిటు లరుదెంచినారు
లెందు మార్గశ్రమంబు మీ కుండనోపు
నతిథిసత్కృతి నేఁ డంది యరుగవచ్చు. 47

వ॥ అనిన నేనును శిష్యుండంబోలె నక్కన్యక ననుసరించి
చనుచుఁ దదీయగేహంబుఁజొచ్చి యొక్కద్వారశిల
నుపవిష్టుండనైన నాపెయుఁ బర్ణపుటంబున జలంబు తెచ్చి
యీ నమ్మా! యనుగ్రహంబె చాలుఁ దావకావలోక

నంబె పవిత్రీకరణసమర్థంబగుజలంబని తదీయోపచారంబు దూరానతంబగు శిరంబుచే గ్రహించిన నక్కాంతవేఱొక శిలయందుండికొంతసేపైన పిదపఁజంద్రాపీడునిస్వవృత్తాంతం బడుగుడు దిగ్విజయము మొదలు తద్దేశాగమనమువఱకుఁ జెప్ప విదిత తద్వృత్తాంతయై యాకన్య భిక్షాకపాలం బుం గొని వృక్షంబులకడఁ దిరుగుడు స్వయంపతితంబులగు ఫలంబులచే నద్ది నిండుడుఁ జంద్రాపీడుకడనుంచిన నాతండామె తపశ్శక్తిఁ గొనియాడుచు శుచియై ఫలంబు లారగించిన నాపెయుఁ గృతఫలాహారయై శిలాతలోపవిష్ట యగుడుఁ జంద్రాపీడుండు సవినయంబుగ నిట్లనియె. 48

చ॥ అడుగఁగఁ జేయుచున్నయది యాపిననాగక మానుషత్వ
పుఁ, జడిమ మదిఁ వెతఁ గొలుపఁజాలదయేని ననుగ్ర
హింపు మె, కడ జననం ? బిదే మొదలికాంతి,యె
టఁ గనియుండ మిట్లు గ్రొం,బడుచుఁదనంబునఁ వ్రత
ముపాలయిపోవుట కేమిహేతువో. 49

వ॥ అనిన నమ్మానిని ముహూర్తంబు చింతాకులయై కన్నీరుగార దుఃఖించి యెట్టకేలకు ధైర్యంబు గొని యాతని కిట్లనియె. 50

గీ॥ బాల్యమాదిగ వైరాగ్యపరతనున్న
పాపురాలను గడు మందభాగ్యురాల
మామకోదంత మది విన్న నేమివచ్చు
నైనఁ జెప్పెద విను మిష్టమేని మదికి. 51

క॥ నీకుం గర్ణపథంబునఁ
దాఁకియయుండఁగవచ్చు ధరణీపాలా!

నాకంబున లావణ్య
శ్రీకం బచ్చరలపిండు చెలఁగు నటంచున్. 52

సీ॥ పదునాల్గుజాతులు భాసిల్లు వారిలో
విధిమనంబున నుద్భవిల్లె నొకటి
వేదంబులందుండి వెలసె వేఱొకటి
యొకఁ డగ్నిలోనుండి యుదయమయ్యెఁ
బవనంబునుండి యుత్పన్నమయ్యె మఱొక్కఁ
డొకఁ డమృతంబులో నుద్భవించె
జలములోపలనుండి జన్మించె నొకటి
యర్కాంశువులనుండి యలరె నొకటి
గీ॥ ఒకటి చంద్రాంశువులనుండి యొకటి భూమి
నుండి వేఱొండు మెఱుపులనుండి యొకటి
మృత్యుదేవతనుండి భూమిని జనించె
రెండు దక్షాత్మజాతలనుండి వెలసె. 53

వ॥ ఆ దక్షాత్మజాతలగు మున్యరిష్ఠలలో మునియనునామె
కుఁ జిత్రసేనాదులగు పదియేనుగురు సోదరులలో గుణా
ధికుండును బదియాఱవవాఁడు చిత్రరథుండను కుమా
రుండు గలఁడు. 54

గీ॥ అతఁడు విఖ్యాతవిక్రముఁడై బలారి
కొకఁడు తాన సుహృచ్ఛబ్దయోగ్యుఁ డగుచు
అసి రుచిశ్యామితాత్మభుజార్జితంబు
నైన గంధర్వరాజ్యంబు నధిగమించె॥ 55

సీ॥ అతని వాసం బిట కనతిదూరమునంద
కొమరారుఁబో హేమకూట మనఁగ

అంద తదీయబాహారక్ష్యమాణులై
గంధర్వు లెవ్వు డసంఖ్యాకు లుంద్రు
అతనిచే నిర్మితంబై చైత్రరథమునా
నొప్పు విఖ్యాతి నీ యుపవనంబు
అతనిచే ఖానితంబయ్యె నచ్ఛోదంబు
నా సుప్రసిద్ధమౌ యీసరస్సు
గీ॥ అతనిచేతన స్థాపితుఁ డయ్యె సకల
భక్తజనకాంక్షితామరపాదపంబు
సేవితాఖిలకిన్నరసిద్ధచార
ణేశ్వరుండైన యీ భవానీశ్వరుండు॥ 56

గీ॥ ఈయదియటుండని మ్మింక నా యరిష్ట
కొమరుఁడు ద్వితీయగంధర్వకులమునందుఁ
జిత్రరథుచేతనే యభిషిక్తుఁ డగుచు
హేమకూటంబ వాసమై యేలుచుండు. 57

ఉ॥ ఇందుమయూఖమందు జనియించిన యాకొలమందునుం
డి; యే,మందుమయూఖజాలగళితాఖిలశీతమయూఖసత్కళా
బృందముచే స్పృజింపఁబడి పెంపిడునో యన నొక్కయ
ప్సర, శ్చందనగంధి గౌరివలె జన్మమునొందెను గౌరి
పేరిటన్. 58

గీ॥ అమరధుని నబ్ధికై వడి నామెఁ బెండ్లి
యాయె రెండవగంధర్వనాయకుండు
హంసుఁడను నాతఁ, డతనితో నతనుతోడ
రతియుఁ బోలె మెలంగె నారాజముఖియు. 59

చ॥ అనుపమభోగభాగ్యముల నంది వెలింగెడునట్టి చారుతా
ఖనులగు తల్లిదండ్రులకుఁ గల్గితిఁ బెన్వేతఁగూర్పు దుఃఖభా
జనమగు నే నొకర్తుఁ దనుజాతనుగా నట్లైనఁ దండ్రినా
జననము సంతసించెఁ దనుజన్మునికంటె నపత్య ముండ
మిగా. 60

గీ॥ అంతఁ బదియవదినము సంప్రాప్త మగుడు
వేదకార్యంబులను యథావిధిగ జరపి
జనకుఁ డెంతయు నామేనిచాయఁబట్టి
చేసె నభిధానమును "మహాశ్వేత" యనుచు. 61

గీ॥ ఇట్లు పితృమందిరంబందె యేను మధుర
వాణినై బాల్యమగుటచే వీణపగిది
నొకరితొడమీఁదనుండి వేఱొకరితొడకుఁ
దిరుగుచుఁ గారవంబుతోఁ బెరుఁగుచుంటి॥ 62

వ॥ అంతఁ గ్రమంబుగా యౌవనవతి నగు నంత 63

ఉ॥ రాలుగరంగఁబాడ భ్రమరాలు దినాంతశనైశ్చలత్సమీ
రాలు పికాంగనోక్తిమధురాలు లసత్సుమసౌరభప్రసా
రాలు సుపుష్పితామ్రనికరాలుచిరాలున వచ్చె వారసా
రాలు యువాళిపాలిటివరాలు వసంతమువాసరాళిగా.

వ॥ అట్టియెడ 65

శా॥ ఈయచ్ఛోదసరోవరంబునకు నెంతే మోదమొప్పారఁగా
మాయమ్మన్ వెనుదాఁకి స్నాన మొనరింపన్ వచ్చి యం
దందదా, త్రాయణ్యాలిఖితాత్రసంస్థితశిలాసంస్థాన శర్వ
ప్రతి, చ్ఛాయారూపము లాత్మనెంచుచు నమస్కా
రమ్ముఁ గావించుచున్॥ 66

సీ॥ ఇది మధులోలషట్పదభుగ్నసుమగుచ్ఛ
మండితంబగు లతామండపంబు
ఇది పికనఖవినిర్భిద్యమందమకరంద
కోరకంబగు సహకారకంబు
ఇది బర్హిరావబిభ్యదహిపరిత్యక్త
వాటి శ్రీచందనావనిజకోటి
ఇది సుమనోరజఃపదలగ్నకలహంస
చరణకులము తీరతరుతలంబు

గీ॥ ఇది లతాసన్నిబద్ధమై యింపొసంగు
కుసుమితవనేందిరాత్యనుకూలడోల
అనుచుం దత్తన్మనోహరత్వాతిశయము
నరయుచు సఖీజనంబుతోం దిరుగుచొకట. 67

గీ॥ వికసితంబయిమించు నవ్విపినమందు
మందగంధవహాసీయమానమగుచు
ముకుళనకు విందొనర్చెను ధిక్కృతాన్య
పరిమళంబగు నొక సుమపరిమళంబు॥ 68

గీ॥ ఎక్కడిది యీపరిమళం బెన్నఁడేనిఁ
గాంచినారమె! యిది యనాఘ్రాతపూర్వ
మనుచు నొకకొంతముందరికరిగి పూవుఁ
బోలుపుచను దెంచు దిక్కుగాఁ బోయిపోయి. 69

సీ॥ శివుదృశాగ్నికి వంటచెఱుకైన మరునికై
మఱిమఱి తపియించు మధువనంగ
అఖిలకలావాప్తికై వ్రతంబూనిన
కటికంఠుతలమానికంబనంగ

శూలిని దనకు దాసునిఁ జేసికొనుదీక్ష
లోనున్నపచ్చవిల్తుండనంగఁ
దమకుఁ బదేపదే దైత్యార్తి రాకుండ
హారిని ధ్యానించు జయంతుఁడనఁగ
గీ॥ బహుళతేజంబుచేఁ దటిత్పంజరంబు
నందు నుజ్జ్వలదనలంబునందు గ్రీష్మ
సూర్యబింబంబునందున్న సూటివెలుఁగు
మునికుమారునిఁ గనుగొంటి ముదముఁగంటి॥ 70

మ॥ నుదుటందీర్చిన యావిభూతికలనాన్యూన ప్రకాశం
బునా, వదనంబందలిబ్రహ్మవర్చసమునా వక్షస్థలౌన్న
త్యసం,పద యాబాహులతీరు నాకనులసౌభాగ్యంబు
వీక్షించుచోఁ, దదధీనంబుగమాఱకుండునొకో చిత్తం
బెట్టి పూఁబోఁడికిన్॥ 71
గీ॥ ఒక్కపాణిఁ గమండలు వూని యొక్క
పాణి జపమాలఁ బూని తపస్తటాక
జలజినీబిస మనసొప్పుజన్నిదంబు
వరలుతన్మూర్తి మఱచిన మఱపురాదు॥ 72
గీ॥ మధుసమాలోకనానందమగ్నయైన
వనమహాలక్ష్మి చిఱునవ్వువలె వెలుంగు
తన్మునికుమార కర్ణావతంసితంబుఁ
గుసుమమంజరి నేఁగనుఁగొంటి నచట॥ 73

వ॥ కనియిట్లు తత్పరిమళంబు దిక్కులౌన్యామోదంబనినిశ్చ
యించి యాతపోధనతరుణుంజూచుచునాత్మగతంబున॥74

మ॥ అహహా! యేమనఁబద్మసూతి యసమానాకారనిర్మాణ
ని, ర్వహణోపస్కరణ ప్రభూతతర సంభారైక సామగ్రి,
యి, మ్మహి లావణ్యమయుఁ మనోభవుని నిర్మాణంబు
గావించి యీ, మహనీయుంబొనరించె నాతనికి వేమా
ర్లన్నిటఁ మిన్నగాఁ. 75

గీ॥ సకల జనలోచనానందుఁ జంద్రుఁ జేసి
ధాత సిరికిందులైన పద్మముల గముల
చేఁత యేతన్ముఖాభ్యాస సిద్ధికొఱకె
కారణంబేమి సమవస్తు కలనమునకు. 76

గీ॥ చంద్రుకళలెల్ల బహుళ పక్షంబునందు
సూర్యుని సుషుమ్న ముఖమునఁ జొచ్చునంద్రు
మిథ్య యిది తత్కళల్ వీనిమేనుఁ జొచ్చు
నట్లుగాకున్నఁ దపసి కీయంద మెట్లు. 77

వ॥ అని యిట్లు చింతించు నన్ను. 78

క॥ నవయౌవనైకసులభుం
డవిదితమర్యాదుఁ డసదృశాకార రతుం
డవిచారితగుణదోషుఁడు
పువ్వులవిలుకాఁ డంత నేఁచఁబూనె నృపాలా. 79

ఉ॥ అంత నిమేష మంథరితమా లవకుంచిత దక్షిణాక్షితోఁ
గంతు శరవ్యథాకులను గావుమటంచు వచించురీతి నా
స్వాంతమిదే త్వదర్పణముసల్పితిఁ గొమ్మనులీల నార్త నీ
చెంతకు వచ్చినాననుచుఁ జెప్పు నటించుక సేపుచూచితిఁ.

చ॥ లలిఁ దదుపాంత మింద్రియ కలాపముచేఁ బరిణీయ
మానయుం, బలె మునుముందుకుఁ హృదయపద్మము

చేఁబరికృష్యమాణయుం, బలె, నిఁకవెనక్కనుండి సుమ
బాణునిచేతను బ్రేర్యమాణయుం, బలె నయి నెట్టకేల
కటు బ్రాణమునిల్పితి నేమిసేయుదుఁ. 81

గీ॥ లోన మరునకు సందీయఁబూన ననఁగ
వెడలె నిట్టూరుపులు మారవిశిఖభీత
కరణి నెంతయుఁ జలియించె గాత్రయష్టి
స్వేదవాఃక్షాళితం బనఁ జెదరె లజ్జ. 82

క॥ శాంతుండగు నీతనిపై
స్వాంతము లగియించె మనసిజాతుం డయ్యో!
యెంతటి మూర్ఖుఁడో యేటికిఁ
గాంతామనముల్ విచారకలనాలసముల్. 83

క॥ ఎక్కడ! నీ తేజోగ్రమ
మక్కట! యెక్కడ! నవిద్వదామోదితమా
యిక్కాముని చేష్టిత మీ
ఫక్కి యెఱింగియును నేను పరవశనైతిఁ. 84

ఉ॥మదనుఁడలంఘ్యశాసనుఁడు,మాధవుఁడాకడుదుండగీఁడుదు
ర్మదమును బెంచు,జవ్వనముమంచిదికా, దిఁకనింద్రియంబు
లో, కుదురుగనుండ,వెంతో యనుకూలము కాలము,మా
రుఁడింతకుఁ,జెదరఁగఁజేయఁడే యతనిచిత్తముఁ గాడుపు
దీపముంబలెఁ. 85

వ॥ అంత నమ్మునినందనునకు.

సీ॥ నూతనాగత మీనకేతన ప్రత్యుద్గ
మంబన రోమోద్గమంబు వెడలె

మత్సన్నిధికివచ్చు మార్గంబు బోధించు
కరణి నిట్టూర్పులు కదలఁబారె
వ్రతభంగభీతకై వశి వెంటవెంటనే
కరమందు జపమాల కంపమందె
రెండవజపమాలరీతి స్వేదాంబుశీ
కరపంక్తి గండభాగమున వెలసెఁ

గీ॥ దత్ప్రదేశంబు నుత్తానతారకంబు
మదవలోకనవిస్తార్యమాణ మగుచుఁ
బొలుచు నేత్రద్వయంబుచేఁ బుండరీక
మయముగా నెల్లరకు జ్ఞాప్యమానమయ్యె. 87

వ॥ అంత నేనును దదీయవికారాలోకనద్విగుణీకృతావేదననై క్షణకాలం బనిర్వచనీయంబగు నొక్కదశ ననుభవించి యాత్మగతంబున - అనేకసురతలీలోపదేశోపాధ్యాయుండగు మకరకేతనుండె యితనికి విలాసంబు లుపదేశించుఁగాఁబోలు లేనినాఁడు వివిధరసలలితంబులగు నిట్టిచెయిదంబులయుం దప్రవిష్టుండగు నితని కీదృష్టియెట్లు? అక్షరంబులేకయే దర్శనమాత్రంబుచే నంతర్గతంబగు భావ మెఱుకపఱచెడు నిట్టి లావణ్య మెట్లు చేకూరెడు? అని తలంచుచుఁ దత్సహచరుఁ బ్రణామపూర్వంబుగా నిట్లంటి. 88

క॥ పేరేమి? యెవనిసుతుఁ డితఁ
డోర! యనాఘ్రాతపూర్వమై గంధం బా
ప్పారెడు నియ్యది యే పృ
థ్వీరుహకుసుమమంజరియొ నివేదింపఁగదే. 89

వ॥ అనిన నతండు నా కిట్లనియె. 90

మ॥ కలఁడుర్విన్ ముని శ్వేతకేతువన నొక్కండుజ్జ్వలాకారరే
ఖల మారున్ నలకూబరున్ గెలుచు విఖ్యాతుం;డతండొ
క్కనాఁ, డలమందాకినిపుంతకుం దిగుచు దేవారాధనా
ర్థంబుగా, జలజంబుల్ గొనిరాఁజనన్ మధుకరాంచత్ఫు
ల్లపద్మాటవిన్. 91

గీ॥ పుండరీకోపవిష్టయా పొలఁతి లక్ష్మి
తన్మనోజ్ఞతచే మది తలఁక నంత
సమవలోకాధిగతరతిసౌఖ్యయైన
యాపెకుదయించె నందొక్కయర్భకుండు. 92

వ॥ అప్పు డమ్మచ్చకంటియుఁ బచ్చవిల్కానిఁబోలు నకు
మారు నుత్సంగంబునం జేర్చి శ్వేతకేతువుంగనుంగొని
మహామునీ! యీతండు నీకుమారుండు చేకొనుండని
యొసంగిన నాతండును బాలకుఁ జేరఁదీసి బాలోచితక్రి
యాకలాపంబులు నెఱవేర్చి పుండరీకంబున నుద్భవించు
టచేఁ బుండరీకాభిధానంబుఁగావించి సమస్తకలాపరిపూ
ర్ణుఁ జేసె. ఆతండ యీతండు. ఇంకఁ బుష్పమంజరీవృత్తాం
తంబు వినుము. నేఁడు చతుర్దశీతిథియగుటచేఁ గైలాసేశు
సేవింప నాతోఁ గైలాసవిపినమార్గంబుగా వచ్చు నీతని
కిందలి వనదేవత సప్రణామంబుగా స్వామీ! యిది యతి
లోకంబగు తావకాకారంబున కలంకారమగుత మని
యొసంగిన పారిజాతసుమమంజరి యని యిట్లతండు చెప్పు
చుండఁగనే యాతపోధనయువకుండు చిఱునవ్వునవ్వి
నన్నుఁ గని యిట్లనియె. 93

క॥ అతివా? యేటికిఁ బ్రశ్న
ప్రతిప్రశ్నము లిది యభీష్టపరిమళమేనిఁ
మతి నీకు దీనియం దభి
మతమేనిం గొనుము కుసుమమంజరి ననుచున్. 94

గీ॥ తనదు చెవినుండి తీసి యాతలిరుగుత్తి
నాదు చెవినుంచఁ దత్స్పర్శనమున నాకుఁ
బరఁగెఁ బులకలు; మత్తను స్పర్శవలన
నతనికిని జాఱెఁ జేనుండి యక్షమాల. 95

వ॥ అతండును మత్తనుస్పర్శసుఖపారవశ్యంబున నది యెఱుం గఁడయ్యె నేనును దదీయబాహాపాశాలింగనంబునుంబో లెఁ దజ్జపమాలం గొని కరంబునం బూనితి నిట్లుండ ఛత్రధారిణి యగు మదీయచేటి నన్నిట్లనియె. 96

గీ॥ స్నాన మొనరించె నీతల్లి సదన మేగ
సమయమయ్యెను సలుపుమా స్నాన మనుడుఁ
బ్రథమ సృణిహతి నవనాగవధువుఁబోలెఁ
గదలితి సరస్సునకు నతికష్టముమెయి॥ 97

వ॥ అప్పుడు రెండవమునికుమారుండు తదీయ ధైర్యభ్రంశం బుం గనుంగొని కించిత్ప్రకటిత ప్రణయ కోపుఁడునుం బోలె నిట్లనియె. 98

సీ॥ చెలికాఁడ! నీవిట్లు తలఁకఁగా నేటికి
నీచజనాచరణీయ మిద్ది
ప్రాకృతుఁ డటు మోహపరుఁడవయ్యెదె? తపో
ధనులనంగను ధైర్య ధనులుగారె

నీదు ధైర్యంబేడ! నీమనోజయ మేడ!
నీ కులాగతమైన నిష్ఠయేడ!
గడియలోపల నిట్లు గంగలోఁ గలిపెదే
గురులచే నుపదిష్టసరణియెల్ల
గీ॥ నిష్ఫలంబయ్యె నక్కటా! నీదుప్రజ్ఞ
బూదిఁబోసిన ఘృతమయ్యె నీదు చదువు
హస్తగళితాపహృతమైన యక్షమాల
సైతము నెఱుంగ వీఁజాడ చనునె నీకు. 99

వ. అనినఁ బుండరీకుండు మిత్రమా! నన్నేల యన్యథా తలంచెదవు? 100

క॥ అపమార్గవృత్తియై నా
జపమాలను సంగ్రహించి చననెంచెడు నీ
చపలాయతాక్షిదగు నీ
యపరాధము నోర్తునొకొ యని నావలనై. 101

ఉ॥ ఓవనజాక్షి! పైనిడకు మొక్కెడుగేని మదక్షమాల నా
కీవిడకుండ నేగఁదగునే యన నేను మదాస్యదర్శన
శ్రీవికచాక్షుఁడున్ విగతచిత్తుఁడు నా మునిపుత్త్రిచేతికే
కావళిఁ దీసి యిచ్చితిని గంఠమునుండి గ్రహింపుమంచొగిన్. 102

గీ॥ ఏమి యిచ్చితినోగూడ నెఱుఁగకుండ
నదియ జపమాలిక యటంచు నతఁడు గొనియె
నేను స్వేదకృతస్నాననైన మరల
సాఁగితిని స్నానమాడఁ గాసారమునకు. 103

వ॥ ఇట్లుచని జలకమాడి తల్లితో గృహంబుఁ జేరి తదాయత్త చిత్తనై కన్యాంతఃపురంబుఁజొచ్చి తద్విరహాభారాసహమానసనై యెచ్చటనుంటినో యేమిచేయుచుంటినో నిద్రించుచుంటినో మేల్కొనియుంటినో గూడఁ దెలియక సఖీజనంబును బంపి యేకాంతంబున గవాక్షనిక్షిప్తముఖినై యాదిక్కునే యాతం డుండుటచే నలంకృతయుం బోలె నిధానగర్భయుంబోలె దర్శనసుభగయుంబోలెం జూచుచు నాదెసనుండి యేతెంచు పవనంబునైనను వనకుసుమపరిమళంబు నేసిఁ దుదకు శకుంతారావమును సైతముఁదద్వార్తనడుగఁ దలంచుచునుండఁగా నా తాంబూలకరండవాహిని యగు తరలిక యాస్థితి యందున్న నన్నుఁ గని మెల్లగా నిట్లనియె. 104

ఉ॥ పైదలి! నీచెవిఁ దివిజపాదపమంజరినుంచె నెవ్వఁ డచ్ఛోదసరోవరంబుకడఁ జూచిన యమ్మునియుగ్మమందొకం,డేదొ వచింప నావెనుకనే చనుదెంచి సమంచితోక్తిమై, నాదరమొప్పఁగా నడిగె నర్మిలితో నినుఁగూర్చి యీగతిన్. 105

కం॥ ఎవ్వనికూఁతురు మీచెలి?
యివ్వని కెందులకు వచ్చె? నెందు నివాసం ?
బవ్వనజాక్షికిఁ బేరెది?
యవ్వా! యంతయును నాకు నానతియీవే. 106

వ॥ అనిన నేనును భర్తృదారికజన్మప్రకారంబు విశదంబుగఁ జెప్పియిప్పుడు గంధర్వావాసంబగు హేమకూటంబున కేగుచున్నదని వక్కాణించిన నేమియో యోజించుచు

ముహూర్తమాత్ర మూరకయుండి యనిమిషదృష్టితోఁ
జాలసేపు నన్నుఁ బరికించుచు సానునయప్రార్థనంబుగా
మరల నిట్లనియె. 107

గీ॥ బాల్యమైనను సద్గుణభవ్యవంచు
బాలరో! నీదురూపె చెప్పకయ చెప్పఁ
గాన నావిన్నపంబును గరుణతోడ
సఫల మొనరింప నెంతయుఁ జాలు దీవు. 108

గీ॥ అట్టు లాతండు నల్కనే నిట్టులంటి
దేవ! మీబోంట్ల కిట్లాడఁ దీరునొక్కొ?
సుకృతము వినాగ మముబోంట్లఁ జూడనైనఁ
జూడ రన నాజ్ఞ జాడ వేఁడ నేల. 109

ఉ॥ కావునఁ దావకాజ్ఞ విధిగా సెలవిచ్చి యనుగ్రహింపు
నాఁ, గా విని యాత్మ నన్న సఖిఁగా నుపకారిణిఁగా
ననుప్రదం, గా వెసఁజూచుచుఁ స్వయముగానె తమాల
రసాన నక్కరా, లేవా లిఖించి మీసకియ కిమ్మనె నం
చని చూపఁ బత్రికన్. 110

గీ॥ శబ్దమయమయ్యు లోనఁదత్స్వగ్నసుఖముఁ
గోలుపు తద్భావమచే స్మరాంకురము లొదవఁ
జదివితి వయస్య మృదులహస్తంబునుండి
పత్రికను గొని యందున్న పద్య మిట్లు. 111

ద్విపద:- పువుఁబోఁడిరో! యాశపుట్ట, మృణాళ
ధవళమై యొప్పు ముక్తాలతచేత
మాయయచ్చుపడ నామానసభవము
రాయుంచఁబోలె దూరము లాగినావు. 112

వ॥ ఆసమయంబున. 114

మ॥ విసముం గ్రోలినవానికిన్ గునుకటుల్ వీతాధ్వుఁడౌవానికిన్
దెసతబ్బిబ్బగుకైవడిన్ బహుళరాత్రింబోలెనుంజీఁకుమా
నిసికిన్ మూఁగకునాల్కఁ గోసినటు తన్నిష్ఠాత్మనౌనాకహా!
యసలే ముక్కిఁడి, దానిపైఁబడిసెమన్నట్లయ్యెనద్దానిచే.

గీ॥ తాపసకుమారకుని పునర్దర్శనమునఁ
గృతమహాపుణ్యఁగాఁ జెలి మతిఁ దలంచి
చెక్కిళులపైని ముంగురుల్ చక్కనిడుచు
నంటినిటు స్వామి భృత్యమర్యాదవీడి॥ 115

శా॥ అర్ణోరాశిగభీరుఁడాతఁ డెట నీకాలోకితుండయ్యెనో
తూర్ణంబొప్పఁగ నేవిశేషముల నీతోఁగూడి భాషించెనో
పూర్ణాబ్జానన! యెంతసే పతనిప్రాపుంబాయవో దెల్పవే
కర్ణానందముగాఁగనంచిటుదివాకాలంబుఁబోఁబుచ్చినన్.

గీ॥ అంత నాదు మనస్సరోజాంతరాళ
రాగ సమభాగుఁ డట్లుగా రవియు లోహి
తుండగుచు, మున్గ జక్కవల్ దుఃఖవార్ధి
డంబుగా నంబరతలావలంబి యయ్యె. 117

గీ॥ రాగసహితార్క కిరణాను రక్తగానఁ
దమ్మిపూసెజ్జఁ బవళించి కమ్మవిల్తు
వేఁడియమ్ముల వెతగొన్న జాడ సైత్య
లాంఛితంబన నాతపలక్ష్మి యొప్పె. 118

గీ॥ గైరికాద్రి జలాపాత గాఢపాట
లంబులయి జలజాతవనంబునుండి

వెడలు వన్యైభయూథంబువిధము సూర్య
కిరణములు చూచుచుండ నేకీభవించె॥ 119

గీ॥ గగనసంచారవిశ్రమకాంక్షులైన
రవిహయంబుల సంతోషరచితహేషి
కారవప్రతిరవముతో మాఱుమ్రోఁగ
వాసరంబును మేరుగహ్వరముసొచ్చె. 120

వ॥ అట్టిసమయంబున మదీయచ్ఛత్రగ్రాహిణి యేతెంచి
నాతో నిట్లనియె. 121

గీ॥ ఆమునికుమారులం దొకరుఁ డక్షమాల
కనుచుఁ దలవాకిటనె యుండె నని వచింప
నేను మునిపుత్త్రుఁ డన్నంతనే ప్రవేశ
పెట్టు మని యన్య కంచుకిఁ బిలిచి పంప. 122

వ॥ అంత నొక ముహూర్తములో. 123

సీ॥ రూపంబునకు ననురూపమై దనరారు
నవనవమౌ యౌవనంబు పగిది
ఆ నవనవయౌవనావిర్భవంబున
కనువుకాఁడౌ ననంగునివిధంబు
ఆ యనంగునకు మహానుకూలంబైన
లలిత వసంతకాలంబులీల
ఆ వసంతంబున కనుగుణంబై యొప్పు
దక్షిణానిలము సంతానమట్లు

గీ॥ అతని కనుకూలసన్మిత్త్రుఁడైనవాని
డంబుగలవానిఁ జంద్రాతపంబువెనుక

వెడలు బాలాతపంబట్లు వృద్ధసౌవి
దానుయాయిఁ గపింజలు నరసి యంత. 124

గీ॥ ఎదురుచని తత్పదంబుల కెఱఁగి యాస
నోపవిష్టునిఁజేసి యచ్చోదకములఁ
బాదములఁ గడ్గి తడియొత్తి యాదరించి
కూర్మిఁ దత్సన్నిధిని గ్రిందఁ గూరుచున్న. 125

గీ॥ అప్పు డేమో వచింప మదంతికోప
విష్టయగు తరలికపైన దృష్టిపఱుప
నంటి నేనప్పు డీమచ్ఛకంటి నాదు
తనువుకంటెను వేఱుగాఁ దలఁపవలదు. 126

వ॥ అని చెప్పిన నాతండును నిశ్శంకముగా నావలను మోమై 127

సీ॥ రాజపుత్రిరో! నోరురాదేమి చెప్పుదుఁ
బలుకనీయదు నన్నుఁ బాడు సిగ్గు
కందమూలాహార ఖాదియు శాంతంబు
వనవాసియగా మౌనిజన మదేడ?
అనుపశాంతము విషయాలవాలమురాగ
వంచితంబగు నీప్రపంచ మేడ?
అనుకోకయే నరు నక్కటా! యీశుండు
పరిహాసమునకును బాత్రుఁజేయు

గీ॥ వల్కలంబుల కిది తగవా? జటాధి
ధారణంబున కిది యుచితంబొ, లేక
తపమునకు నిది సదృశంబొ, ధర్మనియతి
కంగభూతంబొ, యిసి! తెలియంగరాదు॥ 128

గీ॥ చెప్పఁదగు ముఖ్యముగ నొండు చెయిద మేది
గానరా దొండు దిక్కును గానరాదు
చెప్పకుండినఁ జేటగుఁ జెలిమికాండ్ర
ప్రాణము లెటేని రక్షింపఁ బాడిగాదె॥ 129

ఉ॥ ఏఁచినకిన్క నీయెదుటనే యటు నిష్ఠురమాడి యంతనే
నాచోటువాసి యొక్కవిటపాంతరితాంగుఁడనౌచు నీవు
వో,నాచపలాత్ముఁడొక్కరుఁడ యచ్చట నెట్లు వసించు
నంచువే, చూచుడు నాతఁ డందునొకచోఁ గనరామికిఁ
జోద్యమందుచున్. 130

సీ॥ చిత్తసంభవపరాయత్తచిత్తుం డౌచు
నాకాంతవెనువెంట నరిగె నొక్కొ
ఆ కాంతయును జన నాత్తవిజ్ఞానుఁడై
సిగ్గుచే ననుఁజూడఁ జేరఁడొక్కొ ?
కోపించితినటంచుఁ గ్రుద్ధుఁడై నామీఁద
ననువీడి యెటకేనిఁ జనియెనొక్కొ ?
నేనెందొ యనుచు నన్వేషించుతలఁపుతో
నిటనుండి యెటకేని నేగెనొక్కొ ?

గీ॥ యనుచు నజ్ఞాత తద్విరహంబుచేతఁ
గొంతచింతించి తుద కనుఁగొంటి నిట్లు
ధైర్యహీనుఁడు మరణమేఁ దలఁచు నతఁడు
సిగ్గదెంతటిపనినైనఁ జేయుఁగాదె. 131

గీ॥ కాన నొంటరిఁగాఁ జేయఁగాదటంచు
నేఁ దదన్వేషినై యెల్ల యెడలరోసి

యెందుఁగనరామిచే దిగులొంది మరలఁ
దిరిగితి నికుంజముల సరస్తీరములను.

వ॥ ఇట్లు వెదకి వెదకి యెందును గానరామిఁ దదశుభాకాం
క్షినగుచు నంత. 133

మ॥ ఒకకాసారసమీపదేశమునఁ బుష్పోత్కర్షమై పుష్పలి
ణ్నికరాఢ్యంబయి కోకిలాకలకలోన్నిద్రంబునై బర్హిణ
ప్రకరాలంకృతమై మనోహరతరప్రారంభమై యామ్రవృ
క్షకదంబాంచితమై చెలంగెడు లతాకాంతారమం
దొక్కెడన్. 134

సీ॥ ఏకాకిగాఁగ నాలోకితుండయ్యును
బుష్పశరాఢ్యుఁడై పొలుచువాని
శూన్యాంతరంగుఁడై చూడంబడియు మనో
వాసిత దయితుఁడై వరలువాని
ఊరకనొకచోట నుండియు నాకృతి
చేత మన్మథబాధఁ జెప్పువాని
నిశ్చంచలుండయ్యు నిజవర్తనంబందు
నత్యంతచంచలుండైనవాని

గీ॥ అంత రనలాఢ్యమా చందనావనీజ
మటు నిదాఘనదీప్రవాహంబు కరణిఁ
బ్రాతరంభోజినీవైరిభాతి మ్లాను
నతి కృశీభూతు నతిసితు నతనిఁ గంటి. 135

గీ॥ వామసద్గండ శయనమై వరలు చేయి
వాని, నుపలోపవిష్టుఁడౌ వానిఁ బుండ

రీకుఁ గని దుఃఖితుండనో నాకుఁ గలిగె
లోలలోచన! యిట్టు లాలోచనంబు. 136

గీ॥ మదనుఁ డెంతయు నప్రతిమానబలుఁడు
క్షణములో నిట్లు దురవస్థ నలిపె నితనిఁ
గానిచో నింతపాటి విజ్ఞానరాశి
యేల? యనుపదమేమఱి యిట్లు మాఱు. 137

గీ॥ చిత్రములలోన నెంతయుఁ జిత్ర మిద్ది
శైశవంబాది మిగుల నస్ఖలితవృత్తి
యగుచు మాబోంట్ల కాదర్శమై చెలంగు
నీతఁడె జడీకృతుం డయ్యె నేమి యందు. 138

గీ॥ వేయేల పుష్పసాయక
సాయకముల కెదురు లేదు శర్వుఁడె సగమై
పోయె నన నరునివశమా
నా? యరుదస్ఖలిత యౌవనం బింత కిలఁ. 139

వ. అని యిట్లు తదంతికంబున కేగి తదుపవిష్ట శిలాతలైక
దేశంబునందయేనును గూర్చుండి తదంసావసక్తకరుం
డనై యనున్మీలితలోచనుండగు నతనిఁగూర్చి యో
పుండరీకా! యేమిది యనుడు సుచిరసంమీలనాలగ్నం
బుంబోలె నన్నయనంబు విప్పి నన్నుంగనుంగొని నిట్టూ
ర్పునిగుడించి లజ్జావిశీర్యమాణాక్షరంబుగ మెల్లన నిట్ల
నియె.

క॥ విదితాఖిలుండవయ్యును
బదేపదే యిట్టు లడుగఁబాడియె నాఁగా

వది విని మదనార్తివశం
వద మీతని హృదయ మంచు వందిరి లోనన్॥ 141

వ॥ దుష్పథప్రవృత్తుండగు సుహృదుండు సుహృదునిచే నవశ్యంబు శక్తికొలంది నివారణీయుండని మనంబునందలంచి యిట్లంటి. 142

చ॥ విమలుఁడవీవు నీవెఱుఁగవే? యిది యేమి? గురూపదిష్టమా
ర్గమొ? నయశాస్త్రదృష్టమొ? సుఖప్రదమో? మునివర్త
నంబొ? మో, క్షముఁగయిసేయునట్టిదియొ? సద్వ్రతమో?
తగునయ్యె? నీవివే, కము సకలంబిసీ! యడవిఁగాచిన వె
న్నెలయయ్యె నింతకున్॥ 143

క॥ స్మరహతకుచేత నెంతయుఁ
బరిహాస్యుఁడ వైతి నంచుఁ బరికింపవుగా
కరకరే సజ్జనగర్హా
స్థిరవిషయసుఖంబులందుఁ జిత్తం బేలా? 144

గీ॥ ధర్మబుద్ధిని విషలతఁ దడుప నెంచుఁ
గలువపూదండ యని కత్తిఁ గౌఁగిలించు
మండునిప్పును గ్రహియించు మణియటంచుఁ
జెడువిషయసౌఖ్యముల కాసపడు నతండు. 145

గీ॥ అన్నియు నెఱింగి యేల యిట్లయ్యెదయ్య!
నీమనంబునె నియమింప నేరకుంటి
ధైర్యమూనుము నీకెంత దర్పకుండు?
పారఁదోలుము యీదురాచారు మారు. 146

వ॥ అని యిట్లు నేను చెప్పుచుండఁగనే కండ్లనుండి గాడునీరు దుడుచుకొనుచు నాకరంబుఁబట్టుకొని మెల్లగా నిట్లనియె.

శా॥ కావున్నందును నీవులక్షితుఁడవీ కందర్పబాణాళికి
ల్లోవేళ్ల వచియింపవత్తు సఖుఁడా! యేవాఁడుచేతస్వియా
నేవాఁడంతయుఁ జూచునోవినునో యింకేవానికిఁ ధారణా
ప్రావీణ్యంబలరారునో యతఁడెగాపాత్రుండగుఁ బోధకుఁ 148

గీ॥ నాకొ యీ సర్వమెన్నాళ్ళనాఁడొ పోయె
ధైర్యమడుగంటె జ్ఞానంబు దగ్ధమయ్యె
నాత్మవిజ్ఞానమన్నది యసలె మాసె
నిలిచియున్నవి ప్రాణముల్ నేఁటికెట్లొ. 149

శా॥ ఆకర్ణింపుము బోధ కిద్ది సమయంబా? కాదు, ధైర్యప్రభో
ధాకారావసరంబొ పోయె నది దూరాపాస్తమై లేనిచో
నీకంటెన్ మఱి బోధకుండు గలఁడే నీకంటెనిష్టాప్తుఁడుఁ
నాకున్నాఁడె యెటేనినీమదన సంతాపంబుఁ బాపందగున్. 150

గీ॥ ఉడుకుచున్నవి యంగంబు లొడలుమంటఁ
బొరలినట్లుండె మానసంబొ దహించు
కొనుచుఁ బోయెడుఁ గంటికా కూర్కురాదు
ఏమియొనరింతొ యన్నిటి కీవ గలవు. 151

క॥ అని యూరకున్న సవినయ
సనిదర్శనసేతిహాస శాస్త్రోక్తులతో
మనమునకు నచ్చఁజెప్పియు
వినకుండుటఁ గని యతండు విహ్వలమతియై. 152

గీ॥ స్మరదశాపరమావధిస్థానమందె
నీతని మరల్ప నెవ్వరిచేతఁగాదు

పనికిరావుపదేశముల్ ప్రాణ ధృతికిఁ
జేతనై నంతసాయంబుఁ జేయవలయు. 153

వ॥ అని తన్ననంబ యచ్ఛోదసరోవరంబునకుం జని సరసంబులగు తామరతూండ్లను జలలవాంచితంబులగు పద్మదళంబులను గైరవంబులను జేకొని యాలతామండపంబునందే సెజ్జఁగావించి యందుపవిష్టుండగు నాతనికి నై త్త్యోపచారంబులు చేయు నాకు మనంబున నిట్లు దోఁచె. 154

సీ॥ త్రిజగమందును జిల్కతేజివానికిఁ జేయ
గారానిదేదియుఁ గానరాదు
హరిణంబువలె నరణ్యావాసుఁ డవిదగ్ధ
లోకుఁడౌ యీపుండరీకుఁ డేడ
ఎక్కడ! స్మరసతీ ధిక్కుర్వదురుకలా
రాశియౌ గంధర్వరాజపుత్రి
దురుపపదంబులై వరలునర్థములందు
నైత మీ యుతనుండు సంచరించు

గీ॥ ఎట్టి కొమ్మలు దిరిగిన జెట్టియేని
నితనిబారినిబడి యింకనేగలేఁడు
పూలతోఁగెల్చు నితఁ డెట్టిపోటుబంట్ల
మారుఁబోలెడు నసహాయశూరుఁ డెవఁడు. 155

సీ॥ మోముఁ జంద్రుఁడనంగ ముడుచుపద్మినిగూడ
నిందునిరాకకై యెదురుచూచు
ఎండయేలాటిదో యెఱుఁగనికుముదినీ
కాంతయు నినునికై కలవరించుఁ

బగలన్న నెంతయు బద్ధవైరముఁ జూపు
నిశవాసరంబుతో నేస్తమూనుఁ
బిండారఁబోసినట్లుండు వెన్నెలకూడఁ
గటికచీఁకటితోడఁ గలసియాడు
గీ॥ మెఱయుఁ జపల యచపలయై మేఘమందు
ముదిమియును జవ్వనంబుతో నొదిఁగియుండుఁ
జేతనముమాటలేల యచేతనములె
తాఱుమాఱగు మరుఁడె లోఁదలఁచెనేని. 156
గీ॥ ఇట్టి గాంభీర్యనిధియైన యితఁడె తృణము
వలె లఘూకృతుఁడయ్యెఁ బూవిలుతుచేత
నెక్కడ! తపంబు మఱియెడ! యీయవస్థ
యప్రతీకారదుర్దశ యావహించె. 157
గీ॥ ఎవరి శరణంబుఁజొచ్చెద? నెవరు దిక్కు?
ఎచటికేగుదు? నిఁకఁ గార్యమేమి? యితనిఁ
బ్రాణము లొసంగి బ్రతికించుపాటివార
లేరొ యంచును మదిలో విచార మొదవె॥ 158
వ॥ మఱియు నీ లేనిపోని చింతతో నేమి? శుభంబుచేనేమి యశుభంబుచేనేమి యేతత్ప్రాణసంరక్షణం బవశ్యకర్తవ్యంబు, మహాశ్వేతాసంగమంబువినా యయ్యది యసాధ్యంబు, బాలభావంబుననో యప్రగల్భతావిలసనంబుననో యితండు మదనపరవశుండయ్యును స్వయముగా నేగి మనోరథం బీడేర్చుకొనఁజాలఁడు. అన్యులేగినఁ గాలవిళంబనంబు సైఁపలేఁడు. అతిగర్హితకృత్యంబులచేతనైనను సుహృత్ప్రాణంబులు రక్షణీయంబులు వేఱుతెఱం

గేమి? యవశ్యంబు మహాశ్వేతకడకేగువాఁడఁ గలతె
అంగెల్ల విన్నవించెదఁగాక యని చింతించి యనుచిత
వ్యాపారప్రవృత్తుండనని యెఱింగి లజ్జితుండై నన్నువా
రించునేమో యను భయంబున నియ్యది యతని కెఱిం
గింపకయె యెద్దియో నెపంబున నటనుండి వచ్చితి నవ
సరం బేగుదెంచెఁ దాదృశానురాగంబునకును మదాగ
మనంబునకును దగిన ట్లొనర్ప నీవ తగుదని నేనేమి
చెప్పుదునో యని మన్ముఖాసక్తదృష్టియై యూరకున్న.

గీ॥ అంతఁ దద్వాక్యముల నేను నాలకించి
మహిత శృంగారరసవార్ధి మగ్నఁ గుచు
బహిరుదంచత్కుతూహల ప్రకటితాత్మ
దశనగుచు నిట్లు దలఁచితిఁ దత్క్షణంబ. 160

చ॥ ననుబలె నామహాత్ముని ననంగుఁడుపీడితుఁ జేసె, బాధపె
ట్టిన నను నాకు మేలునె ఘటింపఁగఁ జేసెను నీయవస్థయే
యనృతముగానిచో మదనునంతహితుండుపకారిచుట్టముం
డునె? కలనేఁ గపింజలునుడుల్ వితథంబులు గావుగా
విఁకన్. 161

వ॥ అని చింతించుచు నతని కేమి సమాధాన మొసంగుదు
ననుకొనుచుండఁగనే ప్రతీహారిప్రవేశించి భర్తృదారికా!
నీవస్వస్థశరీరవని పరిజనంబువలన నెఱింగి మహాదేవియిట
కేతెంచుచున్న దనుడుఁ గపింజలుండు మహాజనసంమర్ద
భీరుండై సత్వరంబ లేచి నన్నుఁ జూచి, 162

గీ॥ చాలఁదడవయ్యె నే పచ్చి చనఁగవలయు
సూర్యుఁ డస్తాద్రిశిఖరంబుఁ జొచ్చుచుండెఁ

బోయివచ్చెద సుహృదసుపోషణార్థ
మంజలి ఘటింతు నిదియ నాయభిమతంబు. 163

వ॥ అని చెప్పి కపింజలుఁ డేగిన నంతఁ దల్లియు నేనున్నకడ కేగుదెంచి చిరకాలముండి యేగె నేమియొనర్చెనో యేమిచెప్పెనోగూడ శూన్యహృదయనగు నాకెఱుకపడ దయ్యె నట్లు తల్లి యేగుటయు సూర్యుం డస్తమించుట యుఁ దిమిరమావేశించుటయుఁగనుంగొని కింకర్తవ్యతా మూఢనై తరలికంజూచి తరలికా! యేమిచేయుదు నేమి చేయుటకును నింద్రియంబులు వశంబులు గాకయున్నవి. ఇప్పుడునీసమ్ముఖమ్మున నేగదా కపింజలుండిట్లుచెప్పిపోయె అన్యకన్యకంబోలె ధైర్యంబు దొలంగిసిగ్గునుగ్గుఁజేసిజనాప వాదంబుదలంపకశీలంబునకుఁదిలోదకంబొసంగిరాగాంధ ప్రకృతినై తల్లిదండ్రులయాజ్ఞలేకట కేగుదునంటినా? గురుజ నాతిక్రమంబు వలననధర్మంబుచేకూరు, ధర్మానుసారం బుగ నిటనేయుండి చనిపోయెదనంటినా? ప్రథమప్రణయి యగుకపింజలుని స్నేహరసంబునకు భంగంబగు నదియు నుంగాకమదదధీనచిత్తుండగు పుండరీకునకుమత్కృతాశా భంగంబువలన నొకవేళఁ బ్రాణాపాయంబు గల్గినఁ గల్గ వచ్చు నట్లైన మునివధ జనిత మహాపాతకంబునకుఁ బాత్రురాలనయ్యెదనని యిట్లు చెప్పుచుండఁగనే చంద్రో దయజనితంబగు విరలవిరలాలోకనంబుచేఁ గుసుమపరా గంబుచే వనరాజింబోలెఁబ్రాగ్దిశధూసరత్వంబువహించెఁ బదంపడి. 164

గీ॥ హరిణలాంఛన హర్యక్షహన్యమాన
ఘోరసంతమసాటవీకుంభికుంభ
సంభవామూల్యమౌక్తికజాలచూర్ణ
పాండురిత మనఁ బ్రాగ్దిశాభాగ మొప్పె. 165

గీ॥ ఆత్మనాథేందుమందమందావలోక
నంబుచేతను జిఱునవ్వునవ్వు రాత్రి
కామినీమణి సితదంతకాంతివోలె
నిశకు ముఖకాంతిఁ గూర్చి వెన్నెల దనర్చె. 166

గీ॥ భుజగలోకంబునందుండి భూతధాత్రి
బ్రద్దలొనరించుకొని యటే పైకివచ్చు
ఫణిఫణామండలముఁబోని పంకజారి
మండలముచేతఁ గడు నిశామహిళ యొప్పె. 167

గీ॥ రతికలహక్రుద్ధరోహిణీరమ్యపాద
కమలయుగళ నమస్కార గాఢలగ్న
చరణలాక్షారుణుఁడువోలె వరలుచంద్రుఁ
గాంచి తలఁచితిఁ దలఁకి యీాకరణి నాత్మ. 168

మ॥ ఒకచోటన్ మధుమన్మథప్రభృతులయ్యో! యొక్కచో
నిట్లు దు, ర్వ్యాకటుండౌ శశి త్రాళసీఁడితని యావిర్భాతి
దాహజ్వరా, ధికుఁడౌ వానికి నగ్నివృష్టియె ధరిత్రిన్
సీతుచేస్రుకున్ వా, నికి వేయేటికి నక్కటక్కట! హిమా
నీసేచనంబేసుఁడీ॥ 169

గీ॥ చంద్రు నుదయంబు సాయాహ్నసమయమందుఁ
బుండరీకంబులను నిద్రపుచ్చినట్లు

అట్లు చింతించుపట్లనే యరుగుదెంచి
మూర్ఛయును నాదుకన్నులమూసె నంత॥ 170

వ॥ అప్పుడు తరలికయు నవిచ్ఛిన్న బాష్పజలధారాంధకారి
తముఖియై శైత్యోపచారంబు లొనర్చి కొంతసేపునకు
మూర్ఛదేఱినసన్నుం గనుంగొని కృతప్రణామయైసాద
రంబుగా నిట్లనియె॥ 171

గీ॥ ఏమి ఫల మింక సిగ్గుతో నిపుడె నన్నుఁ
బంపుగొనివచ్చెదను నీదు ప్రాణనాథు
లెమ్మయటకేని పోదము లేమ! వేగ
దర్పకుని దాడి కీవింకఁ దాళలేవు॥ 172

వ॥ నావుడు మహాశ్వేత 173

గీ॥ ఏల యిట్లందువొక మరుం డేమిసేయు
సర్వసంశయహార్త్రియై శశియు వచ్చెఁ
జేర్చు నీతండె మనకేల చిక్కు, మృత్యు
సమ్ముఖంబో కుమారుని సమ్ముఖంబొ॥ 174

చ॥ పదయటుపోదుమింక మెయిఁ బ్రాణములుండిన నాకు
నిట్టియా,పదఁగయినేసి కష్టములపాలొనరించిన జీవితేశు
స, మ్మదమునఁగాఁగిలింతునని మానసమందనుకొంచు
బోవఁబో, నదరెను దక్షిణాంబకమహా! విధి యేమియొ
నర్పఁ బూనెనో॥ 175

సీ॥ పీయూషమును గురిపించున ట్లంభోజి
నీవైరి లేఁతవెన్నెలలు గాయ
వికచకైరవగంధ విమలాంబువులఁగాంత
లింటింట శశికర్ఘ్య మిచ్చుచుండఁ

బతులకై స్వామినీప్రహితలౌ దూతికల్
రాజవీథులఁ బ్రచారంబు సేయ
నీలావగుంఠనోన్నిద్రలై రేయెండఁ
గని యభిసారికాంగనలు పార
గీ॥ ప్రబదోషంబునం దేగృహీత వివిధ
కుసుమతాంబూలసహితయై కూడవచ్చు
తరలికయె తోడుగాఁగ నెవ్వరికిఁ గంటఁ
బడక సౌధంబు డిగ్గి చొప్పడిన పేర్మి॥ 176
గీ॥ పారిజాతకుసుమగుచ్ఛపరిమళావృ
తంబు, రిక్తీకృతోపవనంబు నగుచు
ముసిరివచ్చెడు నెలదేఁటి మూఁకచేత
నీలవస్త్రావగుంఠన లీలఁ దాల్చి॥ 177
వ॥ ప్రమదవనపక్షద్వారంబు దారిగాఁ దత్సమీపంబుఁ జేరంజను తరలికాద్వితీయపరిజన నగు నన్ను నేనే యవలోకించుకొని యాత్మగతంబున॥ 178
చ॥ రతిపతిసజ్జచాపుఁడయి రా వెనువెంటనె దూరతఃప్రసారిత కరుఁడౌచు వెన్నెలలతేఁడు కరంబుగొనన్ బదేపదే గతికటురాగమూఁతమొసఁగంగ మనం బదిదారిఁజూపఁగాఁ, బతికడకేగుకాంతలకు బాహ్యసహాయకకోటి యేటికిన్॥ 179
క॥ అనుకొనుచు నిట్లు తరలికఁ
గని, యీశశిహతకుఁడయ్యో గారించునొకో
ననుఁబోలెఁ బుండరీకుని
ననుదున్ జిఱునవ్వునవ్వి యాకెయిటాడెన్॥ 180

గీ॥ రాజపుత్రిరో కడు ముద్దరాల వీవు
పుండరీకునిమాట యటుండనిమ్ము
ఇతఁడు నినుఁజూచి మదనపీడితుఁడువోలెఁ
జేయుచున్నాఁడు శృంగారచేష్టితముల॥ 181

సీ॥ ముద్దాడుఁ బ్రతిబింబమూర్తిచ్ఛలంబుచేఁ
జెమటఁగాలెక్కుడు నీదు చెక్కుఁదోయిఁ
గరములుసాఁచుఁ జక్కఁదనాలకిక్కలై
కొమరారు నీగబ్బిగుబ్బలందుఁ
దాఁకు రసావేశతత్పరుండై నీదు
పైఁడివడ్డాణపుఁ బట్టెరవలు
పడు స్వచ్ఛతర నఖ ప్రతిబింబమిషనీదు
తమ్మిలంగెరు పాదమ్ములందుఁ

గీ॥ బూను మన్మథతాపంబుఁ బూనువాని
బలెఁ దపచ్చందనాలేప పాండిమంబు
కోరి పండును స్ఫాటికకుట్టిములఁ
గ్రుంకులిడు నదె చెంగల్వకొలఁకులందు. 182

వ॥ అని యిట్లు మాటలాడుకొనుచు నద్దేశంబుఁ జేరంజని వచ్చుదారిలోఁ గాళ్ళకంటిన పుష్పాదులఁ గైలాసశిఖరి నుండి చంద్రకిరణంబులకుఁ గరఁగి ప్రవహించు చంద్ర కాంతప్రవాహంబులఁ గడిగికొనుచు నచ్చటఁ బుండరీకుఁ డుండెనో యాయచ్ఛోదపశ్చిమతటంబునుండి దూరంబగు టచే నవ్యక్తంబైన యొకరోదనంబు వినియితఃపూర్వంబె దక్షిణాంబకస్పందనంబుచేనునంబున శంకవొడమిన నేను కేవల మిద్దానిచే విదీర్ణహృదయనై తరలికంజూచి

యేమిది యని యడగి కొంతదవ్వరిగి దూరంబైనను
నిశీథప్రభావంబుచే వ్యక్తస్వరంబగు నార్తనాదం బిట్లు
వింటి. 183

శా॥ హాతుచ్ఛండ హాతుండ వంచితుఁడ నాహా మోసముం
జెందితిఁ, జేతోజాతపిశాచ! యేమియిది, యోసీదుర్వి
నీతా! మహా, శ్వేతా! నీకితఁడేమిపాప మొనరించెఁ
ఘూర్త! మందానిలం, బా! తీరెంగద నీమనోరథము,
పాపా! చంద్ర! ధన్యుండవా. 184

గీ॥ హాతపోరాశి! శ్వేతకేతూ! తనూజ
లోల! యెఱుఁగవు నీకొంపగూలు టెల్ల
నీదు ముద్దులకొమరుండు నాదు సఖుఁడు
కట్ట! యేమందు మదిఁ జిచ్చుపెట్టిపోయె॥ 185

సీ॥ సంభవించునె? యిట్టి సత్యవ్రతుం డింక
సత్యమా! నీవనాశ్రయమ వైతి
పుట్టునే? యిట్టి తపోరాశి యిఁకముందు
తపమ! యెంతయు నిరాధార మైతి
వెలయునే? యిఁక నిట్టి విద్యాబ్ధి నీవు వా
గ్లలనరో కడునిరాలంబ వైతి
నెగడునే? నీకిట్టి నీతివర్తనుఁ డింక
న్యాయదేవత! నీవనాథ వైతి

గీ॥ ధర్మమా! నీవు దరిలేనిదాన వైతి
జ్ఞాని యీ పుండరీకుండు లేనికతన
ఘనుఁ డితం డొక్కరుఁడు లేని కారణమున
నయ్యో! శూన్యంబవైతి సురాలయంబ॥ 186

మ॥ చెలికాఁడా! గడెసేపు నాకయి నిరీక్షింపందగున్ వచ్చె
దన్, నిలువంజాలను నిన్నుఁబాసి క్షణమేనిన్ బ్రాణమి
త్రుఁ గపింజలు నన్యుంబలె నొంటిమై విడిచిపోఁజన్నె?
సుహృద్ధర్మమే?, శిలగా మారఁగనేల? వెన్నయగు నీ
చిత్తంబు నేఁడీగతిన్॥ 186

ఉ॥ ఎవ్వనిఁబల్కరించెద నిఁకెవ్వని మిత్రమ! యంచుఁ బిల్తు
నిం, కెవ్వనిఁ జేరఁబోదుగతి యెవ్వఁడు పిల్చినఁబల్కవయ్యొ
నీ, మవ్వపుఁగూర్మి యెల్ల నెటమాయము చెందెను లేచిరమ్మి
యం, చివ్విధి వింటి నెచ్చెలికి నేడ్చు కపింజలు నార్త
నాదముల్॥ 187

క॥ అది విని పైప్రాణముపైఁ
జెదరఁగ వేగమున నటకుఁ జేరితి నెట్లో
పదే పదే నిమ్నోన్నత
పదమగుటం జేసి తొట్రుపడుచున్ బడుచున్. 188

వ॥ అట్లు పోయి యాయచ్ఛోదసరస్సున కనతిదూరంబున
శీకరాసారవర్షి యగుచంద్రకాంతశిలాతలంబుపైఁ బూసె
జ్జయందున్నవాని నతినిశ్చలుండగుటం జేసి మత్పాదశబ్దం
బునాకర్ణించువానిం బోలెను; మన్మథవ్యథతోఁ బాటుప్రా
ణంబుపై తమువీడి నిశ్చేతనసౌఖ్యంబనుభవించువానిం బో
లెను; అనంగయోగవిద్య నుపాసించువానిం బోలెను; హృ
దయనిహితంబగు వామహస్తంబుచే-ఓప్రాణప్రియురాలా
నాప్రాణంబులతోఁ గూడ లేచిపోవలదని హృదయస్థిత
నగు నన్నుఁ బట్టుకొనియున్నవానిం బోలెను; అంతికమున
నచిరకాలోద్గతంబులగు ప్రాణంబులమార్గముంజూచు

వానిం బోలెను నొప్పుచు నుద్రిక్తుండై యున్న కపింజలుచే
నాలింగితుండై 189

సీ॥ అర్ధచంద్రున కెనయౌ లలాటంబున
గంధత్రిపుండ్రముల్ గలుగువానిఁ
దామరతూండ్లలో దారంబె నెమ్మేన
నొంటిజన్నిదముగా నొప్పువాని
ఏను నాఁడొసఁగిన యేకావళియె జప
మాలగాఁ గంఠానఁ గ్రాలువాని
అనఁటిగర్భములోని యాకుఁబోలెడు చారు
చీర మంసంబుపైఁ జెలఁగువానిఁ

గీ॥ గప్పురపుఁబొడి భస్మమై యొప్పువాని
శంబరారివ్రతైకవేషంబుఁ బూని
మత్సమాగమమంత్రంబు మది జపించు
వానివలె నొప్పుచున్న యువ్వానిఁ గంటి. 190

గీ॥ పాఁపపుడమికిఁ గొంపోవఁ బడినరీతి
నాత్తమూర్ఛాంధకారనై యంత నేను
ఏమి యొనరించితినొ? మఱి యెవ్విధంబు
గాఁగ విలపించితినొ? జ్ఞప్తిఁ గాంచఁజాల. 191

ఉ॥ చేతము కర్కశంబగుటచేతనొ? పాడుశరీర మకటా!
రోఁతలపాలుగావలయు రోజులువచ్చెనొ? పూర్వదుఃఖమే
రీతిగనే నవశ్యము భరింపఁగనాటనొ? మేనినుండి యే
హేతువుచేతనో వెడల వేమి వచించెద నాదుప్రాణముల్.

వ॥ అంతఁ జిరకాలంబునకు మూర్ఛదేఱినదాననై జీవితేశు
నుపలక్షించి॥ 193

చ॥ సరసుఁడ యిద్ది నీకు సరసంబె దయారహితుండవై యి
టూం, టరిననుఁజేసిపోయెదె, కటా? మఱి నీకొఱకెట్టులై
తినో, తరలిక నడ్గుమా తెలియు దబ్బరలాడెదుదానఁ
గాను;గా, నరె మలయానిలాదులు దినంబు యుగంబుగ
వెళ్ళఁబుచ్చుటల్॥ 194

గీ॥ ఆర్త ననురక్త బాల ననన్యశరణ
మదనపరిభూత ననుఁగావుమా! మహాత్మ!
దరిసెనంబిమ్మ! కోపమందంగ మీకు
నేను చేసిన యపరాధ మేమి గలదు॥ 195

గీ॥ అన్న! జీవంబుతో నింక నున్నదాన
నెవతెకై యిట్టి దురవస్థ నీవు గంటి
వట్టి మునిసుత ఘాతుకి యట్టి పాపు
రాలు ననుబోటి వరమకిరాతి గలదె॥ 196

క॥ అకటా ! నీకడ నుండక
నకి పిలిచె నటంచుఁ జనితి సదనంబునకుఁ
సుకుమార! నీవ పోయిన
సకియలతో నేమి? యేమి నంబంధులతోఁ? 197

వ॥ అనుచు నెలుంగెత్తి పట్టరానితమకంబున నేదిక్కుఁగాను
దోఁచక. 198

ఉ॥ దేవతలార! మీరో వనదేవతలార! మఱీరో తల్లి భూ
దేవిరో! నీవో! యోభగవతీ రజనీసతి! నీవో యోమహా
దేవనిరంతరైకవసతీ! రజితాచల నీవో నావిభుం, బ్రో
వరె కావరే యనుచు భూతపరీతనుబోలె నేడ్చుచుఁ.

గీ॥ ఏమి! యేకావళీ నీవయేని నిల్వ
లేకపోతివె నేవచ్చుదాఁకఁ బతిని
అంచు దూరుచు బ్రతికింపవయ్య! సఖుని
నని కపింజలు పాదంబులందుఁ బడితి. 200

గీ॥ అని నివేదించునపుడె దుఃఖాతిరేక
చిత్తయై మూర్ఛపడియె నాచిగురుఁబోఁడి
రాజసుతుఁడును జేలాగ్రవీజనాది
శైత్యవిధులఁ బునర్లబ్ధసంజ్ఞఁ జేసి. 201

గీ॥ నాతి! నీశోకమును నూతనంబుఁ జేసి
నట్టి పాపుండఁ జాలింపు మాత్మచరిత
మాలకించుటె భరము నీయసువు లిట్లు
చెల్లునె శుచాగ్నికిఁ వంటచెఱకుఁ జేయ. 202

వ॥ అనుడు మహాశ్వేత యిట్లనియె 203

గీ॥ అట్టివేళనె జీవించినట్టి నాకుఁ
బ్రాణములు నేఁడుచనునన్న భయ మదేల
రాజనందన! నిర్భాగ్యురాల నాకు
నయ్యొ! దర్శన మిచ్చునే యంతకుండు. 204

గీ॥ పలుకుటకు వినుటకును దుర్భరమటంటి
వింతకంటెను దుర్భర మేమిగలదు?
ఏదురాశాపిశాచిచే నింతదనుక
బ్రతికియున్నదొ విను మీయభాగ్యురాలు. 205

గీ॥ అట్లు విలపించి విలపించి యంతనాదు
—లియ నీక్షించి పేర్చుమా చితిని వేగ

ననుగమించెదఁ బ్రాణేశు నబ్బఁగాక
నందనోద్యానముననైన నాథుపొందు. 206

వ॥ అని యెట్టకేలకు మరణంబునకుఁ గృతనిశ్చయనై యుం
డునంత. 207

సీ॥ నవరత్న సత్ప్రభానాటితోన్నతకిరీ
టంబువాఁ డురులలాటంబువాఁడు
ఉభయకర్ణాందోళితోద్దండమణికుండ
లంబువాఁ డంసచేలంబువాఁడు
స్థూలముక్తాఫలసూత్రిత దివ్యహా
రంబువాఁ డధికసారంబువాఁడు
కుటిలసద్రోలంబ కులనీల కేశపా
శంబువాఁ డతిప్రకాశంబువాఁడు

గీ॥ కైరవస్వచ్ఛతరదేహకాంతివాఁడు
విధునిమండలమందుండి వెడలి బాహు
దండముల లేవనెత్తి యాపుండరీకు
నన్నుఁ గని యిట్టులనియెఁ బ్రసన్నఫణితి. 208

క॥ ఈతనికై యేల మహా
శ్వేతా! వగ మరల నీకు సిద్ధించెడుఁబో
యేతత్సమాగమం బని
యాతం డాశవముతోడ నాకస మెగురన్. 209

శా॥ ఓరీధూర్త! దురాత్మకా! తులువ! యోరోరీమహాపాతకీ
యారీతిన్గొని నాదునెచ్చెలిని నాయింతోడునెందేగెదో
రోరీయంచుఁగపింజలుందురుమతోనూరెత్తివోఁబల్కుచున్
దారామార్గముఁబట్టియాతనిపిఱుందన్బోయెదుఃఖార్తుఁడై.

గీ॥ మొదలె యాపుండరీకుని మోసమునకుఁ
బీఁకెవాటెడు నాకుఁ గపింజలుండు
గూడఁబోవుట యేమందు గోరుచుట్టు
పైన రోఁకటిపోఁటయ్యె మానవేంద్ర!. 211

గీ॥ అంత ననుఁజూచి తరలిక యనియెనిట్టు
లమ్మ యింకనైన మరణోద్యమమ్ము మాను
కలుఁగుఁ దత్సంగమ మ్మిట్టి ఘనులనోటి
మాట వృథగాదు వేయిజన్మాలకైన. 212

ఉ॥ నావుడు జీవితంబుపయినన్ గలయాసనొ? యాకపింజలుం
డేవిధినేని దర్శనమునిచ్చు సజీవత నున్న నంచునో
యావచనంబుపైన నడియాసనొ జీవితముం ద్యజింపలే
కో వసుధేంద్రపుత్త్ర! యటెయుండి నిశీథిని వెళ్ళఁ
బుచ్చితిన్. 213

గీ॥ తిరిగి యుదయంబుననె వ్రతదీక్షఁబూని
తత్కమండలు వూని తద్వల్కలములె
గట్టి తజ్జపమాలఁ జేపట్టి వ్రతము
స్థాణువుంగూర్చి తత్ప్రీతిసలుపుచుంటి. 214

చ॥ ఎవరొవచింపఁగావిని యిదెంతయు నాతలిదండ్రులిష్టబం
ధువు లరుదెంచి వారి కెటుతోఁచెనొ యట్టుల పల్కు;
రంతె; త, త్ప్రవణము నామనంబు నొకపాటియునైనఁ
గదల్పఁజాలరై, రెవరితరంబు? పల్లమున కేగుజలంబు
మరల్పఁజేయఁగన్. 215

చం॥ ఎవుడు గృహంబుచేరనని యెంచెనొ మత్పిత తాని
రాశమె, నపుడె సుతాతివత్సలత నాతఁడె యింద వసిం

చి కొన్ని నాళ్ళు పురికిఁ జేరుదుఁ నియమలోలత వన్య
ఫలాళి భుక్తిగా, జపమనుపేరఁ దత్సుగుణజాలము వేమ
ఱు లెక్కపెట్టుచుఁ. 216

గీ॥ మూఁడుపూఁటలు స్నానంబులాడి యిచటఁ
బార్వతీపతిఁగొల్చుచుఁ బరమభక్తిఁ
దరలికంగూడి యిందున్న దాన నిదియ
రాజనందన! యీదీనురాలి చరిత. 217

గీ॥ పుణ్యమా! పురుషార్థమా! భూరిశోక
జనకమగు నాచరిత్రంబు వినుట కతన
ననుచు సితవల్కలము ముఖమందుఁ జేర్చి
యాపె విలపించె దుఃఖంబు నాపలేక. 218

వ॥ అంతఁ జంద్రాపీడుండును దదీయరూపవినయమధురాలా
పాదిగుణగణంబులచేనార్ద్రీకృతహృదయుండై యమ్మా!
యేలయేడ్చెదు క్లేశభీరుండును సుఖాసంగలుబ్ధుండు నగు
జనుండు స్నేహోచితకార్యంబు నిర్వర్తింపనేరక యశ్రు
మోచన మాత్రంబుచే స్నేహంబు వెల్లడించెడిని. నీవో
యేతదర్థంబుగా 219

సీ॥ ఇంతనాఁటనునుండి యెత్తిపెంచినచుట్ట
పక్కాలఁ గూర్మిఁ బోఁద్రొక్కినావు
ఎదుట నుండినదాన మది నిల్ప కింద్రియ
సుఖములఁ దృణముగాఁ జూచినావు
ఇంద్రు నైశ్వర్యంబు నెన్నిరెట్లో మించు
విభవమున్నను ద్రోసివేసినావు

అసలె కృశీభూతవయ్యు వ్రతాదుల
చే మేనుకృశియింపఁ జేసినావు
గీ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ జేపట్టినావు
నిర్మలతపఃప్రవృత్తిచే నెగడినావు
ఇల్లు విడి వనిలోవసియించినావు
కలరొకో నిన్నుఁబోలెడు కాంత లెందు. 220

క॥ అనుమరణ మది యవిద్వ
జ్జన మోదితమును బ్రమాదజనకంబును స
జ్జనగర్హితంబు నిస్సీ
చనునే చేయంగఁ బ్రాజ్ఞజనులకు దానిన్. 221

గీ॥ ఉపరతున కిద్ది దలఁప మోక్షోపయోగ
మో? పునర్జీవనోపాయమో? విలోక
నోపయోగంబొ? యింకనేమో? మఱేమొ?
యకటా! యజ్ఞ లిద్దాని నాదరింత్రు. 222

సీ॥ మదనుఁ డీశ్వరు కంటిమంటకు బూదెగా
వెనువెంట రతి యొడల్ విడెనొకో
కిందమశాపాగ్నికీల కింధనముగాఁ
బాండుండు పృథ మేనుఁబాసెనొకో
తమ్మి మొగ్గరమందుఁ దాఁజావ నభిమన్యుఁ
డుత్తర మరణంబు నొందె నొకో
సింధురా జర్జునుచే నాఁడు మడిసిన
దుశ్శల్య నెమ్మేను దొఱఁగె నొకో
గీ॥ వల్లభుఁడు మృతుఁడైన జీవంబుఁ దాల్చి
యున్నవా రెందఱో ధాత్రి నున్నవారు

బ్రతికి చేసెడి దేదేనిఁ బరఁగుఁగాని
చచ్చి చేసెడు నదియేమి? మచ్చకంటి. 223

క॥ అదిగాక తత్సమాగమ
మొదవెడుఁదద్వాణి నన్మృత ముండదు మృతుతో
నది యెట్లందువో యేమో
సుదతీ చిత్రములుగావె సూరుల మహిమల్. 224

సీ॥ ఉరగదష్టకుఁ బ్రమద్వర కిచ్చి రురువాని
తనయాయు వర్ధంబు మనుపలేదె?
బభ్రువాహనుచేతఁ బడినపార్థు నులూపి
జీవమిచ్చి సజీవుఁ జేయలేదె?
గురుసుతాస్త్రాగ్నిదగ్ధుండౌ పరీక్షిత్తు
నుత్తర మొఱఁ గృష్ణుఁ డోమలేదె?
ఆ కృష్ణుఁడే మృతుండైన సందీపనా
త్మజుఁ దెచ్చి తండ్రికిఁ దార్పలేదె?

గీ॥ కానఁ దప్పేమి నీకును గలుగవచ్చుఁ
బుండరీకసమాగమాఖండసుఖము
ఇంతకును బలవత్తర మీశ్వరేచ్ఛ
స్వేచ్ఛ నింతయుఁ జేయలేరెదియు నరులు॥ 225

గీ॥ దైవికంబైన కార్యజాతంబునందుఁ
జింత వల దాత్మధైర్యంబుఁ జెందవలయు
దుఃఖములె యెల్లకాలంబు దొరలిరావు
సుఖములనె యెల్లకాలంబు చూడఁబోము॥ 226

వ॥ అనియిట్లు చంద్రాపీడుం డోదార్ప నంత మహాశ్వేతా
చరిత్ర శ్రవణసంజాతశోకుండువోలె సూర్యుం డధోము·

ఖుండయ్యె నప్పుడు మహాశ్వేత కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి వల్కలశయనీయంబునఁ గూర్చుండుడుఁ జంద్రాపీడుండును సాయంకృత్యంబులఁ దీర్చి యారెం డవశిలాతలంబునఁ జిగురుసెజ్జపైఁ గూర్చుండి మరలనిట్లనియె. 227

గీ॥ దేవి తావకదుఃఖసతీర్థురాలు
దాసురాలును నీవనవాసబంధు
వైన తరలిక యెందేగె ననఁగ ననియె
రాజసుతునకు గంధర్వ రాజపుత్రి. 228

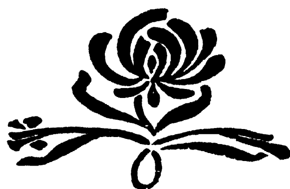
క॥ కాశీవంశాంబుధిరా
కాశశి, ఘనసారహారకల్పద్రుమ నా
కేశకరీశాకాశధు
నీ శశభృదహీశకాశనీకాశయశా॥ 229

ఉ॥ పండితపుండరీక వనపంకజబాంధవ! బుద్ధిసంపదా
ఖండలమంత్రిసన్నిభ! యఖండసుధామధురోక్తిధోరణీ
ఖండితవార్ధిక త్రిపథగారయ! యాంధ్రవసుంధరామణీ
మండనభూత! గర్తపురమండలమధ్యజనైకమండనా! 230

క॥ అలఘుశ్రీ చెన్నపురీ
చలితాఖిలభారతప్రసక్తోద్వాహ
విలశాసనధికరణో
జ్జ్వల సానాతనికధర్మసమిదధ్యక్షా॥ 231

—* గద్య *—

ఇది శ్రీ కాశ్యపగోత్ర జగన్నాథాచార్యపుత్త్రి సకల
విద్వద్విధేయ పూర్ణ ప్రజ్ఞ నామధేయప్రణీతం
బగు నాంధ్ర కాదంబరియందుఁ
దృతీయాశ్వాసంబు
సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

ఆంధ్రకాదంబరి.

చతుర్థాశ్వాసము.

మధ్వశాస్త్రసంప
న్నా! మృదుమధుమధురభాషణా! హయముఖపా
దామలభక్తిసమంచిత!
ధీమద్గణవినుతచర్యా! దేశికవర్యా! 1

వ॥ అవధరింపుఁడు. అట్లు చంద్రాపీడుండు తరళికావృత్తాంత
మడిగిన మహాశ్వేత యిట్లు విన్నవించె. 2

గీ॥ వినుము! పీయూషజనితమై వెలయునట్టి
యప్సరోవంశమం దొక్క యతివ గలదు
మదిర నా, దాని గంధర్వమండనుండు
చిత్రరథుఁడు వివాహంబు చేసికొనియె. 3

గీ॥ తరుణతాశ్రీల నలరు నాదంపతులకుఁ
గలిగెఁ గాదంబరి యనఁగఁ గన్య యొకర్తు

నేను నామెయు నొక్క కంచాన మెసఁగి
యొక్క మంచానఁ బండితి మో మహాత్మ! 4

గీ॥ తల్లి దండ్రుల కఖిల గంధర్వులకును
జీవితంబట్లు యలరు నా చిగురుఁబోఁడి
నా సహాధ్యాయినియ చిన్ననాఁటనుండి
సదయ! నా కది రెండవహృదయము సుమ. 5

ఉ॥ ఆతలిరాకుఁబోఁడి, విని యంతయు నాచరితంబిటుల్ మ
హా, శ్వేతసదుఃఖయై చెలఁగఁ జేసికొనన్ మఱిపెండ్లిచేసినన్
నాతలిదండ్రులింక జ్వలనంబొ! జలంబొ! విషంబొ! రజ్జు
వో!, యాతఱిదిక్కు-నాకని వయస్యలముందు ప్రతిజ్ఞ చే
యఁగన్. 6

చ॥ జనకుఁడుఁ దత్ప్రతిజ్ఞఁ బరిచారులచే విని, పుత్త్రికామణిం
జనవున నొక్కమాట యనఁజాలక యొక్కతె కూఁతురా
టచే, మనముదహించిపోవ నొకమార్గము నాత్మఁదలంచి
కంచుకిన్, బనిచెను నాసమీపము శుభప్రతిభోదయ !
నేఁటిప్రొద్దునన్. 7

వ॥ ఆతం డేగుదెంచి చిత్రరథుమాటగా నా కిట్లనియె. 8

గీ॥ కోమలీ ! నీదు చరితకే కుందు మాకుఁ
బైన నొక్కటి విఱుచుకోఁబడియె నిట్లు
మొత్తమున కెట్లు దారికిఁ దెత్తొ చెలిని
బెట్టితి భరంబు నీ భుజాపీఠమందు. 9

వ॥ అప్పుడు నేనును దుఃఖితనై క్షీరోదుఁడను నక్కంచు
కితో నామాటగాఁ గాదంబరికిఁ జెప్పుమని తరలికతో
నిట్లంటి. 10

గీ॥ దేవుఁడే దుఃఖపెట్టెడు నీవుకూడ
నేల ? కాదంబరీ ! యిట్టు లేడిపింతు
కొన్నినాళ్ళను మనుకోర్కి-యున్న నీకు
సలుపు పిత్రాజ్ఞ యిఁక శిరసావహించి. 11

క॥ అటు నాయానతినే య
చ్చటికే గుటయును వయస్య సద్గుణ! మీరి
చ్చటి కేగుదెంచుటయు నెటొ
ఘటనపడెక్ రెండు నేక కాలమునందే. 12

గీ॥ అని మహాశ్వేత విరమింప నంత మాని
తనయ నిధనాత్తపాపసంతతిని నీల
లాంఛనచ్ఛలమునఁ బూనులొగుఁ బ్రమథ
పతిశిరోమండనము శశి బయలు వెడలె. 13

వ॥ అంతఁ గ్రమముగాఁ గొంతసేపటికి. 14

సీ॥ భువనముల్ చంద్రికాపూరంబులోఁ దేలెఁ
జక్రంబులు వియోగజలధిఁగూలెఁ
గుముదంబులకుఁ గ్రొత్తక్రొత్తకాంతులు హెచ్చెఁ
గమలంబులకు నసల్ కాంతి చచ్చె
మదనుండు యువతుల మనము నావేశించె
నందంద చీఁకటు లంతరించె
విటులసంచారంబు వీథులందునఁ దగ్గె
మరుని చైదములపై మనసు బ్రొగ్గె

గీ॥ మదను విరికత్తులకు మంచి పదునుగలిగె
జారిణుల కాత్మ నాశాపిశాచి తోలఁగెఁ

గ్రోత్రకోదండ్రుడు తమతమగోడు లెల్ల
నాత్మపతులకుఁ జెప్పికో నదను దొరకె. 15

వ॥ అట్టిసమయంబునఁ జంద్రాపీడుండు మహాశ్వేతం బ్రసుప్తగా నెఱింగి నాలేమిని వైశంపాయనుం డేమి యాలోచించుచుండెనో పత్రలేఖ యెట్లుండునోయని తలంచుచు నిదురించె నంతఁ బ్రాతఃకాలంబుననే లేచి కృతస్నానవిధానయై మహాశ్వేత యఘమర్షణసూక్తంబుల జపించుచుండఁజంద్రాపీడుండును గృతప్రాతర్విధానుఁడై యుండ 16

గీ॥ పదియునారేండ్ల యీడొప్పు భవ్యమూర్తి
యైన కేయూరకునితోడ నరుగుదెంచి
తరలిక నమస్కరించి రాతనయ చెంతఁ
గూరుచుండె నతండును గూరుచుండె. 17

క॥ అంత మహాశ్వేత జపా
నంతరమున నన్నుఁ జూచి యనె నీరీతిఁ
సంతోషంబునఁ, దరలిక
యెంతటిసేపయ్యె వచ్చి యే మట వార్తల్. 18

గీ॥ కంటె? కాదంబరిని సుఖాక్రాంత యగుచు
నున్నదొకో? నాదు మాటలు విన్నదొకొ?
అనుడుఁ దరలిక యనియె నిదంత యిపుడె
యువిద నీకు వచించుఁ గేయూరకుండు. 19

గీ॥ అనుడుఁ గేయూరకుఁడు లేచి యనియె నిట్లు
అమ్మ! దృఢదత్తకంఠగ్రహమ్ముగాఁగ
నిన్ను విజ్ఞాపనము చేయుచున్న దిట్లు
నీసఖీమణి కాదంబరీ సుమధ్య. 20

చ॥ తరలిక యిట్లు చెప్పె నిది త్వత్కృతచిత్తపరీక్షణం
బొకో?, గురుజనతావరోధనమొకో? గృహావాసమహా
పరాధని, ర్భరనిపుణోపలంభనమొ? భావమునందునఁ
గల్గు కోపమో?, యెఱిఁగియు నామనం బిటుల నేఁచఁగ
నీ కుచితఁబొకో సఖీ. 21

గీ॥ సఖి వెతల ఖిన్నమౌ నాదుస్వాంతమందు
నేడ నిర్వృతి భోగేచ్ఛ, యేడ సుఖము
ఎవనిచే నిట్టి దశ చెలి కేగుదెంచె
నట్టి కాము సకాము నే నెట్లొనర్తు. 22

గీ॥ అర్కవిరహంబుచేఁగుందు నంబుజినులఁ
గాంచి సహావాసగరిమ జక్కవనెలంత
విభుసమాగమసౌఖ్యంబు విడిచిపెట్టు
ననఁగ నారులమాట యేమనఁగవలయు. 23

క॥ పతివిరహావిధురవై పరి
హృతపరపురుషేక్షవై యహీనచరిత! నా
మతి నుండ సతము నీవే
గతి నాపతిఁ బరుఁడు చొరఁగఁ గలఁడు లతాంగీ. 24

గీ॥ అరయు నా నిజ మిద్ది యీ యర్థమందుఁ
గలిగె గురువాక్యధిక్కృతి వలయు సైఁప
ఈవిచటనుండి వనమున కేగితనుచుఁ
గలనునైనను ననుకొనవలదు వలదు. 25

వ॥ అని యిట్లు వచించి కేయూరకుం డూరకున్న మహాశ్వేత
చిరకాలమాలోచించి కేయూరకా! నీవు చనుము నేన

యేగుదెంచి యెట్లుచిత మట్లొనర్తునని యతని వీడ్కొ
లిపి చంద్రాపీడునివైపు మొగంబై. 26

ఉ॥ రాసుత! హేమకూటమతిరమ్యము, కింపురుషాలయంబు పే
ర్వాసిఁ జెలంగుఁ జిత్రరథపాలితమై తగు రాజధాని కే
దీ సరిపోలు ప్రోలు గలదే? సఖి కిన్నరరాజకన్య యెం
తో సరసాంతరంగ, కనుదోయిని నిన్ను బహూకరించెడున్.

గీ॥ గమన మాయాసకరమయె కలఁచ దేనిఁ
బనులతొందర లేదేనిఁ బ్రభుకుమార!
అరుగుదె మ్మావు నొకదిన మందు నిలిచి
తిరిగి రావచ్చు మరుసటిదినమె యిటకు. 28

ఉ॥ ఊఅటనందె దుఃఖతిమిరోపహతంబగు నామనంబు ని
ష్కారణబంధువైన నినుఁగాంచుట, విన్చుట నాచరిత్ర చే
కూరెను దుఃఖసహ్యతయుఁ గొంచెము, సాధుసమాగమం
బు లో, సారవివేక! దుఃఖితులసైతము తామలరింపకుం
డు నే. 29

క॥ అను పలుకు మహాశ్వేతకు
ననెఁ జంద్రాపీడుఁ డంత నార్యరొ! నిన్నుం
గనుటాది పరవశుం డీ
జనుఁ డిఁకఁ గర్తవ్యముల విచారం బేలా. 30

వ॥ కావున భవదభీష్టంబెట్లు యట్లు పనిగొనునది యని యా
కెతో నయ్యాశ్రమంబు వెడలి క్రమంబుగా హేమకూటం
బుఁ జేరి గంధర్వనగరంబు ప్రవేశించి కాంచనసప్తతోర
ణాంచితంబులగు కక్ష్యాంతరంబుల నతిక్రమించి కన్య
కాంతఃపురద్వారంబు దఱియ మహాశ్వేతాదర్శనంబున

దూరంబునుండియ కృతప్రణాముండై ప్రధావితాభ్యర్థి
తుం డగు ప్రతిహారునిచే నుపదిశ్యమాన మార్గుండై
మహాశ్వేతాపురస్కృతుండై లోనఁ బ్రవేశించి యంగ
నాద్వీపంబుంబోని యంతఃపురాభ్యంతరంబు గాంచి 31

సీ॥ కౌఁగిలింతలు సేక కలశకంఠములంద
పాదాహతు లశోకపాదపముల
దంతక్షతంబులు తాంబూలవీటుల
గోటిమీటులు వీణెపాటలంద
గండూషవాఃప్రసంగము వకుళంబులఁ
గరతాడనంబులు కందుకముల
స్తనజఘనప్రేంఖితము లుయ్యేలల, ముద్దు
గొనుటలు పిల్లనగ్రోవులంద

గీ॥ కాఁగ నిత్యోచితక్రియాకరణదంభ
ముననె యిటు సుగతాభ్యాసముం బొనర్చు
చుండిరా యనునటు లొప్పుచుండు కన్య
కలను రాజకుమారుండు కాంచె నచట. 32

ఉ॥ కన్నులె కర్ణపూరములు కైరవముల్, చినిచిన్నినవ్వులే
చెన్నగునంగరాగములు, చెల్వువహించెడియూర్పు లేగుబ్బ
రొక్కన్నసువాసనల్, నునుమెఱుంగులమోవులె కుంకు
[మానులే
పోన్నతులాస్యమందున యియొప్పెడుఁగన్యలకందుఁజిత్రమౌ.

గీ॥ కోమలాంగుళిరాగమే కొమరుమీఱుఁ
జరణములయందు లాక్షారసంబువోలెఁ

గరతలంబులై సువిలాసకమలము లటు
లలరుఁ గన్యాజనమున కయ్యంతిపురిని. 34

సీ॥ సురభిళోదార కేసరదామకాంచియు
గమనంబులకు విఘ్నకారియంట
రమణీయమగు నంగరాగంబుసైతము
నూనవిశ్వాస నిదానమంట
కర్ణపూరాబ్జసంగత భృంగకులగరు
చ్చ్వసనంబు నాయాసజనకమంట
లాక్షారసముతో నలంకరణంబును
బాదంబులకుఁ గడుభారమంట

గీ॥ గ్లానికరమంట మఱి యంశుకమ్ముగూడ
శ్రమకరంబఁట యవతంససుమముగూడఁ
దరమె బ్రహ్మకు నయ్యంతిపురిఁ జెలంగు
కన్నియల సౌకుమార్యంబు నెన్న ధాత్రి. 35

సీ॥ చేయూఁతలేక నెచ్చెలులఁ గన్నప్పుడ
చ్చట లేచుటలు నతిసాహసములు
ప్రతికర్మముల హారభారసహన మందు
వక్షోజకాఠిన్య వైభవంబు
కన్యకాసముచిత కళలందుఁ బూలగ్రు
చ్చుటల ముచ్చటయు నచ్చోట మోటు
దైవతనతులమధ్యవిభంగములకు న
భావం బచట విస్మయావహంబు

గీ॥ అంతియేకాక యచటఁ బుష్పాపచాయ
మందు రెండవకుసుమంబు నందుకొనుట

గూడ యువతిజనమునకుఁ గూడనిపని
యన్నఁ దత్సౌకుమార్యంబు నెన్నఁదరమె! 36

వ॥ ఇట్టి కన్యకాజనంబుల కావాసమగు నంతఃపురంబున నొక కొంతయభ్యంతరము ప్రవేశించి యా రాకొమరుండు లవలికా! కేదంగిపుష్పాదులచే నీ లవలీలతాళి కాలవాలంబులనిర్మింపుము, సాగరికా! గంధోదకదీర్ఘికలందురత్నవాలుకఁ జల్లుము, రజనికా! తమాలతరువీథుల రత్నదీపంబుల నిలుపుము, నలినికా! పెంపుడురాయంచలకుఁ దమ్మిపూఁదేనియలఁ ద్రావింపుము, చూతలతికా! పంజరపుంస్కోకిలములకు రసాలకిసలయంబుల నందింపుమనెడు కాదంబరీప్రత్యాసన్నపరిజనంబుల నుడుల నాలించి మఱియు. 37

క॥ చామరిక! లేని ముగ్ధత
లేమేమో చూపఁబోదు వెవని వలచితో?
కోమలి! ప్రతిబింబము ర
త్నామలకుడ్యమున, మాటలాడెద వేలా? 38

గీ॥ లోలలోచనరో! యేల? జాలపతిత
పద్మరాగమణీగణప్రభలఁ జూచి
తలఁచి బాలాతపమ్ముగాఁ దొలఁగె దీవు
పాణితల మాతపత్రంబు పగిదిఁ గాఁగ. 39

గీ॥ తొలఁగె దేటికి నుపహారతోయజముల
నడుగుపడినను జాఱెడు నన్న భీతి
నమలమణికుట్టిమప్రదేశములఁ దావ
కాననప్రతిబింబంబు లరసి తరుణి. 40

గీ॥ మహిత యౌవన విభ్రమోన్మత్తురాల!
యెఱుఁగవచ్చెను దావకీనేంగితంబు
రమ్యవక్షోజ మండలానమ్యమాన
వై మణిస్తంభ కేకుల నందుకొనెదె! 41

వ॥ అను నేతాదృశంబులు కన్యాజనంబుల యన్యోన్యపరిహాసవాక్యంబు లాలించుచుఁ జంద్రాపీడుండు కాదంబరీ భవనంబుఁ జేరం జని.

సీ॥ పులినతలంబునాఁ బూఁదోటపుప్పొళ్ళ
మొత్తంబుచేఁ దళుకొత్తు నదియు
దుర్దినంబట్లు లెంతో పికచ్ఛిన్నామ్ర
ఫలవృష్టి ముంగిట నలరు నదియుఁ
గాంచనద్వీపంబు కరణి గంధఫలీద
ళోపహారములచే నొప్పు నదియుఁ
జంద్రలోకంబునా సదమలశ్రీదంత
పత్రప్రభాపూర్తిఁ బరఁగు నదియు

గీ॥ అమృతజన్మదినంబునా నంగరాగ
సౌరభంబుల నెల్లెడఁ జల్లు నదియు
నైనమార్గంబుఁ దటిసి యం దరసె వివిధ
మండనోపేతమైన శ్రీమండపంబు. 43

వ॥ తదభ్యంతరమున 44

ఉ॥ నల్లనికవ్వడంపుశయనంబుపయిన్ ద్విగుణమ్ముగాఁగయిన్
దెల్లనిదిండు పైనిడి యతిప్రియభూషణులౌచుఁ గల్ప స
ద్వల్లులఁబోలు కన్నియలు వందలువేలునుజుట్టికొల్వ రా
జిల్లెడు దానిరూపవతిఁ జిత్రరథాత్మజఁగాంచె నచ్చటన్.

చ॥ అనుపమరత్నచారుచరణాభరణారుణకాంతిపుంజమా
యన నఖరంధ్రమార్గమున నంతటనెంతయురక్తధారలన్
జని కెడు వేళ్ళతోడవిలసిల్లుచు భూతలతారకాగణం
బన నఖమండలంబెసఁగనామదిరేక్షణకొప్పుఁబాదముల్.

గీ॥ గురుజఘనభారమునఁ జాలఁ గుందుచున్న
పడఁతి యూరువులకుఁ దోడుపడ ననంగ
మంజులోద్గతమంజీరమణిమరీచి
మండలం బంటుఁ దత్కటీమండలంబు. 47

గీ॥ బ్రహ్మ యాయింతి నడుముఁ జేపట్ట జాతి
వితతజఘనోపలప్రతిహతిని రెండు
వాయలై చెలువారు లావణ్యవారి
పూర మన మీఱు నా సతి యూరుయుగము. 48

సీ॥ నిపతితాఖిలహృదానీకభారమున నాఁ
జను ఘనమై యింతి జఘనతలము
స్తనవృద్ధి వదనదర్శనము లేదను చింతఁ
గొని యనఁ గడుఁ జిక్కె వనిత నడుము
స్మరకృతజయసుపత్రిశస్త్రివర్ణాళినాఁ
గోమలి కొప్పారు రోమరాజి
అజుఁడు తాఁకినయప్పు డంటిన లలితాంగు
ళీముద్ర యన నొప్పు లేమనాభి

గీ॥ కమ్మవిలుకాని పాదపీఠమ్మనంగ
మగువ కొప్పును వక్షోజమండలంబు
దివ్యలావణ్యలహరిలోఁ దేలు మృదుమృ
ణాళము లనంగ బాహువుల్ ప్రాలుసతికి. 49

క॥ అనుపమ మణికంకణభర
జనితాయాసశ్రమాంబు జాలంబునొకో
యన, నఖకిరణవ్రాతము
లను గుఱియుచు నొప్పు నవ్విలాసిని కరముల్. 50

చ॥ స్తనభరనమ్యమానముఖతామరసం బదియెత్తిపట్టఁగాఁ
బనిఁగొనెనాఁగ దీర్ఘకరపంక్తులతోఁ జిబుకంబునంటుచున్
వనితకుహారమింపెసఁగు వాతెఱలుం జెలువారునూత్నయౌ
వనపవనోద్ధరాగమయవార్ధితరంగము లట్టు లింతికిన్.

చ॥ గమననిరోధముల్ సలుపు కర్ణములన్ గని కినుకన్ నాఁగఁగొం
చెము కడకన్నులందెఱుపు చెన్నలరార నిజాననేందిరేం
దుముఖికి వాసభూతమగు దుగ్ధపయోధినిబోలు నక్షియు
గ్మమునసమస్తలోకమలకామిని నేత్రమయంబుఁ జేసెడున్.

గీ॥ లలితనుభ్రూమనోజ్ఞంబు తిలకబిందు
భాసురమునౌచు నాయింతిఫాల మొప్పు
అమరు నామెకుఁ గర్ణపాశముల రత్న
మండితంబులు సౌవర్ణకుండలములు. 53

చ॥ హరునినిజార్ధదేహమున నర్మిలిఁ దాల్చితినంచు నెంతయున్
గరువముతోడ మిట్టిపడు గౌరిని గెల్వనొ నాఁగఁ దద్రిపున్
విరివిలుకానిఁ బూని విరివిన్ దన దేహమునందు నెల్లెడన్
సురుచిరరూపసంపదల శోభిలు నాజలజాక్షి నిచ్చలున్. 54

క॥ ఉరమున నొక సిరిఁ దాలిచి
గరువపడెడు వెన్నునణఁచఁగానో యన నా
తరుణి నిజప్రతికృతులన్
సిరులశతము లప్పుడపుడ సృష్టింజేయున్. 55

గీ॥ చిఱుత నెల యొందు దాలిచి శిరమునందు
నబ్బురంపడు హారు నవ్వు నదియుఁ బోలెఁ
జంద్రముఖి యెల్లెడల విలాసస్మితముల
శశిసహస్రంబులను వెదఁజల్లు నెపుడు. 56

గీ॥ ఇంచుకయు లేక దయ దహియించె నొక్క
మనసిజుని నీశుఁ డన్న యీసుననుఁ బోలె
నోలిఁ బ్రతిహృదయముఁ బదివేల పంచ
శరులఁ బ్రభవిల్లఁ జేయు నా సరసిజాక్షి. 57

వ॥ మఱియు రేయెల్ల మేల్కొనుటం జేసి ఖిన్నంబులగు చక్రవాక మిథునంబులు పరుండ నుదయంబున నే కేళీతరంగిణీ తీరంబులఁ గమలధూళీ వాలుకల జాల పులినంబుల నొనరింపఁ జేయుచుఁ బరిజనంబులయందెల మ్రోఁతలచేఁ దలంగి యందరాక కొందల పఱచు రాజ హంస మిథునంబుల మృణాళనిగడితంబులఁ జేసి తెమ్మని హంస పాలి నాదేశించుచు మరకతమండనమయూఖంబుల మెసవఁగోరు హరిణశాబకంబునకుఁ జెలియ చెవినుండి తీసి యవాంకురంబు నందిచ్చుచుఁ దాఁ బెంచిన తీవియ పూవులు పూచెనని వచించు నుద్యానపాలిక నశేషభూషణప్రదానంబుచే సమ్మానించుచు సఖిజనంబుతో నిష్టగోష్ఠిం దేలుచుఁ గేయూరకుం గని. 58

శా॥ ఈతండెవ్వఁడు ? పుత్త్రిఁ డెవ్వనికిఁ, దానేపేర నేపారు, గూ
పేతీ, రేవయు, నేమనెన్, బలికితీ వే, మెన్ను చేరెన్ మహా
శ్వేతన్, వచ్చునె యిందటంచుఁ దనవాసిన్ గూర్చి యే

యద్దున, జ్జాతాస్యఁ మదిరాకుమారిఁగనె నాత్మపాల
పుత్త్రిం డాగిఁ. 59

వ॥ కని తదీయరూపంబున కచ్చెరువందు నాతండు మాన
సంబున నిట్లు తలంచె. 60

గీ॥ ఏల యొనరింపఁడయ్యె సర్వేంద్రియములు
నయనమయములుగా నాకు నళినభవుఁడు
పున్నె మేమియొనర్చె నీకన్ను లహాహ
చూచుచున్నవి స్వేచ్ఛ నీసుందరాంగి. 61

గీ॥ చక్కఁదనముల కన్నింటి కొక్కయిక్క
గాఁగ నొనరించెఁ బో దీనిఁ గమలభవుఁడు
చిత్ర మెందులనుండి యార్జించె నొక్కొ ?
అతులతద్రూపసత్పరమాణువులను. 62

శా॥ ఈరాజీవదళాక్షిఁ బంకజభవుం డింపార సృష్టించుచో
నాహార్షఁ దనకేలఁదాఁకిన శ్రమంబత్యంతమైయున్న నా
నీరేజాతముఖిమతల్లికగు కన్నీరెల్ల నేల్పాలుగా
రారాజత్కుముదాంబురుట్కువలయారామంబులై
గ్రాలెడుఁ. 63

గీ॥ అనుచు నీరీతిఁ జింతించునపుడె యతని
కన్నవాజ్జాక్షి కండ్లపైఁ గన్నువడియె
అపుడె కేయూరకాఖ్యాతుఁ డతఁడె యంచు
నాసరోజాక్షి కతనిపై నట్ల యయ్యె.

గీ॥ అంతఁ గాదంబరీనేత్రకాంతిచేత
ధవళితుండై తదీక్షు భూదారుఁ డచల

మయ్యెఁ; గని వాని మొదట రోమాంచ మంత
భూషణధ్వని పిదప నాపొలఁతి లేచె. 65

సీ॥ చిగురుఁగైదువె మేనుఁజెమరఁజేసెను గాని
సంభ్రమోత్థానంబు సాకుఁ గాంచె
నిట్టూర్పుగాడ్పులే పుట్ట మూడ్చెనుగాని
చామరానిల మయశంబుఁగాంచెఁ
గంపమే గతి నడ్డెఁ గాని నూపురరవా
కృష్టహంసములె యకీర్తిఁ జెందెఁ
గుతుకమే యశ్రులఁగూర్చెఁగానీ శ్రవః
ప్రసవధూళియె యపప్రథ వహించె

గీ॥ అంతరంగప్రవిష్టుఁడౌ యధిపుఁదాఁకఁ
గరము నురమందునఁ బడెఁ గాని యద్ది
పయ్యెదను దిద్దికొన హేతువయ్యె మొట్ట
మొదట నృపుఁ గన్న యప్పు డా మోహవతికి॥ 66

గీ॥ తలఁచె నాతండు సైత మా తలిరుఁబోఁడి
భూషణధ్వని సల్లాపభాషణముగ
మఱియుఁ దద్దేహకాంతిసమాగమంబు
సైతమును దత్సమాగమసౌఖ్య మట్లు॥ 67

వ॥ అంతఁ గాదంబరియు నెట్టకేని నటనుండి రెండడుగు
లిడి చిరకాలదర్శనజాతోత్కంఠయై మహాశ్వేతను స్నే
హనిర్భరంబుగాఁ గౌఁగిలించిన నాపెయు నాతన్వి నట్ల
చేసి యిట్లనియె॥ 68

మ॥ రమణీ! భారతమందునంగలఁడు తారాపీడుఁడత్తేఁడు
తత్సముఁడున్నాఁడె? చతుస్సముద్రయుతభూచక్రంబునం

దద్ధయో, త్తమదివ్యక్షురముద్రితం బెఱుఁగు దే తత్పుత్త్రుఁ
డీయుత్తమో, త్తముఁ డన్నింటను దండ్రియై వెలయుఁ
జంద్రాపీడుఁడన్ పేరిటన్॥ 69

గీ॥ దిగ్విజయయాత్రకై యింత దేశ మేగు
దెంచె నదియేమొ కాని యో చంచలాక్షి
కన్నదాదిగ నీన్నృపాఖండలుండు
నిర్నిమిత్తాత్మబంధుఁడై నెగడె నాకు॥ 70

గీ॥ అఖిలసంగపరిత్యాగ నైన నాదు
మన మధిష్ఠించియుండె నీమనుజవిభుఁడు
సహజసవిశేషసద్గుణసమితిచేత
నరిదిగాదె? యకృత్రిములైన సఖులు. 71

శా॥ నన్నుంబోలెను నీవుపీనిఁగనితన్ పుణ్యముల్ రూపసం
పన్నత్వంబును నర్మహానెడనె శ్రీభవ్యత్వముల్ ధాత్రికిన్
సన్నాథత్వముమర్త్యలోకమునకున్ స్వర్గాధికత్వంబునుం
గన్నారంగనుగొందువంచితనిసత్కారంబుమైఁ దెచ్చితిన్

ఉ॥ హెచ్చుగనిన్నుఁగూర్చి వచియించితి పీనికిఁగానఁగ్రొత్త
గా, వచ్చినవాఁడటంచుఁ ద్రప వల్వదు నమ్మకముం ద్వ్యజం
పఁబో, కెచ్చిలు చెల్మి లేదనుచు నెట్టిఁడో యంచును పీడు
శంకయున్, నెచ్చెలి చుట్టముల్ హితుఁడు నీ కితఁ డోసర
సీరుహానానా. 73

వ॥ అని యిట్లు మహాశ్వేత చెప్పుడుఁ జంద్రాపీడుండు నమ
స్కరించినఁ గృతప్రణాముండగు నాతని స్నేహనిర్భరం
బుగాఁ దిర్యగాలోకనంబుఁ గావించు కాదంబరీనేత్రము
లనుండి శ్రమజలబిందువులమాడ్కి నానంద బాష్పంబు

లుప్పతిల్లె శీఘ్రముగా నతని కెదురేగు హృదయంబుధూళియో యనఁ జిఱునవ్వువెన్నెల యెల్లెడఁ జెల్లుమీఱె, స్వేదోదకధౌతలావణ్యనిర్మలంబులగుతరంగంబులందుఁ బ్రతిబింబితుండై మన్మథుండుంబోలెఁ జంద్రాపీడుం డత్తఱిఁ గానంబడియె. 74

సీ॥ రణరణన్మణినూపురముల చే నాహూతు
నట్లంఘ్రినఖముల యందు నొప్పె
యెదురేగి కొనివచ్చు హృదయమన్నట్లుగా
గబ్బిగుబ్బలయందుఁ గానఁబడియెఁ
గందామరలఁద్రొప్తిగాఁ ద్రావఁబడినట్లు
చెక్కుటద్దములపైఁ జెన్నుమీఱె
నీచేతిలోవాఁడ నే నన్నకైవడిఁ
గరనఖంబుల నునికిగాంగ నుండె
గీ॥ అప్పు డత్యంతకౌతుకాయత్తచిత్త
లగుచుఁ గ్రీఁగన్నులం దన్న నరయు కన్య
కాజనాళికి నిగ్గంతుకామలట్ల
తారకలు చెవి పూఁదేంట్లఁదఱిసి చెదరె. 75

వ॥ అంతఁ గాదంబరియు సవిలాసకృతప్రణామయై. 76

గీ॥ అభినవంబైన యొక్కపర్యంకమందుఁ
జేరి కూర్చుండెఁ జెలి మహాశ్వేతతోడఁ
బరిజనానీతమై యొప్పు పైఁడికోళ్ళ
పీఁటపైఁ గూరుచుండెఁ బృథ్వీవసుండు.

మ॥ చెలులందిచ్చిన నీటఁగడ్గియెమహాశ్వేతాపదాబ్జాతముల్
చెలువొప్పం దడియద్దివేయధివసించెం దల్పమ కాంత

య, వ్వాలవేడ్క నమ్మినరేఖయూసతి బహిఃప్రాణంబువల్లనన్నఁ
ద, జ్జలసంక్షాళితపాదుఁ జేసెసముదంచద్రూపునాభూపునిన్॥

ఉ॥ ఆతతిఁ గర్ణభూషణమహాప్రభలీను నపాంగదేశమున్
బ్రీతిమెయిన్ స్పృశించుచు ద్విరేఫనమచ్ఛ్రవణావతంస
మున్, శ్రీతలుకొత్తదిద్దుచును సేమపువార్తలనడ్గె నా
మహా, శ్వేతమనంబురంజిలఁగ శింజితమంజుళమంజులో
క్తులన్. 79

వ॥ అంతఁ గాదంబరియుఁ జెలియందు మిక్కుటపుఁగూర్మి
గలదయ్యుఁ గృహమందుండుటచేఁ గృతాపరాధయుం
బోలెఁ దన్నుఁదలంచుచు క్షేమముం దెల్ప లజ్జితయైయెట్ట
కేలకు నుగ్గడించి కొంతతడ వూరకుండి తాంబూలంబు
నొసంగ నుద్యోగించుడు మహాశ్వేత యిట్లనియె. 80

గీ॥ పొలఁతి! సఖినైన నాకుఁ దాంబూలమిప్పు
డిచ్చినను సేయకుండిన నిచ్చినట్లె
నూతనాగతుఁ డీ జగన్నుతుఁడు వీని
మనకుఁ బూజించుటే తొల్త మంచి చెయిది. 81

చ॥ అన విని రాకుమారి యను నప్పుడు నెచ్చెలి! నూతనా
గతుం, డనియును నెన్నఁదున్ బరిచయంబును లేదనియు
న్మనంబు సి, గ్గునుగొనె నంతె నిక్కమిదిగో విడెమిచ్చెద
నీదుచేతి కా, ఘనతరసత్త్వ నాబదులుగా నిఁక నీవె
బహూకరింపుమా. 82

వ॥ అని యిట్లెంత చెప్పినను వినక తన్నె తదుద్యోగంబున
నియమించిన మహాశ్వేతమాట నుల్లంఘింప మనమొప్ప
మిఁ గాదంబరియు నతికష్టంబున నిష్టపడి 83

గీ॥ వేఁడినిట్టూర్పువిడుచుచు వెలఁది స్వేద
సలిలబిందూత్కరంబుచే స్నపితవోలెఁ
గ్రమఘనసారవీటికాగర్భమైన
చేయి యానరపాలకుచాయఁ జాఁచె. 84

చ॥ నయవిదుఁడైన యానృపతినందనుఁడున్ విడియంబుఁ
జేకొనన్, జయమదకుంభికుంభమును స్ఫాలనముం బొన
రించుపట్ల నెం, తయు నటసిందురంపుజిగితాఁకసహారుణ
మయ్యె నాఁగఁద,ద్దయు సహజారుణత్వరుచిఁదాల్చుకరం
బును జాఁచెఁ జాఁచినన్. 85

మ॥ అనుమానింపకునాదుజీవితము నేఁడాదిన్ భవత్పాణియం
దున నే యుండునటంచు జీవితముఁ దోడ్తోఁ జేనికైఁ బెట్టె
నో, యన నన్నంగజుఁడిచ్చె మీకుఁగొనుమం, చాస్వే
దవార్ధారగాఁ, దనునర్పించెడినో యనన్ సతియిడెం
దాంబూల మాఁజేనికిన్. 86

గీ॥ అరయద దాబాల విడె మిచ్చె నంతెకాని
కరతలభ్రష్టమా మణికంకణంబు
వెండియును నంత వేఱొక్క వీడియంబు
చేతఁగొని యిచ్చె నా మహాశ్వేత కపుడు. 87

వ॥ ఆసమయంబున నెందుండియో యమందగమనంబున
నేతెంచి. 88

చ॥ వలయితమైన యింద్రధనువో యననొప్పుత్రివర్ణరాగ
ముం, గళమునఁబూని గారుడపుఁగాంతులఁబక్షతులీన
విద్రుమో, జ్జ్వలలలితాంకురంబుగతిఁ జంచుపుటంబున

నొక్కచిల్క తఱి, దలకొని వెంటనంట ననుఁ దాఁ జని
శారిక రాకుమారితోఁ. 89

చ॥ మరులుకొనంగ నీసుభగమాని శుకాపసదుండునాపయిం
బరుగిడుచుండ ననుఁ విడఁడు పద్మదళాక్షి యెఱింగినీవు
నీ,కరణి నుపేక్షచేసి యవుఁగా దన విట్టులయేని నింక నీ
చరణములాన నే బ్రతుకఁజాల నెటేనిఁ ద్యజింతుఁ
బ్రాణముల్. 90

క॥ అది విని నగియెను రాసుత
యది యర్థము కామిచే మహాశ్వేతయు నే
మిదియని యడిగినఁ బదఁపడి
మదరేఖ యిటుల్ వచించె మంజులఫణితిఁ. 91

మ॥ విను మీశారిక రాకుమారికి మహావిశ్వాసపాత్రంబు స
ద్ఘనచారిత్రపవిత్రరూపవెలయుఁ గాళిందియఁ పేరుచే
తను నీకెఁబరిహాసకుండనెడు నేతత్కీరరాణ్మౌళికిఁ
మన రాపుత్రియొచేసెఁబోసతిగసన్మానంబనూనంబుగాఁ.

చ॥ అనువుగనొంటినొక్కయుదయంబున నేమొత్తమాలికఁ
ముదం, బునబఠియింపఁజేయుశుకముఁగని శారికయీను
చేత నా, దినముమొదల్ మహారుష మదిఁ గలఁచఁ
మఱివీనిచెంతకుఁ, జనదు, వచింప, దంటదు, ప్రసన్నతఁ
గాంచదు వేయిచెప్పినఁ. 93

వ॥ అనిన నా వృత్తాంతంబు విని చిఱునవ్వునవ్వి చంద్రాపీ
డుం డిట్లనియె. 94

శా॥ డంబొప్పఁ బరిహాసకుండను శుకేట్చంద్రుండు రాచూ
లికిఁ, దాంబూలంబిడు నాతమాలికనుఁ జిత్తంబందుఁ

గామించి య, న్నంబుం దాఁకఁడు, నీరునుం గొనఁడు
సంతాపంబుచే నంచుఁ జి, త్రంబొప్పఁగ వినుచుందు
నీతనిచరిత్రం బేను లోకంబునఁగ. 95

గీ॥ ఈదురాచారుఁ, డీద్రోహి, యీశుకాధ
ముండు సతి విడి యీమెతో నుండుఁగాక
ధర్మమానోన్నో యీ దుష్టదాసి నకట
మందలింపమి యీ రాకుమారి కేని॥ 96

గీ॥ ఏల? యటుచేయు రాసుత కీపెయందుఁ
జెలిమి లేకుంట మొదటనే తెలియఁబడియె
లేనిచో నీవరాకిఁ గాళింది దానె
యేటి కీదుర్వినీతున కిచ్చు సతిగ॥ 97

చ॥ చెలిమికి వేరువిత్తుపరిశీలనకుం దలమొత్తు కన్యకుం
దలఁగనిమత్తుచేటుచెయిదంబులకుం దలయెత్తు సద్గుణా
వళులకుఁ గిత్తు మేటివలవంతలఁదారుచుతొత్తుధాత్రిలోఁ
బొలఁతుల కెంతయుం సవతిపొత్తు విపత్తును హొత్తు
నొత్తుగన్. 98

గీ॥ ఇంతకును ధైర్యవతి యీపె యెందుకంచు
జీవితంబందున విరక్తచిత్తయగుచుఁ
ద్రావదు విషంబు దుముకదు పావకమున
మేను విడనాడ దశనంబు మానియైన॥ 99

గీ॥ ఇట్టి యపరాధమున సైత మీలతాంగి
మరలఁ బతిచేత ననునీయమాన యగుచు
నతనితోఁ గూడియుండుచో నంతకంటె
నువిదలకుఁ జుల్కఁదనము వేఱొండు గలదె॥ 100

ఉ॥ ఇవ్విధిఁబల్కుటొక్కఁటె యిదెక్కఁడిమాట యిఁకేమె న
క్కటా, యెవ్వఁడుపల్కరించు మఱియెవ్వఁడు చూచెడు
నీపెనెమ్మొగం, బెవ్వఁడు తాఁదలంచు నిఁక నీసతిపేరని
పల్కుచుండఁగా, నవ్వారి జేని నర్మవచనమ్ముల కెల్లరు
రాకుమారితోన్. 100

మ॥ అనునంతన్ బరిహాసుఁడున్ నిపుణ యయ్యబ్జాక్షియున్
రాజనం, దననీవాగుములోలయూ నొరులచేతంగాదుపో
మోసగిం, పను నీపెన్ మఱి యీకెసైత మెఱుఁగున్ న
క్రోక్తిమార్గంబెఱుం, గును గాలంబును హేతువున్ విష
యమున్ గోపప్రసాదాళికిన్. 101

వ॥ అని పల్కనంతలోన కంచుకి యేగుదెంచి మహాశ్వేత
నాలోకించి. 102

శా॥ దేవీ! చిత్రరథుండు నామదిరయున్ దేవేరినీరాకకై
వేవేగన్ ననుఁబంచినిన్గనఁగ నువ్విళ్ళూరుచున్నా రటుల్
రావా నా విని,గంతుకామయయియూ రాజాస్య కాదంబరీ!
యే వారింగనివచ్చునంతకునితండెందుండనొ?నావుడున్.

గీ॥ వందలకొలంది జవరాండ్ర డెందములనె
యునికగాఁజేసికొనియున్నయురుగుణాఢ్యుఁ
డితనికి మఱొక్క యునికిపట్టేల యనుచు
నాత్మగతమున నవ్వి పైకనియె నిట్లు. 104

గీ॥ చెలి మహాశ్వేత! యితని దర్శించుటాది
మేని కేనే నియంత్రినిగా నసంగ
భవనపరిజనములమాట పలుకనేల
యుండె యుండుత మితఁడు నీకెందు రుచిరా. 105

వ॥ అనవుడు మహాశ్వేత యట్ల నీ యభిమతం బేని 106

శా॥ ఏకస్తంభమువోలె మింటికగు నీయీ మేడకుందాపునం
దాకందోయికివిందొనర్చు ప్రమదోద్యానైకదేశంబునం
దాక్రీడాచలమందు నామణులగేహంబందు వర్తించెదుఁ
గాకీతండని యేగెనాసతివడిఁ గంధర్వరాజుం గనన్. 107

గీ॥ మణిగృహంబున కంత నమ్మనుజవిభుఁడు
తరలెఁ గేయూరకుఁడు ముందు దారిఁజూప
రాసుతుం డేగు టెఱిఁగి యారాకుమారి
మితసఖులు గొల్వఁగాఁ దన మేడ యెక్కె॥ 108

వ॥ ఇట్లు నిజప్రాసాదంబధిరోహించి యాగంధర్వరాజపుత్రి యం దాకశయనీయంబునం బరుండి మర్యాదావతుల గు పరిచారికలచే వినోద్యమానయగుటం జేసి ప్రత్యాగతచేతనయై, చపలురాలా! ఇది యేమియని సిగ్గుచే నిగ్రహింపఁబడినది వోలె గంధర్వరాజపుత్రీ! ఇది తగునా యని వినయంబుచే, నుపాలబ్ధయుంబోలె భీరూ! యిది కులకన్యకలకుం గానిది యని గౌరవంబుచే నిందితయుంబోలె దుర్వినయురాలా! అవినయంబునుండి రక్షించుకొనుమని యాచారంబుచేఁ దర్జితయుంబోలె దుర్భరంబగు లజ్జాభరంబునఁ దనలో నిట్లు చింతించె॥ 109

చ॥ నృపతనుజాతనయ్యుఁ బరునింగనరాదని యెంచనైతిఁగా
అపరిచితుం డితండనుచు నైనఁ దలంపఁగనైతి దుఃఖకూ
పపతిత నావయస్యయనుపాటియు నెమ్మదినెంచ, నేమినా
చపలత సాహసంబు దయ స్తవ్యము మోహముఁబోల
దేదియున్॥ 110

సీ॥ బండలకును బట్టబయలైన నాచెయ్యి
యీమహాశ్వేతకు నెఱుకపడదె
ఆవులించినఁ బ్రేవులన్ని లెక్కించు నా
చెలుల కీ సంగతి తెలియకున్నె
నాకుఁ బ్రాణంబులై నానునం బెఱిఁగిన
పరిజను లీ మాత్ర మెఱుఁగలేరె
విని నాదు వృత్తాంతమును సమగ్రంబుగా
నయ్యో గంధర్వ లేమందు రొక్కొ
గీ॥ నేనె పాపిణంబుగా మదిలోనఁ దలఁచు
కూర్మి తలిదండ్రు లేమని కుందువారొ
మరణమేదప్ప వేఱొండు శరణ మరయ
రాదు వేయేల దౌర్భాగ్యరాల నేను. 111
గీ॥ ఎఱుఁగరాకుండ నిది యెట్లు మఱుఁగు పఱతు
నేరితోఁజెప్పకొందు నీయింద్రియముల
చాపలం బక్కటా పుష్పచాపదగ్ధ
హృదయనై యెందుఁబోదు నింకేది దిక్కు. 112
శా॥ ఆనాఁడొల్లను బెండ్లియంచుఁ జెలికై యట్లాడితిన్ నా
వయ, స్యానిశ్చేయముగావచించితిన లేసం దేశముంబంపితిం
గానీ దుర్విధియో హతస్మరుఁడో ప్రాక్కాలైక మతాప
పనం, తానంబో యెఱుఁగంగనైతి నిటఁ జంద్రాపీడునిం
దెచ్చుటల్. 118
ఉ॥ ఎక్కడిజవ్వనంబు మఱియెక్కడిచక్కఁదనంబు మేలు
మే, లక్కుసుమాయుధుండు నహహా దిగఁదుడ్పగు వీని
ముందితం, డెక్కడనుండివచ్చెనొకో యింద్రియసంతతి

చేతఁగట్టి యు, మ్మకర్త యొసంగఁబడ్డయటులైతిని నీతని
దర్శనంబుచే. 114

వ॥ అట్లుకాని, మ్మీచపలాత్మునితో నాకేమి యని క్షణ
కాల మూరకున్నంత సంతతచంద్రాపీడైకాంతమ్మగు
తదంతరంగమ్మున. 115

శా॥ నాతోడంబని లేనిచో నరుగుచున్నానంచు రాచూలిచే
సాతంకంబుగను క్త్రవోలె, సెలవుఁ సాగంగ జీవంబుచే
నూతంగాంక్షితవోలె సుందరుఁడొ కాఁడో చూడు
ధౌతాక్షివై, వేతెల్లంబని బాష్పబోధితవలెఁ వేయేల
లోఁ గుందుచుఁ. 116

గీ॥ పదిలము హతాశ! యితనిఁ జేపట్టవేని
నీదు ప్రాణంబులే యింక నీవిగావు
చెడకుమని మూరుచేత భర్త్సితయుఁబోలెఁ
దదభిముఖ చిత్తయయ్యె నా సుదతి మరల. 117

వ॥ ఇట్లు తదాయత్తచిత్తయై యాబిత్తరి తదాలోకనపరవశ
త్వంబుచే గవాక్షమారోహించి యతండున్న క్రీడాపర్వ
తంబుఁ జూచుచుండె నటఁ జంద్రాపీడుండును. 118

సీ॥ రెండవకాదంబరీహృదయం బట్లు
రమణీయమణిమందిరంబుఁ జొచ్చి
తలగడ లిరుఁగడఁ దనరి కడుంగడు
మెత్తనౌ కుధమీఁద మేనువాల్చి
కేయూరకుఁడు తన కేల నిశ్చలభక్తి
నొయ్యనఁ బాదంబు లొత్తుచుండఁ

కనులపండువు సేయు గంధర్వలోకైక
రమణీయతకు నంతరంగ ముబ్బఁ
గీ॥ ప్రక్కలను రాకుమారిచేఁ బ్రహితలైన
కన్యకలు గొల్వఁ గండ్లకుఁ గట్టినట్లు
యెదుటఁ గాదంబరీమూర్తి మదిఁ గలంచఁ
దలఁచె డోలాయమాన చిత్తమున నిట్లు. 119
చ॥ లలితము లీవిలాసినివిలాసము లే మఱియాదృశంబులో?
తలఁపక యేప్రసన్నుఁడగు దర్పకుఁడీ పెనునాపయిం దగు
ల్కొలిపెనొ? కాక నన్నుఁ గనుఁగోఁబని యేటికి నోరకంట
నిం, పులొలుకఁ దెల్లచిర్నగవు పుట్టముచాటిడ నేల నేఁగనన్.
గీ॥ మామకప్రీడను వివర్తమానవదన
యగుచు నిగురొత్త వేడ్క లేచిగురుఁబోఁడి
నా దుప్రతిబింబమును గొననా యనంగఁ
దద్దయును నిద్దమౌ చెక్కుటద్దమిడెను॥ 121
గీ॥ మొదట నా కవకాశంబు నొదవఁ జేసి
నట్టి హృదయంబునకు దీవ్రమగు విధంబు
అవిన యొత్తరమును వ్రాయునా యనంగఁ
గుసుమశయనీయమునఁ గొనగోట వ్రాయు॥ 122
వ॥ మఱియు 123
చ॥ మనుజతకెంత యేనిసుగమంబగు చుల్కఁదనంబెయొట్లునా
మనముఁ గలంచిపెట్టెఁ గొఱమాలిన కోర్కెల చేతనయ్యో
జ, వ్వనపుమదంబెయుంగదు లవంబును జ్ఞానముఁ దాదృ
శుండె పో, ననవిలుతుండు నెరినయిన న్మదమత్తులఁ
జేయకుండు నే॥ 124

గీ॥ తిమిరహతవోలె యువకుల దృష్టి కలుష
మద్ది గోరంతయైనఁ గొండంతగాఁగఁ
గాంచు స్నేహలవంబును గాంచువృద్ధి
నుదకమునఁబోలె యౌవనమదముచేత॥ 125

వ॥ అని యిట్లు పెక్కువిధంబులఁ దలంచుచు మఱియు 126

ఉ॥ ఏటికిఁబోవృథామనము నేఁచఁగ నాపయినిక్కమేనినా
పాటలగంధికిఁ రుచిరభావము కూరిమి యింకనేల వే
మాట, లయూచితాప్తుఁడగుమన్మథుఁడేప్రకటించునంచునా
బోటులతోవిపంచిఁగొని మోదముతోడన ప్రొద్దుపుచ్చు
చుఁ॥ 127

ఆ॥ వె॥ ఒక ముహూర్తముండి యుద్యానమును జూచు
కోర్కె నాతఁ డాటకొండ నెక్కె
మదిరసుతయు రాదు మామహాశ్వేతఁగాం
తునని సౌధశిఖరమునకుఁ జేరె॥ 128

సీ॥ బంగారు కాడచే భాసిల్లు తెల్లని
గొడుగాతపంబుల నడఁచివేయ
ఫేనతండంబు లాకోకనాఁగ విలసిల్లు
వింజామరలు స్వేదవితతి నూడ్ప
సుమగంధముల శిరోజములపైఁ గలతేంట్లు
నీలావగుంఠన నియతిఁ దెలుప
గంధర్వలక్ష్మియో గాఁబోలునంచుఁ జం
ద్రాపీడుఁ డామె నెంతయుఁ దలంపఁ

గీ॥ బలుమఱుం గొడ్గుకాడను బట్టికొనియుఁ
బలుమఱును నెచ్చెలులమూఁపుపైనఁ గరము

లిడియు రాసుతుఁ బేర్మి నెక్కుడుగఁ గనుచు
నటనె విహరించెఁ బ్రొద్దుపోవుటయుఁ గనక॥ 129

వ॥ ఇట్లు విహరించుచుఁ బదంపడి ప్రతీహారి నివేదితమహా శ్వేతాఽఽగమన వృత్తాంతయై సౌధంబుడిగి స్నానపానాదులం దిచ్చలేనిదయ్యు మహాశ్వేతానురోధంబుచే దివసకృత్యంబులఁ దీర్చెఁ; నటఁ జంద్రాపీడుండును గాదంబరీపరిజనంబుచే నిర్వర్తితస్నానవిధానుండై యొక్కవిశాల శిలాతలంబున నభిమతదేవతారాధనం బొనర్చి కృతాహారుండై క్రీడాపర్వతంబునకుఁ బ్రాగ్భాగంబున నతి మనోహరంబును హారీతహరితంబును సీరపాణిభయనిశ్చల యమునాజలనీలంబును తరుణీపదలాక్షాశోణితంబును బుష్పపరాగసికతిలతలంబునగు మరకతశిలాతలంబున నుపవిష్టుండై చందనరసంబుచే దిగంతంబులు తడుపంబడెనో పాలమున్నిటిచే భూమి తేలింపఁబడెనో యమృతంబుచే నాకసము పూయఁబడెనో నాఁదగునొక్క ధవళ ప్రకాశంబుఁగాంచి మనంబున. 130

శా॥ ఏమీ! సోముఁ డకాండమం దుదితుఁడా యెంగావలెఁ లేద, ప్రో, ద్దామోత్తిష్ఠ స్తనుయంత్రనిస్రుత పయోధారా సహస్రంబులో, క్కెమాలంబు గృహాంబులం దెలిచి రేమీ! కూర్మిమిన్నెటె యీా, భూమిఁ వాయువికీర్ణ శీకరసితంబుంజేయుచుఁ డిగ్గెనో. 131

వ॥ అని యెంచుచు నవ్వెలుంగు చనుదెంచు చాయఁ బరికించుచు. 132

సీ॥ కమనీయ బహుకన్యకాపరివారయై
ధవళాతపత్రంబు దనరఁ గెలన
వెలయవింజామరంబులు ప్రతీహారి చం
దనవిలేపనసహితంబు నారి
కేశంపు బరణి డాకేలనై పెఱకేలు
కాదంబరికి నూఁతగాఁగ నడువ
నెలమి నిట్టూర్పుల నిటునటుకదలు క
ల్పకవల్లరీ దుకూలద్వయంబు
గీ॥ తాల్చి కేయూరకుఁడు ముందు దారిఁజూప
వచ్చు కాదంబరీదేవి, మెచ్చుఁగూర్చు
మాలతీమాలఁగొనుచుఁ దమాలికయును
వెంట రా వచ్చుమదలేఖ విభుఁడు గాంచె. 133
ఉ॥ వారలచేరువన్ ధవళవస్త్రముకప్పినచిన్నిపెట్టలో
క్షీరపయోధిపాండిమకు సేవధినా, శశితోడఁబుట్టు నాఁ
జేరిచి యొక్కచో నిలువఁజేయు యశంబన హారముల్
శుభా, కారముఁగొంచురాఁ దరళికన్ గనియెన్ గని
కూర్మి పెంపునన్. 134
క॥ ఇదియే యీధవళాంకుం
గుదురని మనమందు నెంచుకొని రాజసుతుం
డెదురేగి యేగు దెంచిన
మదలేఖకు నుచితవిధుల మన్ననఁ జేసెన్. 135
చ॥ ఆమహితోపచారములనంది క్షణం బటనుండి యంత
టన్, గోమలిలేచి రాసుతునకున్ మెయిగందముపూసి
నెక్కొనన్, ప్రేమ, దుకూలయుగ్మమిడి పేర్మి శిరంబునఁ

జుట్టి మాలతీ, దామము, శేషహారమునుదాలిచి కైనను
రాకుమారుతోఁ. 136

గీ॥ గరువమేమియు లేని నీ గరువతనము
సలుప దెవ్వరిఁ బ్రేమవశంవదులుగ
వేయునేల కుమార! నీ వినయ మొండె
యిడెను నవకాశ మెంతయు నిట్టిరులకు. 137

చ॥ ఎవనికిఁగావు నీవు హృదయేశుఁడ వీదృశరూపయుక్తిచే
నెవనికిఁగావు బాంధవుఁడ వీ యనిమిత్తహితప్రవృత్తిచే
నెవనికిఁగావు నెచ్చెలివి యెంతయు మేలగు నీచరిత్రచే
నెవనికి విశ్వసింపఁదగ వీ సుకుమార సుహృద్గుణంబులన్

ఉ॥ ఈవిషయంబునందుధరణీంద్రసుతా!యుపలంభపాత్రమా
తావకమూర్తియే ప్రథమ దర్శనమప్పుడె నాకు సమ్మకం
బావహిలంగఁజేసె హృదయంబునఁ గానియెడన్ భవా
దృశ, త్క్ష్మావిభులందు నీదృగుపచారములెల్ల సమంజసం
బులే. 139

వృ॥పరిభాషించుటకూడ మీకగుఁ బరీభావంబటుల్, తెల్పునా
దరముల్ రాచరికంపుఠీవి యటు, స్తోత్రంబాత్మవై దుష్య
వి, స్తరతన్ వాకోనుఁ, జాటుఁ బ్రీతియు ననాత్మజ్ఞత్వ
ముల్, సేవ క్ర, చ్చలఁ జాపల్యముఁదెల్పు, నీవియుఁ దిర
స్కారంబె సూచించెదుల్. 140

గీ॥ అదియునుఁగాక స్వయమ మాహృదయములను
జూరఁగొన్నట్టి మీకు నిచ్చునదియేమి?
ప్రథమదత్తనిజాంగమఫలమహోప
కారి కొనరించు ప్రత్యుపకారమేమి? 141

గీ॥ జీవితమునకు ఫలభూతమై వెలుంగు
దర్శనం బిచ్చినట్టి యుత్తములు మీరు
ఇట్టి ఘనులకు మీ కేమి యిచ్చి మీదు
రాక సఫలంబుఁ జేయు మారాకుమారి. 142

వ॥ ఐనను 143

మ॥ కనఁగాఁ జేసెడిదీనిచేత నిటు మా కాదంబరీదేవి తాఁ
బ్రణయంబుణ్ సిరి పెంపుచే నని తలంపంబోకు మోరాజ
నందన! సందేహముపీడు నాదునుడి సత్యంబంచు లోన
మ్మ్మ స, జ్జనసంపత్తతి కెందు నేనియుఁబరస్వత్వంబు
దళ్ొ్కత్తునే? 144

ఉ॥ ఓమహనీయరూప! యదటుంచుము! మీకిఁక దాస్యమూని
యే, నీమె యకార్యకారిణిగ నెంచకు, తన్నె యొసంగికొం
చునే, నేమనుకోదు, జీవితమయిచ్చియుగుందదోకింత, దీని నే
నేమనియిచ్చుదానన ని యెంతయుసిగ్గువహించునాత్మలో.

శా॥ మున్నంభోనిధిఁ ద్రచ్చువేళ జనితమ్ముల్ రత్నముల్
పెక్కులం, దు,న్నారాయణముఖ్యులుణ్ గొనఁగ నెందోం
బోక శేషించెనీ, చెన్నారత్నము శేషహారమనియిచ్చెణ్
వార్ధి యప్పాళి కా, కన్నా కెంతయుఁ బ్రీతిమైనొసఁగె
మాగంధర్వరాణ్మౌళికిణ్. 146

గీ॥ అనుఁగు సుతకిచ్చె గంధర్వజనవిభుండు
చంద్రబింబంబునకు నభస్థలమువోలె
దీని ధరియింపఁదగును మీదేవ మనుచుఁ
బనిచెఁ గాదంబరీదేవి యనఘ! తమకు. 147

మ॥ పరులర్పించు నలంక్రియాభరము దాల్పరే భారమంచుం గుణా, భరణాఢ్యుల్ తమబోటులైన నిదిదాల్పం జెల్లుం గాదంబరీ, తరుణీ ప్రేమ; మురారి లక్ష్మి సహజాతంబంచుం దద్రాగవ, స్ఫురణం గౌస్తుభముం శిలాశకలముం బూనండె వక్షంబునన్॥ 148

ఉ॥ దేవరమించు నోర్కి గణుతింపంగ నల్పబలి భిక్షు, వల్పమౌ శ్రీవిభవంబుచేనయిన శ్రీసతిరాసుతకుం సమానయే? భూవర! శేషహారమును బోలెడుపాటిదె నీటికెంపు పెంపావహిలంగ దీనిం గొనుమా యనుమానము మానుమా మదిన్॥ 149

గీ॥ తగదె యీభాగ్యమునకు గంధర్వపుత్రి
కొనుము రాసుత! హారంబుం గొనవయేని
అమ్మహాశ్వేత మిగుల నాయాసపఱచి
మానవతి యాట మాచెలి మేను విడుచు॥ 150

వ॥ కావున నే మహాశ్వేతయు నీహార మొసంగి తమకుం దన మాటగా విన్నవించునది యని తరళిక నేలిన వారియొద్దకుం బంపినది. ఆమె మాటయేమందురే నవధరింపుండు॥

గీ॥ అణుమధ్య నాదు సఖి స
ద్గుణ! హారము పంపుకొనియెం గొందువ కానీ
యణువేని మాదు చెలి తొలి
ప్రణయము మదినేని భంగపఱచెదవుసుమా॥ 152

వ॥ అని పలుకుచుం దదీయవక్షంబున నారమణీయహారంబు నలంకరించిన రాజనందనుండు తదీయకౌశలంబున కచ్చెరువందుచు నిట్లనియె॥ 153

గీ॥ ఎంతదానవు మదలేఖ! యేమినేర్పొ
కించుకయు మాదు నుడి కెడమీయకుండ
శేషహారంబు గ్రహియింపఁ జేసినావు
జాణతన మున్న నీదెగా చంద్రవదన! 154

వ॥ అతివా! దీని కింతయేల వినుము. 155

క॥ మీ సౌజన్యగుణమునకు
"దాసోహ" మ్మంటిఁ బేరుఁ దగఁ గొన విడువం
గా, సుదతీ! నేనెవ్వఁడ
నే సందేహంబు వలవదిఁకఁ బనిఁ గొనుఁడీ. 156

క॥ కాదంబరి గుణజాల ము
నీదృశసంపత్తి నెవరి కిష్టముకా, దా
మోదం బిడ దేరికి; నా
పాదింపఁగఁజాల దెవరిఁ బరతంత్రులుగన్॥ 157

వ॥ అని యిట్లు కాదంబరీసంబద్ధకథాలాపంబులతోన చాల కాలంబు గమియించి యారాజనందనుండు మదలేఖ ననుపనటఁ గాదంబరియు నుదయాచలారూఢుండగు చంద్రునింబలెఁ గ్రీడాపర్వతగతుండగు చంద్రాపీడుఁ జూచి లోచనంబులు సఫలంబుచేసికొనఁ దమాలికా ద్వితీయయై మరల నాసౌధశిఖరంబునె యారోహించి వివిధవిలాసతరంగితంబులగు చతురావలోకనంబులచే రామాలిమనంబుచూరఁగొనియెనంతఁగనుచీఁకటితోన దివసంబు పరిణతంబయ్యె నప్పుడు 158

గీ॥ ద్యుమణి యంతర్గతాబ్జనీరమణిరాగ
రంజితుండనఁ దాలిచె రక్తిమంబు

దివసపతి విప్రలబ్ధ దిగ్యువతిరోష
పాటలచ్ఛవినా నభోవాటి మెఱసె. 159

గీ॥ పద్మషండంబు లత్తఱిఁ బచ్చఁబాఱెఁ
దెల్లవాఱెఁ గల్వపూవులు తెల్లఁబాఱెఁ
బెల్లుచీఁకటి మునిమాపు నల్లఁబాఱె
మెల్లమెల్లన రవి యస్తమిల్లఁబాఱె॥ 160

వ॥ అంత నన్యోన్యావలోకనాక్షేపంబై తిమిరంబు పర్వఁ గాదంబరి సౌధశిఖరంబునుండియుఁ జంద్రాపీడుండు క్రీడా పర్వతమునుండియు దిగిరి అంత నచిరకాలంబునందు. 161

సీ॥ కలుషితముఖులైన కాంతలఁబోలె ది
క్కులు నిజకరములఁ గలఁకఁ దేర్చి
రోహిణీయువతి పదాహతి లగ్నలా
క్షయుఁబోలె నుదయరాగము వహించి
కలువకంటిని నిశాకామినీమణి నంటి
మది నిల్పె నన లోన మచ్చఁబూని
తిమిరనీలాంబర రమణీయవియదభి
సారికపై దృష్టి సారె నిల్పి

గీ॥ తొగలవగకాఁడు తమ్ముల దుండగీఁడు
వెన్నెలలతేఁడు చీఁకటివేఁటకాఁడు
బాగుగలవాఁడు జేజేలచాగకాఁడు
వేఁడివేలుపుజోడు రేతేఁడు పొడిచె. 162

గీ॥ పంచశరభూభృదేకాతపత్రమో, వి
భావరీరమణీదంతపత్ర మొకో

యనఁగ ధవళకరుం డొప్ప నానృపాలుఁ
డమలముక్తాశిలాపట్ట మధిశయించె. 163

క॥ ధీవిబుధాచార్య! నిజాం
తేవాస్యవివేకగాఢతిమిరవిదళన
ప్రావీణ్యరవీ! కృత గో
ష్ఠీవనమాహాత్మ్య! ద్వైతసిద్ధాంతజ్ఞా. 164

స్రగ్విణి॥ భారతీనిలయజిహ్వాతలా! నిస్తులా!
శ్రీరమేట్చరణరాజీవసక్తాంతరా!
ఘోరదుస్ప్రతిహతద్యోధునీ! ధీరగో
ష్ఠీరతా! ధీయుతా! శిష్యసంసన్నుతా! 165

తోటకము॥ సరసీరుహలోచన సక్తమతీ!
సరసార్థవినిర్మిత చారుకృతీ!
కరుణాలయ! కాకవి గర్వహరా!
నిరవద్యమనీష! మనీషివరా! 166

గద్య—ఇది శ్రీకాశ్యపగోత్ర జగన్నాథాచార్యపుత్త్ర
సకల విద్వద్విధేయ పూర్ణప్రజ్ఞ
నామధేయ ప్రణీతం బగు
నాంధ్రకాదంబరియందుఁ
జతుర్థాశ్వాసంబు
సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

ఆంధ్రకాదంబరి.

పంచమాశ్వాసము

శారదా సమగ్రద
యాశోభిత! యున్నతాశయా! సాధునయా!
ఆశుగతివినిర్మిత కరు
ణాశాలి నెలూరురంగ నాయక శతకా! 1

వ॥ గురువరేణ్యా! అవధరింపుఁడు అట్లు చంద్రాపీడుండు ముక్తాశిలాపట్టమునధిశయింపుడుఁ గేయూరకుం డేతెంచి.

క॥ దేవా! దేవరఁ జూడఁగన
గా, వచ్చె నిచటికి దేవి కాదంబరి నాఁ
గా, విని యే మిది యని యా
త్మావర వరసుతుఁడు లేచి సంభ్రమ మెసఁగన్. 2

సీ॥ మహితమా నచ్ఛాచ్ఛ మలయజ చర్చచే
ధవళీకృతంబైన తనువుదాని

శశికలాకలికతో సరియైన తొంగరేకు
కర్ణపూరంబుగాఁ గ్రాలుదాని
వెన్నెల కొక్కింత వన్నెదెచ్చెడు కల్ప
తరు దుకూలయుగంబుఁ దాల్చుదాని
అచటి దేశాచార మవుఁగాన నొక చెవి
దరిదంతపత్రంబు తనరుదానిఁ
గీ॥ గొలఁదిమంది వయస్యలే కూడిరాఁగ
నొక్క యేకావళీమాత్రమూని రాచ
చిన్నెలఁ దీసి మదలేఖ చేయి యొసఁగ
వచ్చు కాదంబరినిఁ గూర్మి హెచ్చఁ గాంచె. 4

వ॥ ఇట్లు చనుదెంచి కాదంబరీదేవి ప్రీతిఁ బ్రకటించుచుఁ బ్రాకృతజనోచితంబగు మహీతలంబునఁ గూర్చుండఁ జంద్రాపీడుండును "వలదు తాము శిలాతలంబే యధిరోహింతురుగాక" యని మదలేఖ బలవంతపెట్టుచున్నను దదీయగౌరవంబున నేలన కూర్చుండి కాదంబరీ సఖీజనంబెల్ల నాసీనమగుడు గంధర్వరాజపుత్రితో నిట్లనియె దేవీ! 5

చ॥ కనుటనె మేటిభాగ్యమును గాఁ దలపోసెడు దాసులందు
నో, కనకనిభాంగి కాన మవకాశ మొకింతయు భావనా
దికం, బున కన, నిట్టి మన్ననలఁ బొందుట ంమన, నెంత
చూచియుఁ, గనుగొన నిట్టి గౌరవముఁ గాంచఁగ నా
యెడ మంచిఁ గొంచెముఁ. 6

చ॥ అతిసరళంబు హృద్యమ నహంకృతి మీసుజనత్వమెన్న
నా, అతివరా! నూత్నసేవకులయందిటుచెల్లునె దేవినన్ను

సి. గతిఁ బరిచారవశ్యునిగఁ గన్గొనె వ్యర్థుఁడ నాతఁడే గదా
కృతి, పరిచారులం దెవరికేని మతిన్నివ నియంత్రితవాదువో॥ 7

చ॥ వనజదళాక్షి! ప్రేమ నిటువచ్చిన నీకుఁ బ్రియంబుమై నుపా
యనముగ నేమియిచ్చుటకునైన మనంబున సిగ్గుదోఁచెడిన్
దనువో పరోపకారపరతంత్రము యంత్రము ప్రాణమో
తృణం, బునకు లక్ష్మియమా నివియ పోయిట గొప్ప లిఁ
కేమి సేయుదున్॥ 8

క॥ ఇదె దేహం బిదె జీవిత
మిదె యింద్రియసమితి యిదిగో యిట నే నుంటిన్
మదిరాక్షి! దేనిఁ గొని యె
య్యది యధికమొనర్తువో త్వదాయత్త మిఁకన్॥ 9

వ॥ అని పలుకు రాసుతుమాటల కడ్డువచ్చి మదలేఖ చిఱున
వ్వొలయ రాజనందనా! తా మన్నది యట్లు యగుఁగాక
భవ దుపచారోక్తులచే మా కాదంబరి ఖేద మందెడిని.
ఏల యిట్లు నుడివెదరు. ఉపచారోక్తి వినాకృతంబుగనె
సర్వము మా సఖి గ్రహించినది. ఇట్టి నుడులచే మా చెలి
సంశయంబు గాంచెడి నని పల్కి నంతఁ గాదంబరీదేవి
కొంతతడవుండి ప్రస్తావవశంబునఁ దారాపీడుఁ డెట్టిఁడు?
విలాసవతి యెట్టిది? ఆర్యుం డగు శుకనాసుఁ డెట్టివాఁడు?
ఉజ్జయిని యిచ్చటికెంత దవ్వు? భారతవర్ష మెట్టిది? మ
ర్త్యలోకంబు రమణీయమా? అని సర్వంబు నడిగి యిట్టి
ప్రసంగంబుతోన చిరకాలంబు గమించి గమనోద్యతయై
కేయూరకుని నటఁ బరుండ నియమించి తాను శయన
శిఖరమారోహించె నంతఁ జంద్రాపీడుండును దచ్ఛిలా

తలమూఁదుఁ బఱుండి కాదంబరి లోకోత్తరగుణంబులను మహాశ్వేత యవ్యాజానుకంపను మనంబున భావించుచుఁ గేయూరకుండు పాదంబు లొత్తుచుండ నాక్షణాద క్షణంబు వలెఁ గడపె॥ 10

గీ॥ అంతఁ గాదంబరీదర్శనాత్త జాగ
రుండగుట రేయిఁ జేరెఁ బఱుండ నాఁగ
శీతరోచి తమాలతాళీతతంబు
శీతలానిలవేలావనీతలంబు॥ 11

గీ॥ కలువలను వీడి లక్ష్మి వంకజవనంబుఁ
దఱిసె గృహదీపములకు వార్ధకము వచ్చె
మాసెఁ దారలు వీచెను మలయమారు
తములు కనుపట్టె రవియు రక్తత వహించి॥ 12

వ॥ అత్తఱిఁ జంద్రాపీడుండు శిలాతలంబు డిగి ప్రక్షాళిత ముఖకమలుండును గృతసంధ్యావందనుండును గృహీత తాంబూలుండు నై కేయూరకుం గనుంగొని కేయూరకా! కాదంబరి మేల్కానెనో లేదో యెచ్చట నున్నదో కనుగొనుమన్న నాతం డరిగి కనుంగొని వచ్చి దేవా! మహాశ్వేతయు భర్తృదారికయుఁ గూర్చుండియున్నారని విన్నవింప గంధర్వపుత్రిఁ గాంచఁగోరి యట కేగి పెక్కు మంది తాపసీజనులు బలసికొలువ భద్రపీఠమధిష్ఠించి యభ్యుత్థానాభివాదనాదులచే నిజదర్శనాయాతమగు గంధర్వరాజబాంధవవృద్ధసందోహంబును మహాశ్వేత గౌరవింపుచుండ నారదదుహితకర్ణపర్వంబుగఁ జదువు మహాభారతంబున నవహితయైయున్న కాదంబరిని గని నమస్క-

రించి యందె యొక యాసనంబునఁ గూర్చుండి స్మిత
పూర్వంబుగ మహాశ్వేతాముఖంబుఁ గాంచుచు నామెయుఁ
దదింగిత మెఱింగి కాదంబరివలనై 13

మ॥ రమణీ! నీసుగుణాళిచేఁ గరఁగెఁ జంద్రాపీడుఁ డెంతేనిఁ జం
ద్రమయూఖంబులఁ జంద్రకాంతమటు దానం జెప్ప లేకుండె,
దే, శముఁ జేరన్ గమకించెదున్ మఱియు రాట్చక్రంబు నే
తచ్చరి, త్రము నేమాత్ర మెఱుంగమిన్ వెనుకఁ జింతం
గుందెదున్ నెచ్చెలీ. 14

గీ॥ కమలినీకమలాప్తులకరణిఁ గుముది
నీకుముదవల్లభులమాడ్కి నెయ్య మెపుడు
దూరగతులైన మీకుఁ బెంపారుఁ గాతఁ
బోయి వచ్చెదు నీరాజపుత్త్రిఁ బనుపు. 15

గీ॥ అనుఁడుఁ గాదంబరీదేవి యనియె నిట్లు
చెలియ యిద్దానికై యింత చెప్పవలెనె?
నన్ను సపరిజనన్ నృపనందనునకు
నాత్మవోలెను వశ్యగా నరసికొనుము. 16

వ॥ సంకోచ మేల యని గంధర్వకుమారులఁ బిలిచి యీ
రాకుమారు నిజావాసంబుఁ జేర్పుండని యాదేశించినఁ
జంద్రాపీడుండును లేచి తొలుత మహాశ్వేతకు నాపైఁ
గాదంబరికిం బ్రణమిల్లి స్నేహనిర్భరంబులగు కాదంబరీ
లోచనంబులచే గృహ్యమాణుండై దేవీ! 17

క॥ అరయన్ బహుభాషిని న
మ్మరు లోకులు గావఁ బెక్కుమాటలిఁ కేలా?

పరిజన కథావసరముల
స్మరియింపఁగవలయు నన్ను స్వాంతమునందుఁగా. 18

క॥ అని రాసుతుఁ డంతఃపుర
మును వెల్వడెఁ దద్గుణౌఘముల మదిరానం
దనదప్ప నఖిలకన్యా
జనములుఁ జనుదేరఁగా హజారముదాఁక. 19

గీ॥ అంతఁ గేయూరకానీత మైన మేటి
హాయముపై హేమకూటంబు బయలుదేఱె
బయలుదేఱెడునపుడు రాపట్టికెల్ల
యెడలఁ గాదంబరియె కండ్లయెదుటఁ దోఁచె. 20

వ॥ క్రమంబుగా మహాశ్వేతాశ్రమంబుఁ జేరి యచ్ఛోదకాసా
రతీరంబునుండి యింద్రాయుధఖురపుటానుసారంబుగా
నట కేగుదెంచియున్న యాత్మస్కంధావారముంజూచి
వారిచే సహర్షవిస్మయంబుగాఁ బ్రణమ్యమానుండై భవ
నంబుఁ బ్రవేశించి సమ్మానితరాజలోకుండై వైశంపాయ
నపత్రలేఖలతో మహాశ్వేతా కాదంబరీ మదలేఖాతమాలి
కా కేయూరకప్రసంగముల దివసంబు వెళ్ళఁబుచ్చెనంత 21

గీ॥ ప్రీతిఁ జూపదు కాదంబరిఁగనుకినకు
ననఁగ మఱి రాజలక్ష్మి రాతనయు మేన
ఆమె రూపంబె ధ్యానించు నతని కపుడు
మేలుకొనియుండఁగనె నిర్గమించె రేయి॥ 22

కం॥ మఱునాఁడు సూర్యు నుదయము
తఱినే యాస్థానమేగి తద్గతమతియై

యరసెఁ గేయూరకు నట
కరుదెంచెడువాని మిగుల నానందమునన్. 23

ఉ॥ దూరమునుండియే శిరముతోఁ ధరనంటుచు మ్రొక్కుచున్న వా
నిఁ గే, యూరకు రమ్మురమ్మని ప్రియోక్తుల నాదరమొ
ప్పఁగాఁగిటన్, జేరిచి యెంతయున్ దనదు చేరువనే యుప
విష్టుఁ జేసియా, భూరమణాత్మజుండు స్మితపూర్వముగా
వచియించె నీగతిన్. 24

గీ॥ సపరివారకు గంధర్వనృపతనూజ
కల్ల కాదంబరీదేవి కభ్యుదయమొ?
నేమమే? భగవతి మహాశ్వేత కెలుఁగఁ
జెపుమ! కేయూరకా! స్మరించెదరె మమ్ము॥ 25

వ॥ అనఁ గేయూరకుండు తదీయస్మితంబు చేతనే స్నపితాను
లిప్తుండుంబోలె సద్యోగతాధ్వఖేదుండై యాదరప్రణతి
పూర్వంబుగా నిట్లనియె. 26

క॥ భవదీయాదరపాత్రం
బవు కతన నృపాలనందనా! నేఁడుగదా
పువుఁబోఁడి చిత్రరథతను
భవ కుశలముకలదిగాఁగఁ బరిగణితయగున్॥ 27

సీ॥ మంజీరయుత్తములై మరకతప్రభలీను
పాలుగారెడు పూగఫలము లివిగో
కమనీయశుకసతీగండపాండిమమును ని
రాకరించెడు తెలనాకు లివిగో
హారశిరోమణి సుధాకరఖండమునుం గేరు
ఖండముల్ గల పచ్చకప్ర మిదిగో

మృగనాభిపంకసమ్మిళితమై వళితమై
గమగమించెడు మంచిగంద మిదిగొ

గీ॥ అనుచు బిసతంతుబద్ధాగ్ర మార్ద్రవసన
తల తిరోహిత మబ్జినీదళసముద్గ
కంబునందుండి చూపెఁ గాదంబరీసు
యాన తమ కంపె నని యభిజ్ఞానములను. 28

మ॥ మఱియున్ గెంపుల యింపు లెల్లెడలఁజిమ్మన్ గోమలా
త్మాంగుళుల్,కరముల్ మౌళిని దోయిలించి కొలుచున్
గాదంబరీదేవి యో,నరనాథాన్వయభూషణా! గుణధురీణా!
నిన్ను, నీసేమమున్, విరివిన్ గోరెడిఁ దత్సఖీమణి మహా
శ్వేతాసతీరత్నమున్. 29

చ॥ పతితశిఖండరత్నరుచి ఫాలతలంబును సోఁక నీకు ను
న్నతి మదలేఖ భక్తిని బ్రణామములంబొనరించెఁ బాపట
ల్, క్షితితలమంటునట్లు నతిఁ జేసిరి తక్కినకన్య లోమహీ
పతిసుత! యా తమాలికయుఁ బాదములంటి నమస్కరిం
చెదున్. 30

వ॥ ఆర్య మహాశ్వేత యివ్విధి దేవరవారికి సందేశ మంపిన
ది, యవధారుఁడు 31

ఉ॥ పున్నము లెంతయున్ సలుపుపూజ్యులు ధన్యులుగారె
యెప్పునిన్, గన్నులఁజూచుభాగ్య మొడిఁగట్టినవారు భ
వద్గుణంబులో,యన్న సమీపమందుఁ దుహినాంశువున
ట్లలరించుశైత్యసం, పన్నత, దూరమైన ఖరభానుసమా
నములై కలంచెదున్. 32

క॥ ఇందలిజనంబు లోనృప
నందన! యమృతోదయపుదినంబునుబలె నే
మందు నతీతదినము వా
సిం దలఁతురు నిన్నుఁ గనఁగఁ జేసిన దగుటన్. 33

గీ॥ త్వద్వియోగంబుకతన గంధర్వరాజ
నగర మక్కట! యోనరనాథతనయ!
నవనివృత్తమహోత్సవానంద మట్లు
యేమిచెప్పుదుఁ గన్నులకింపుగాదు. 34

సీ॥ అరయుదుగాదె నన్నంతయు వీడి ని
స్సంగనై నట్టు లోసౌమ్య! యైన
అనిమిత్తపక్షపాతిని నిన్నుఁ గన మది
వలదన్నఁ బరుగులువాఱఁజొచ్చె
మఱియుఁ గాదంబరీమహిళావతంస మ
స్వాస్థశరీరయై చాల నొగిలె
స్మరియించు నెద నన్నుక్షణము స్మేరాననుఁ
దలిరువిల్తునిఁ దలఁదన్ను నిన్నుఁ

గీ॥ గాన నిటకేగుదెంచి యీ మానవతిని
గుణవదభిమానినిగఁ జేయఁగోరుదాన
అనుపమాన! యుదారజనాదరంబు
కాదె యెందును సత్కారకారణంబు. 35

గీ॥ సైఁపవలయు నస్మద్విధజనపరిచయ
కృతకదర్థన, మీసుజనతయె హేతు
విందులకు, నిదుగో, శయ్యయందు మఱచి
వచ్చితివి శేషహార మాసచ్చరిత్ర. 36

గీ॥ అని నుడివి యంశుకాంతసంయతము సూక్ష్మ
తంతువివరబహిర్గతకాంతిసూచి
తంబు దివ్యంబు శేషహారంబుఁ దీసి
చామరగ్రాహిణీకరాబ్జమునఁ బెట్టె. 37

వ॥ అంతఁ జంద్రాపీడుండును. 38

కం॥ ఇది తలఁప మహాశ్వేతా
పదపద్మారాధనైకఫలమవు ధ్రువ మి
య్యది కాదయేని పరిజను
మదిరాసుత యేల యిట్లు మదిఁ దలపోయున్. 39

క॥ అని కాదంబరి పనిచిన
దనకూరిమిపేర్మిఁ దెలుపు తద్వస్తువులన్
మనమలర గారవంబునఁ
దనయంతటఁ దాన కొనియెఁ దలనిడుకొనుచున్. 40

మ॥ కలవంబుంగొని రాట్సుతుండు చ్యుతమా కాదంబరీదేవి చె
క్కులడాలో, రససిద్ధిఁ గాంచిన స్మితాంకూరావలోకంపుఁ
దళుక్కులజాలో, ద్రుతచిత్తమో యనఁగఁ బొల్పుం గొల్పు
నద్దాని మైఁ, నలఁదెన్ దాలిచె శేషనామకమహాహారంబు
తోరంబుగన్॥ 41

గీ॥ తమ్ములము స్వీకరించెఁ బ్రధానరాజ
లోకముం బంపివైచె బహూకరించి
యరిగెఁ గేయూరకునిమూఁపునందు వామ
కరమొసఁగ గంధమాదనకరినిఁ జూడ॥ 42

క॥ కరిఁగని స్వయమ తృణ మిన్నడి
యరుగుచుఁ బ్రియహయముఁ జూడ నటునిటు మెడ వం

కరచేసి రాట్నుతుఁడు కనఁ
బరిచారకు లొదిఁగి రెచటివా రచ్చట నే॥ 43

మ॥ చని కేయూరకసద్వితీయుఁడయి యాక్ష్మాపాలపుత్త్రుండు
తఱ్, గని యుత్సారణాభీతినందధికృతుల్ కై మోడ్చి
తోల్గఁదలం, గిన యింద్రాయుధపృష్ఠపట్టమొకటఁ
గేలఁ సరిఁ దిద్దుచుఁ, దనమై కం దొకదారు వూఁతగ
ననుఁ దానిట్లు గంధర్వుతోఁ॥ 44

వ॥ కేయూరకా! నేనటనుండి వెడలినది మొదలు గంధర్వలోక
వృత్తాంతమేమి, కాదంబరీదేవి యెట్టివ్యాపారంబునఁ
బ్రొద్దుగడపె, మహాశ్వేత యేమొనర్చె, మదలేఖ యేమనియెఁ,
బరిజను లేమనుకొనిరి, నీవృత్తాంతమేమి? నుడువుమనుడుఁ
గేయూరకుండు దేవర వారవధరింతురుగాక యని యిట్లు
నుడువందొడఁగె. 45

సీ॥ దేవ! మీరటు బయల్ దేఱుడు హ్యాదయస
హ్రసనంఘాతప్రయాణమందు
మ్రోఁగెడు పటహాంపు మ్రోఁతల ట్లిందెలు
ఘలుఘల్లుమంచు మ్రోగంగ సపరి
వారయై కాదంబరీరాజముఖి సౌధ
తల మెక్కి నీపోవుదారిఁ గనియెఁ
గనుమేరదూరమేగినదాఁక నినుఁ గాంచి
మదలేఖ మూఁపున వదనముంచి

గీ॥ దుగ్ధవారాశిలహరులతోడ నెకకఁ
సక్కమాడు కటాక్షవీక్షణపరంప

రలను దద్దిక్కు ముంచుచు రాకుమార!
యెంత యోతడ వచ్చోటనే వసించె. 46

గీ॥ సౌధతలి డిగ్గి యెట్లొ కష్టంబుమీఁద
నుండి యొకక్షణ మాస్థానమండపమునఁ
జేరె నానాఁడు దేవర వారు దిగిన
యాటకొండకుఁ బ్రొద్దుపో నంబుజాక్షి. 47

వ॥ చేరి యందుఁదిరుగుచు నాఁడు రాకుమారుండు 48

సీ॥ ఇం దుండెఁ బతదంబుబిందుతుందిలలతా
మండపపాషాణఖండ మిదిగొ
ఇట స్నానమాడె నుత్కటగంధవాఃపరీ
మళమిళదళిశిలాఫలక మిదిగొ
ఇచ్చోట నర్చించె నీశుఁ గుసుమధూళి
సికతిలగిరినదీనికట మిదిగొ
ఇయ్యెడ భుజియించె నిందుప్రభాప్రతి
కోటి యా స్ఫాటికవాటి యిదిగొ

గీ॥ ఇందు శయనించె సంక్రాంతచందనాంక
భరితముక్తామయోపలపట్ట మిదిగొ
అనుచుఁ బునరుక్తముగఁ బరిజనము తెలుపఁ
గనుచుఁ దచ్చిహ్నముల నిట్లు గడపెఁ బగలు. 49

ఉ॥ అంత దినాంతవేళ మదిరాత్మజ యిష్టము లేకపోయినన్
వంతులు వెట్టి యెంతొ బలవంతము చేయఁగ హంసపుత్రి
యొకింతగ నాహరించె నటనే స్ఫటికోపలగేహమందుఁ
దా, నంత దివాకరుండు చరమాబ్ధిఁ బడెన్, బొడిచెన్
శశాంకుఁడున్. 50

గీ॥ అపుడు చంద్రశిలామయి యట్టు లార్ద్రి
తనువగుచు నాలతాంగి చంద్రప్రవేశ
భీతి నన్ఁజేర్చి చెక్కులఁ జేతు లేమి
చింతచేసె నిమీలితాక్షియయి క్షణము. 51

గీ॥ పడఁతి లేచి నఖరపతితచంద్రప్రతి
కృతుల బరువుచేత గతులజడిమ
పాదుకొనె ననంగ బాధమై నడుగుల
నిడుచు మెల్లఁజేరెఁ బడకటిల్లు॥ 52

ఉ॥ చేరి మనోజ్ఞశయ్య మెయిఁజేరిచి మస్తకవేదనన్ మహా
దారుణమాజ్వరంబునను దద్దయుఁబీడితదేహయై యెదో
పేరుకొనంగరాని రుజపెంపున మంగళరత్నదీపముల్
కైరవముల్ సహాయములుగాఁగ నిశీథినిబుచ్చె నెట్టులో॥

వ॥ ప్రాతఃకాలంబున నన్నుఁ బిలిచి దేవరవారి కీయుదంతం
బు సోపాలంభంబుగా నెఱింగింప నిట కనిపె నన. 54

కం॥ అది విని చంద్రాపీడుఁడు
మదిరాసుతఁ జూచు కోర్కె మగుడఁబొడుమ నె
మ్మది నశ్వ మశ్వ మనుచున్
గదలెన్ హయశాలనుండి కడువడి నంతన్. 55

సీ॥ ఎక్కి సజ్జీకృతం బింద్రాయుధము వెను
ప్రక్కఁగాఁ గూర్చుండఁ బత్రలేఖ
సహపాఠియైన వైశంపాయనుని మంత్రి
తనయు స్కంధావారమునన యుంచి
వారించి పరివారవారంబుఁ గేయూర
కుం డొండు హయముపై దండరాఁగ

హేమకూటంబున కేగి కాదంబరీ
భవనంబు ముందు వారువము డిగ్గి
గీ॥ ద్వారపాలార్పితాశ్వుఁడై చేరి సదన
మాత్మఁ గాదంబరీప్రథమావలోక
కుతుకమునఁ బత్రలేఖ వెన్కొనుచు రాఁగఁ
దనకుఁ బ్రణమిల్లు నొక వర్షధరుని గాంచి. 56
గీ॥ ఇపుడు కాదంబరీదేవి యెచటనుండెఁ
దెలుపుమన నాటకొండకు దిగువ కెలనఁ
గమలవనదీర్ఘికాతీరహిమగృహమునఁ
బండియున్న దటంచు నాతండు పలుక. 57.
వ॥ కేయూరకుండు దారిఁజూపఁ బ్రమదావనమధ్యంబుగాఁ
గొంతమార్గంబు గమించి. 58
కం॥ మరకతసుహరితకదళీ
తరువనములకాంతిపర్వి తపనకిరణముల్
పరఁగెన్ శ్యామలములుగా
హరితాయితమైనయట్లు లగుపడె దినపుర్క. 59
గీ॥ తాదృగనుపమకదళికాధరణిజాత
కాంతకాంతారమధ్యభాగమ్మునందు
జలజపత్రనిరంతరచ్ఛన్నమైన
హిమగృహంబును జూచె భూరమణసుతుఁడు. 60
సీ॥ ఆర్ద్రాంశుకము పేరి యచ్ఛోదసలిలంబు
చక్కనియొడలికిఁ జాటుకాఁగ
భూషణంబులపోల్కి భుజధృతబిసవల
యము లవయవముల కందమొసఁగ

లలితసుగంధలలాటికల్ మోమున
సౌభాగ్యపట్టంబు సౌరుగులుక
ఉన్నాళములు పంకజోత్పలాదులు నెండ
నణఁచ ఛత్రంబులయట్లు తనరఁ
ఆ॥ వె॥ పాండురైక కర్ణభాసురకేతకీ
పత్రహాసితదంతపత్ర మగుచు
నచటనుండి వచ్చు నల్ల కాదంబరీ
పరిజనంబుఁ జూచెఁ బ్రభుసుతుండు. 61

వ॥ జలదేవతాసమూహంబో వరుణశ్రీసమాగమంబో శరత్స మాజంబో నానొప్పు శిశిరోపచారనిపుణంబగు నక్కాదంబరీపరిజనంబు ప్రణమిల్లి మార్గమొసఁగఁ జందనపంకవేదికలును బుండరీకముకుళపరికల్పితఘంటికలును సిందువారకుసుమమంజరీచామరంబులును గనులపండువొనర్పు మృణాళవేత్రహస్తలై కుసుమభూషణభూషితలై వసంతలక్ష్మీప్రతికృతులో యనందగు ద్వారపాలికలచే నధిష్ఠితంబగుకదళీవనబహిర్ద్వారతలంబుగా లోనికేగియుండు.

సీ॥ ఒకచోటఁ గైరవనికరధూళీవాలు
కాసైకతము లింటి కాలువలను
ఒకవైపునఁ జలార్ద్రికవితానము క్రిందఁ
బఱచిన కెందమ్మి పానుపులను
ఒకచెంతఁ బూఁదేనెఁ జికిలునేరెడు చిగు
రాకులు చొనిపిన యాకుటెండ్ల
ఒకచక్కిఁ జలువనేఁతకుఁగ గంధపుడిగ్గి
యలముంచి యెత్తు ముక్తాలసరుల

గీ॥ మఱియు నొకదరిఁ దేంట్లను చిఱుతఘంటి
కలను దనరారు పూవుటుయ్యేలలఁ గనుచుఁ
బోయి తుహినాద్రిహృదయంబుఁబోనిదాని
హిమగృహాభ్యంతరంబు రాకొమరుఁ డరిగె. 63

సీ॥ గ్రీష్మోష్మముల నణఁగించుకోఁ బూనిక
నిఖిలాపగలు కూడి నిలుచుచోటా!
బడబాగ్ని సంతాపభారంబు డించుకో
జలరాసు లొక్కెడఁ గలయునెలవా!
వైద్యుతానలతాపవారణ కొక్కెడఁ
గారుమబ్బులబారు చేరుతావా?
విరులతూపులవాఁడు హరనయనానల
జనిత తాపము వాపుకొనెడు నిరవా?

గీ॥ కుముదినీకామినీమణుల్ రమణవిరహ
నిష్ఠురంబగు దివసంబు నిస్తరించు
మనికియో? చల్లఁదనముల కునికియొ యన
నలరు నెంతయు హిమగృహాభ్యంతరంబు. 64

గీ॥ యంత్రగృహజలధారాసహస్రవారి
తంబులయి శీతతాతిశయంబుచేత
మరలి యేతత్ప్రదేశంబుఁ బరిహరించె
నా యనఁగ నందు రవి కిరణములుఁ జొరవు. 65

క॥ సురభిళకదంబనుమకే
సరముల ధరియించి మించు చలిచేఁ బులకల్
విరివిగ ధరించినవో యన
మరుదంకురములు సతంబు మలసెడు నచటన్. 66

గీ॥ కదళికోర్వీజములు మరుత్కంప్యమాన
దళములై మిక్కుటపుఁ జలి దాఁకు కతన
వణఁకుచున్నవి యో యన వరలుఁ దత్ప్ర
దేశమును జుట్టి నాలుగుదెసలుఁ బ్రాఁకి. 67

వ॥ ఏవంవిధంబగు హిమగృహాభ్యంతరంబుఁజొచ్చి, యంద
లి యతిశీతంబగు స్పర్శంబునకు మెచ్చి, మనంబుఁ జంద్ర
మయంబుగా నింద్రియంబులఁ గుముదమయంబులుగా,
నంగమ్ములఁ జ్యోత్స్నామయమ్ములుగాఁ దలంచుకొను
చు సూర్యకిరణవారంబుల హారంబులుగ, నాతపమ్ముఁ
జందనమయమ్ముగాఁ, బవనమ్ముఁ గర్పూరమయమ్ముగాఁ
ద్రిభువనంబును దుషారమయంబుగ భావించుకొనుచు నం
దొకెక్కడ. 68

సీ॥ కోరి యక్షుల ముద్దుగొనియె నా వరుణుండు
కన్నీరు వలవలఁ గార్చుదాని
వాయువు పెనుదృష్టివాతె మోమున నన
వేఁడినిట్టూర్పుల విడుచుదాని
వేఁడివేలుపు మది విడిదిఁ జేసె ననంగ
మదనతాపంబుచే మ్రగ్గుదాని
సర్వాంగములు మానసంబుతోఁ బ్రియుచెంత
కరిగె నా దుర్బలయైనదానిఁ

గీ॥ జెలిమికత్తెలు చుట్టును బలసికొలువఁ
జల్లనిమృణాళవల్లుల నల్లుపెట్టు
పందిటం బూలసెజ్జపైఁ బవ్వళించు
దానిఁ గాదంబరిని గాంచె ధరణివిభుఁడు. 69

వ॥ అంత 70

మ॥ తనుఁజూడంబరువెత్తివచ్చి యదె చంద్రాపీడుఁడేతెంచు
చుం, డెను నాఁగాఁ బరిచారికానిచయ మేఁడి? వచ్చెనే?
యెంతద, వ్వనమన్నాఁడని ప్రీతిమైఁ బరిజనంబుల్ సారెకుల్
సారెకా,వని తారత్నము పేరుపేరనడిగెన్ వాల్లభ్యమట్లుం
డుఁగా. 71

శా॥ ఆలోకించి ప్రవర్ధమానధవళంబౌ చూపుతో సమ్ముఖం
బై లీలంజనుదెంచు రాకొమరు నయ్యబ్జాక్షి దూరమ్మునం
దే, లేచెన్ బువుసెజ్జనుండి యపుడెంతేఁదత్తఱంజాఱ
గా, లీలాప్రావరణంబు హారరుచు లోలిన్ గ్రమ్మె వక్ష
మ్మునన్. 72

గీ॥ అపుడు రాతనయుం డట కరుగుదెంచి
మొదట హంసాత్మజకుఁ గేలు మోడ్చి పిదప
మ్రొక్కఁ గాదంబరికి నామె మ్రొక్కి మరలఁ
గుసుమశయనీయమందునే కూరుచుండె. 73

వ॥ అంతఁ బ్రతీహారి చంద్రాపీడునకుఁగా జాంబూనదమయం
బగు వేత్రాసనంబు వేయ నద్దానిని బాదంబు
తోన యావలం ద్రోచి 74

ఉ॥ నేలనె కూరుచుండెను వినీతి బయల్పడ రాజపుత్త్రుఁ డ
వ్వాలలనా విపంచివహుఁడాడె నిటుల్ విను దేవి! యీ మెరా
చూలియనుగ్రహంబునకుఁ జోటగు నామ ముపత్త్రలేఖ తాం
బూలకరండవాహినిగ భూవరనందనుఁ గొల్చునెప్పుడున్

క॥ అని పత్త్రలేఖఁ జూపినఁ
గనుగొని నెమ్మనమునందుఁ గాదంబరి తా

మనుజాంభోజాక్షుల పై
వనజభవున కెసఁగు పక్షపాతము నెన్నన్॥ 76

చ॥ తనకుఁ గృతప్రణామ యగు తామరసాయతనేత్ర రమ్యక ర
మ్యనివరిచారికాజనము హర్షము మెఁ గనుచుండఁ జేరువన్
వెనుక గనొక్కచోట నుపవేశితఁ జేసి తదీయదేహమున్
నెనరున నంటుచుండెఁ గమనీయమునౌచిగురాకుఁ గేలితోన్

క॥ అంతట నుపచారవిధుల్
సాంతమగుడుఁ దలఁచె నిట్లు చంద్రాపీడుం
డింతయుఁ గని నమ్మదు నా
స్వాంతము జడ; మడుగువాఁడఁ జాన నె యనుచున్. 78

వ॥ కాదంబరివలనై ప్రకాశంబుగా. 79

మ॥ అరయంగంటిన నన్యజన్యరతి యోయబ్జాక్షి నీకీమహా
త్తరతాపప్రదమైన వ్యాధికి నిమిత్తంబంచిసీ! యద్ది సుం
దరి! నీకంటెను వేయిరెట్లు మముబాధంబెట్టుఁ గాంక్షించె
దన్, గరమారోగ్యము నీకుఁగూర్చుటకు నాకాయంబు
నే నీయఁగన్. 80

మ॥ సుదతీ! యీగతిఁ గంపమందెదు నినున్ జూడంగ నెమ్మేని
కాంతి దోలంగన్ సుమసంహతింబసి మహార్తిం జెందు నిన్నాం
చ, నామదినీరయ్యేదు జాలిఁబొందెదు ధరింపంజాలకేయుండ
నం, గదలన్ నీభుజముల్ కృశించి, తెలుపున్ గండెజ్జనె
నీవ్యథల్. 81

ఉ॥ నీవిటు చింతమైనునికి నీపరివారజనంబు వంతనో
తీవియఁబోఁడి కన్నుల న దేకురిపించుచునుండె నశ్రువుల్

గావునఁ జింతలందొఱఁగి కైకొను మౌక్తికభూషణావళుల్
దీవియయుగ్మలసత్సుమశిలీముఖమై యెగద్రాలు నెంతయున్

చ॥ అనవుడు బాలయయ్యెడ మదిరాత్మజ పుష్పశరోపదిష్టలీ
ల నెఱేఁగి రాకొమారునుడులం గలయర్థము వ్యంగ్యవైఖ
రిన్, మనమున నంతభాగ్యమును మన్నన ము న్ననుకోని
దాట సి, గ్గున బదులాడకూరకొనెఁ గొంచెము చిర్నగ
వొప్పఁ గాంచుచున్. 83

గీ॥ అపుడు మదలేఖ యిట్లనె నృపకుమార !
దారుణంబైన యీయమతాప మేను
పేరుకోఁజాల నందుఁ గుమారభావ
మొప్పు నీమెకు నెది తాప మొదవనీదు॥ 84

గీ॥ చల్లనై నమృణాళిసీవల్లిపల్ల
వమ్మె యీమెకు ననలమై వంతఁగూర్చు
శారదజ్యోత్స్న యెంతయు శైత్యకారి
యయ్యె నాతపమట్లీమె కార్తిఁ జేయు॥ 85

క॥ తెల్లంబకాదె తమకీ
పల్లవమయతాళవృంతపవనంబుల నీ
పల్లవపాణికి నెంతయు
నుల్లంబున నున్న ఖేద ముర్వీశసుతా! 86

గీ॥ ధైర్యవతిగాన నెట్లొ యిందనుక మేనఁ
బ్రాణములఁ దాల్చె నీయమ యనుడుఁ జిత్ర
రథకుమారియు నయ్యదే రాసుతునకు
నుత్తరంబుగ భావించె నుల్లమందు. 87

వ॥ అంతఁ జంద్రాపీడుండుభయుధాఘటమానార్థంబు లగు నప్పలుకుల నాందోళితహృదయుండై మహాశ్వేతతోఁ బ్రీత్యుపచారచతురంబులగు కథలతోఁ గొంతకాలంబు గడపియెట్టకేలకు విడిపించుకొని కాదంబరీభవనంబునుండి స్కంధావారాభిముఖుండై వచ్చుచుండఁ గేయూరకుం డేగుదెంచి దేవా! కాదంబరీమహాదేవిపత్రలేఖనుగొన్నా ళ్ళిచ్చట నుంచ మిమ్ము వేఁడుచున్న దన దుర్లభంబగు దేవీప్రసాదంబు కలిమింజేసి యామెనే ధన్యఁగాఁ దలంచుచు నక్లే యుండుతమని స్కంధావారముం బ్రవేశించి తండ్రి కడనుండి వచ్చిన లేఖహారకు దూరంబు నుండియే చూచి యోరీ! సపరివారుండగు మజ్జనకు నకు సాంతఃపుర యగు మజ్జననికిని సేమంబే యనుడు నాతండును రాకుమారా! యెల్లరకు సేమంబే యని యుత్తరద్వితయంబొసంగిన యువరాజు దానిని శిరసావహించి స్వయమ విప్పి యిట్లు పఠించె. 88

సీ॥ స్వస్తి శ్రీ సకలరాజన్యశిఖండశే
ఖరిత స్వకీయాంఘ్రిసరసిజుండు
పరమమాహేశ్వరప్రభుఁడు శ్రీరాజాధి
రాజ తారాపీడ రాజమౌళి
మూర్ధంబు మఱిమఱి మూర్కొని సుత! యుజ్జ
యినినుండి వ్రాయున దేమనంగ
ఇచ్చటఁ బ్రజలకు నెల్ల నభ్యుదయంబు
కాంచి నిన్నెంతయో కాలమయ్యె

గీ॥ డెంద మెంతయు నినుఁ జూడఁ దొందరించె
దేవి కృశియించె నెంతయు దిగులుచెందెఁ
దక్క నంతఃపురంబు; నోతనయ! లేఖ
చదువు వెంటనె పయనమై కదలిరమ్ము. 89

వ॥ శుకనాసప్రేషితంబగు ద్వితీయలేఖయందు నీవిషయంబు
నేచదువుకొనియె నయ్యవసరంబున నే వైశంపాయనుఁ
డేగుదెంచి యేతదర్థకంబయగునాత్మీయలేఖద్వితయంబుఁ
జూపఁ జంద్రాపీడుండు జనకునాజ్ఞ యని తురగాధిరూఢుం
డై ప్రయాణభేరి మ్రోఁగింపఁ జేసి యాశ్వీయబలపరివృతుం
డై తన చేరువనున్న వలాహకపుత్రుం డగు మేఘనాదు
నితో నీవు పత్రలేఖతోఁ జనుదెమ్ము కేయూరకుండు
పత్రలేఖం గొని యిచ్చటికిఁ దప్పక వచ్చును. ఆతనితో
నేను ప్రణతిపూర్వకముగాఁ గాదంబరీదేవి కిట్లు మనవి
చేసికొంటి నని చెప్పి పంపుము. ఎట్లన:— 90

క॥ ధారుణి మనుజప్రకృతి య
సారము నిర్దయ, మకాండచలము లలఁతులౌ
వీరల కూరుము లెన్న వ
కారణవాత్సల్యములను గడు హేయములౌ. 91

ఉ॥ ఎంతయు నిట్టులుజ్జయిని కేగుచు నాప్రణయమ్ము వమ్ముగా
నంతటిభక్తియుఁ మృషగ నట్టి శరీరసమర్పణోక్తి య
త్యంతముధూర్తతావిలసితంబుగఁ జేసితి, మాటలందునొం
డంతరమందునొండనెడు నట్లొనరించితి నేమి సేయుదుఁ.

కం॥ నావలన దివ్యయోగ్యకు
దేవికి సద్గుణకు గుణవతీనుత కస్థా

నావిర్భూతానుగ్రహ
నా, వచ్చెను సఖియు నేమనంగలవాఁడన్. 98

ఉ॥ ఆతలి రాకుఁబోఁడి మదిరాత్మజఁగాంచెదు నప్పు డమ్మహా
శ్వేతనుజూచునప్పు డటు సిగ్గువహించదు నాదుడెందమా
నాతికిలేనిపోని సుగుణమ్ముల నాయెడఁ జెప్పి హంసపు
త్రీతిలకం బిఁకాయమనుదెప్పకయుండునె దేవియెంతయున్

ఉ॥ ఏమియొనర్తుఁ జేయఁదగునెల్లరకున్ జనకాజ్ఞ మాళితో
నామది హేమకూటవసనవ్యసనంబయి తద్గుణైకదీ
క్షామతిమెచ్చి వ్రాసినది జన్మసహస్రపుదాస్యపత్రమున్
గోమలికీయకుండ నిదిగో చనుచుంటి స్వకీయదేశమున్ 95

మ॥ లలనామాళిమణీ! యసజ్జనకథాలాపంబులందేనియున్
దలపోయన్ వలె నీదుడెందమునఁ జంద్రాపీడచండాలు నీ
ఖలుఁడేప్రాణముతోడ నున్నయెడ నోకంజాక్షి! నీపాద
ముల్, కొలువంగ ల్గెదు నయ్యాఖండమునమున్ గోల్పో
వఁడం చెంచుమా. 96

వ॥ మఱియు. 97

సీ॥ విన్నవింపుము మహాశ్వేతకు సప్రద
క్షిణభక్తిపూర్వకప్రణతి ముందు
మదలేఖతోఁ దెల్పుమా మదీయమ్ము ప్ర
ణామమ్ముతోడి కంఠగ్రహమ్ము
తరలిక కందీయఁదగు నాదు బిగితమా
గాటంపుఁగూరిమి కౌఁగిలింత
అందఱి సేమంబు నడిగితి ననుము కా
దంబరీ స్వపరిజనంబుతోడ

గీ॥ అంజలిఘటించి వేఁడితి ననుమ సెలవు
డంబుమీాఱెడు హేమకూటంబుతోడ
అని యిటుల్ మేఘనాదున కానతిచ్చి
సచివసుతు దండునకు నధీశ్వరుని జేసి. 98

వ॥ తాను గుఱ్ఱంబు నెక్కి—గమనలీలామార్గ హేషారవంబులచేఁ గైలాసంబు గంపింప ఖురతాడనంబులచే భూమి బ్రద్దలు వాఱఁ గుంతధరమగు నాశ్వికపటలంబుచే ననుగమ్యమానుండై యభినవకాదంబరీవియోగశూన్యంబగు హృదయంబుతో నాలేఖహారకునే యుజ్జయినీమార్గ మడుగుచు. 99

సీ॥ అధికప్రమాణమహాప్రకాండోర్వీజ
మలచేత నిబిడమై వెలయుదాని
మాలినీమండపమండలితాఖండ
తరుమండలముతోడఁ దనరుదాని
వనగజపాలితావనిజాతములచేతఁ
జుట్టుదాకులఁ గనుపట్టుదానిఁ
దృణవర్ణకాష్ఠతతి ప్రకటిత వీర
పురుషఘాతస్థలుల్ పొలుచుదాని

గీ॥ ఆకులలములు పడి కర్దమాకులమయి
పచ్చనీ రెచ్చటనొ గనుపట్టునట్టి
పాడుబావులమొత్తంబు పరఁగుదాని
నొకయరణ్యానిఁ దఱిసి యందొాఱసి చనుచు. 100

గీ॥ బాటసారులచేఁద్రవ్వఁబడిన చిన్ని
చెలమలం దెందొ యల్పమౌ కలుషజలము

చ॥ వనమహిషాక్షులట్టులొకవైపునఁగుప్పలుగుప్పలొంచుఁ గో
కనదములొప్ప నొక్కెడ మృగప్రభుతీక్ష్ణనఖంబులోయ
నంగ, నవిసె పూవుమొగ్గలును గ్రాలఁగ నెత్తుటితోఁదన
ర్చువ్యాఘ్రఘనఖములట్లు మోదుగుమొగల్ తగనొక్కెడ
నద్ది చూడనా॥ 106

చ॥ హరిణవిషాణజాలముల నంకురితంబును రక్తవర్షముల్
గురిసెడు జిహ్వాకాశకలకోటులఁబల్లవితంబు ద్రుక్వరం
పరలను బుష్పితంబు ఘనమస్తముల్ ఫలితంబునాచు
నెల్లర కెటిఁగించుఁ బ్రాణిబలుల్ గన నా గుడి భీతి
దాయియై. 107

సీ॥ డంబైన భర్మపట్టంబుతోడి లలాట
మునఁ జెందిరపుబొట్టు ముద్దుగులుక
దాడిమకుసుమావతంసకాంతిచ్ఛటా
ధగధగల్ చెక్కులఁ దాండవింప
రక్తపానానంతరము చేయు తములంపుఁ
గెంపు మోవికిఁ దులకింపునింప
లలితకుసుంభపాటలదుకూలము దేహ
వల్లరి కొకవింత వన్నెనీయ

ఆ॥వె॥ రక్తచందనంబు రాజిల్లఁగా మహా
కాళనాథుఁ గవయు కాంక్షతోడ
నభినవంబుగాఁగ నభిసారికావేష
మూనె ననఁగఁ జండి యుండు నందు. 108

వ॥ ఏతాదృశంబగు చండికాలయంబు చేరి చంద్రాపీడుండు.

చ॥ తురగము డిగ్గి భక్తిభరితుండయి చండిఁ బ్రదక్షిణించి వే
మరు నతికాండముల్ సలిపి మంచిప్రశాంతమునౌ ప్రదేశ
మం, దరసెదుకోర్కె మోఁదిరుగు చవ్విపినైకతలంబునందు
దు, ర్ధరనియముల్ జరద్ద్విడధార్మికు నొక్కనిఁగాంచె
నున్నతిన్. 110

ఆ॥వె॥ మంచిలక్షణమ్ము లించుకయును వీని
యందు నుండరాదటం చలక్ష్మి
గుద్దలింపఁదోఁచు గుంటలునాఁ దదం
గమున నొప్పు స్ఫోటకపుఁ గుదుళ్ళు. 111

క॥ శ్రవణావతంస మట్లుగఁ
జెవి సన్నిధి నతని కలరు సిగ, స్థూలశిరా
ది వితానముతో నెంతయు
గవాక్షితుఁడు వోలె నతఁడు కానఁగ వచ్చున్. 112

గీ॥ ఎవ్వఁడో దొంగరసవాది యిచ్చినట్టి
యంజనంబున నొక్కక న్నణఁగిపోవ
నతముఁ దక్కినకంటి కంజనముగాయఁ
బూనుపుడకయు మెత్తనో వానిచేత॥ 113

గీ॥ ముసలితోఁ కైక్కన నతఁడు మానసమునందు
దక్షిణాపథరాజ్యమంతయు వహించి
నిస్సపత్నముగా నేల నిమ్మతోడఁ
జండిఁ గొలుచును వరముఁ గైకొందు ననుచు॥ 114

గీ॥ అతఁడు సాఱబుట్టువీణియునంది మీఁటు
చుండ వెఱఁగంది పథికు లాదండ కారు

దివస మెల్ల నతఁడు తలద్రిప్పికొనుచు
దోమ గీపెట్టినట్లు లేమేమొ పాడు॥ 115

గీ॥ ఘోటకబ్రహ్మచారియగుట నతండు
నిలువ నట వృద్ధ మస్కరిణీజనంబు
సరసకుంజేరి స్త్రీవశీకరణచూర్ణ
ములను బదిలంబుగాఁ జల్లుఁ దెలియకుండ॥ 116

మ॥ నెలవీకుండఁగ బాలసారులకు నెంతేవారి వారించి దోః
కలహంబందున భగ్నపృష్ఠుఁడనివిఖ్యాతుం డొకప్డాతఁడా
వల నొక్కప్డపరాధిబాలకులకై పర్వెత్తుచుః దాతఁగ్రిం
దలగాఁగః బడి భగ్నమస్తకుఁడు భుగ్నగ్రీవుఁడుః వాఁ
డిలః॥ 117

గీ॥ అతఁడు సంస్కారి కాఁమి నేమైనఁ జేయుఁ
జెవిటియాటను సైగతో వ్యవహరించు
ఖంజుఁడగుటను గడుమందగతిని నడుచు
రేయిఁజీఁకటి యగుటఁ జరించుఁ బగలె॥ 118

సీ॥ చీలిచె నతని నాసిక నెన్నిసారులో
పండుల దుల్చెడుపట్లఁ గపులు
కుట్టెను బలుసార్లు కుసుమంబులను గోయు
చోట నాతనిమేనుఁ దేఁటిమూఁక
కఱచెఁబల్మాఱు మైమఱచి యాతఁడు పాడు
గుడులందుఁ బవళింపఁ గ్రూరఫణులు
చీరె జీర్ణాశ్రమసీమల నతని దా
డల గోళ్లఁ బలుతూరు లెలుఁగుబంట్లు

గీ॥ దళితమయ్యెను బలుపూగ్లు తచ్ఛిరంబు
దూరపతితోరుమాలూరధారుణీజ
ఫలశతంబులఁ, బరమనిర్భాగ్యుఁడతఁడు
పడనిపాటులు గలవె? యయ్యడవియందు. 119

వ॥ అట్టి యాజరద్ద్రవిడుండు తమ్ముఁ గని యఱచుచు నేడ్చు
చుఁ గినియుచుండం గని చంద్రాపీడుండు కాదంబరీవిర
హాదోదూయమానహృదయుండయ్యుఁ, జిరకాలంబు హా
సించి యాయఱవతోఁ గలహించుచున్న స్వసైనికుల వా
రించి యాతని నుపసాంత్వనవాక్యంబులను బ్రియాలాప
శతంబులను ననునయించి క్రమముగా నతని వృత్తాంత
మెఱింగి యతిలోకంబులగు నిజశౌర్యాదులఁ గొండాడు
నాతనిపట్ల ననురక్తుండై యాతనికి విడె మిప్పించె నంత
సూర్యుం డస్తంగతుండగుటయు సైనికులు కాలోచితకృ
త్యంబులుదీర్చి యుచితతరుమూలంబులఁ బర్ణశయనీయం
బులఁ బవ్వళింపఁ జంద్రాపీడుండు నందొక్కచోఁ బరిజనై
కదేశంబున సంయతంబగు నింద్రాయుధంబునకునెదుటఁ
గల్పితంబగు శయనీయంబుఁ జేరి 120

సీ॥ కనుమూసికొని యటే మనసులో నెప్పుడుఁ గిం
పురుషాలయమునకుఁ బోయివచ్చుఁ
దలఁచు ననన్యచిత్తంబుతో హేమకూ
టీయమై తగురామణీయకంబుఁ
జింతించు నెద మహాశ్వేతాకృపాపరం
పరలనిష్కారణబాంధవంబు

అభిలషించును జీవితాత్యంతఫలమయి
తనరు కాదంబరీదర్శనంబు

గీ॥ భావమున నెన్ను మదలేఖపరిచయంబుఁ
గాంచఁగోరుఁ దమాలిక, మంచుటింటి
పొలుపు వినుతించు వేఁడియూర్పుల నిగుడ్చు
శేషహారంబుపైఁ బ్రీతి సేయు మఱియు. 121

గీ॥ ఆత్మనూహించుఁ గేయూరకాగమనము
వెనుకనుండిన పత్రలేఖను గృతార్థఁ
గాఁగఁ దలపోయు నిద్దురఁగనమి నతఁడు
రేయియెల్లను నటు కనుమూయుఁ దెఱచు. 122

వ॥ ఇట్లు జాగరంబుతోడనే నిశీథిని వెళ్ళఁబుచ్చి యాజర ద్రావిడునకుఁ గావలసిన విత్తంబు పసదనంబుగ నిచ్చి రమణీయంబులగు ప్రదేశంబుల విడియుచుఁ గొన్నిదినంబులలోన యుజ్జయిని కేతెంచి. 123

గీ॥ తలవనితలంపుగా రాజతనయుఁ డేగు
దెంచెనను సంబరంబు మదిఁ జెలంగఁ
బౌరు లొనరించునతు లక్షపద్మములటు
గొంచు రాచనగరుఁ బ్రవేశించె నతఁడు. 124

క॥ పరిజను లహమహమికతో
సరసర నేతెంచి రాజసత్తమ! యువరా
జరుదెంచె నుండె ద్వారము
దరి ననఁ బ్రేమాతిశయితఁ దడఁబడు నడకన్. 125

శా॥ పారావారజలంబు మందరమటుల్ పై వ్రాలె తా నేలపైఁ
జేరాఁ డదగ లాగికొంచుఁ గుతుకాక్షిణాశ్రువుల్ కన్న

లన్, గాఁగ బుత్త్రునెదుర్కొనన్ నడిచియేత్తామ్మపాలర
త్నంబు కేయూరోష్ణీషకిరీటధారులునృపుల్ వ్యూహంబు
గా వెంటరాన్. 126

క॥ దూరముననె తండ్రిం గని
వారువముం డిగ్గి భక్తిఁ బ్రణమిల్లెను జూ
డారత్నరోచిమౌళిన్
రారమ్మని కౌఁగిలించె రాజు కొమరునిన్. 127

క॥ వందనమొనరిచి పెద్దల
కందఱికిన్ వారివారియభినందనముల్
పొందు సుతుఁ గేలుగొని య
స్పందముదుఁడు చనె విలాసవతి సదనంబున్. 128

క॥ ఆరమణీమణియు సపరి
చారికయై సుతున కెదురుచని తోడ్కొని రాఁ
గూరిమి నచ్చట జయయా
త్రారమ్యసుగోష్ఠిఁ గొంతతడవేగఁ బయిన్. 129

మ॥ శుకనాసుంగన నేగి రాజసుతుఁడచ్చో నిట్టులే దిగ్జయా
దికగోష్ఠిన్ జిరకాలముండి సుతు సత్ప్రేమం బెఱింగించి దం
డునుగొంచాతఁడు వచ్చుటన్ దెలిపివీడ్కొలంది తద్గేహినిన్
గని యేతెంచిస్వమాతృగేహమటనే కావించిస్నానాదులన్

గీ॥ అంత నపరాహ్ణమున స్వగేహంబుఁ జేరి
లేమ కాదంబరీదేవి లేమిఁ దన్నె
గాదు మఱిస్వీయభవనంబె కాదవంతి
పురమెగా దెల్లమహి శూన్యముగఁదలంచె. 131

గీ॥ మఱియుఁ గాదంబరీవార్త లెఱుఁగ నుత్సు
కుండయి మహోత్సవంబట్లు కోరికలీఱు
వేళ యట్లమృతోత్పత్తికాల మట్లు
లతఁ డెదురుచూచెఁ బత్రలేఖాగమనము. 132

వ॥ అంతఁ గొన్నిదినంబులకు మేఘనాదుండు పత్రలేఖతో నేతెంచినఁ గృతనమస్కారయగు పత్రలేఖను రాకొమరుండు దూరంబుననుండియే చిఱునవ్వుతోన ప్రీతినిబ్రకటించుచుఁ బ్రకృతివల్లభయైనను గాదంబరీసన్నిధినుండి యేతెంచుటంజేసి మఱింత ప్రీతితో నాదరాతిశయంబులుప్పతిల్ల నెదురేగి కౌఁగిలించుకొని, ప్రణతుండగు మేఘనాదుని కరస్పర్శంబుచే గారవించి యుపవిష్టుండై, పత్రలేఖా! అటనెల్లరకుఁ గుశలమే యనుడు నామెయు దేవా! అట నెల్లరకుఁ గుశలంబ. రాకుమారా! శిరంబునఁ గరంబులు దోయిలించి కాదంబరీదేవి ససఖీపరివారయై నిన్నర్చించెనన్న విసృష్టరాజలోకుండై యామెను గొని యభ్యంతరంబుఁజొచ్చి యందొక్కెడనుండి పత్రలేఖా! నీ వచ్చట నెట్లుంటివి? ఎన్నిదినంబు లుంటివి? దేవీప్రసాదమెట్టిది? ఏమిగోష్ఠులుజరిగినవి? ఎవరెక్కుడుగా మమ్ముఁ దలంతురు? ఎవ్వరి కెక్కుడు ప్రీతి? యని ప్రశ్నించినఁ బత్రలేఖ సవిస్తరముగా నిట్లు విన్నవింపఁగడంగె. 133

ఉ॥ మీరటనుండియిచ్చటి కమేయగుణా! చను దేర నేనుఁగే
యూరకుతోడ నేగి యటనుండితిఁ బూవులసెజ్జపజ్జనే
వారనికూరిమిన్ సనవంబుల దేవి యనుగ్రహంబులన్
సారెకుసారెకందుచు విచారములేకయ చాలకాలమున్.

క॥ అనఘా వేయేటికి నా
దినమెల్లఁ దరుణి యిటు గతించెనుబో నా
కనులందుఁ గనులు, తనువునఁ
దనువుఁ గయిదమ్మిఁ గేలుఁ దమ్మియు నగుచుఁ. 135

గీ॥ అంత నే నూఁతగా నపరాహ్ణమందు
హిమగృహమువీడి స్వేచ్ఛమై నేగుచుఁ బరి
జనము రావలదని తన యనుఁగుఁజిన్ని
పూలతోఁటకుఁ బయనమై పోయి యచట. 136

శా॥ కాళిందీజలవీచికామయములై కన్పట్టునప్పచ్చటా
మేలౌమెట్టులఁబోయి గచ్చుటఱుఁగున్ మేకొన్నరత్నా
లస్తంభాలాధారముగాఁగ నిల్చియెదియో భావించి వా
క్రువ్వ, నన్నాలోకింపఁగనాఁగె నాసతి చిరం బన్పంద
మానాక్షియై. 137

గీ॥ అరయుచునె కృతసంకల్పయై స్మరాగ్నిఁ
జొరఁదలంచెనో యనస్వేదఝరి మునింగె
దానఁదరళితయైన చందాన వణఁకెఁ
బతనభయమున ననఁ జింతఁ బట్టుకొనియె. 138

వ॥ అంత నేనది యెఱింగి తన్ముఖంబు నే కనుచు దత్తావధా
ననై యమ్మా! సెలవిమ్మా యనుడు నామెయు. 139

సీ॥ వణఁకు నిజావయవములచేతనె చెప్ప
వలవదన్నటు లాపఁబడినదగుచు
వినునన్న లజ్జ, నీడను బంపనాఁ గుట్టి
మమ్మునఁ గ్రాల్వేలఁ జిమ్ముకొనుచు

వనదేవతల చెవిఁబడునో యీ గుట్టను
మది నటునిటు పలుమాఱుఁ గనుచు
దంతఖండితమగు తాంబూలవీటికా
శకలము శిఖికి లంచముగ నిడుచుఁ

గీ॥ జిత్త్రము దిటంబుచేసి నిశ్శేషముగను
నుడువఁదలఁచియు సిగ్గుచేఁ బొడము గద్గ
దిక నొకించుక యేనిఁ జెప్పకయ లేక
పోయె నా పల్లవోష్ఠి యమేయచరిత! 140

గీ॥ జ్వలదతనువహ్నిదగ్ధయు బలె సతంబుఁ
బ్రవహదశ్రుజలంబులఁబడి యెటేని
పోయెనో యన మరుపుష్పసాయకముల
ముక్కలాయెనో యన నోట వాక్కు లేదు. 141

గీ॥ లోని దుఃఖసహస్రముల్ పూని లెక్కఁ
గొనఁగ ముక్తాక్షమాలికఁ గూర్చు ననఁగ
వంచి శిరమును బొడము బాష్పముల దుర్ది
నంబుఁ బ్రత్యక్ష మొనరించె నళిననేత్ర. 142

వ॥ దేవీ! యేమిది యని నేను విన్నవింపఁ గన్నీరు దుడుచు
కొని నిట్టూర్పునిగుడించి దుఃఖకారణము నేననుక్షణ
మడుగుచుండ సిగ్గునఁ జెప్పఁజాలక చివరకు నాబలవంత
మునీఁద నిట్లు చెప్పఁగడంగె. పత్త్రలేఖా! 143

చ॥ నినుఁగనుటాది నాకు జననీజనకుల్ చెలియైన హంసనం
దన, మదలేఖ జీవితముఁదన్వి! రొ! కావది యేమొ ప్రీతిభా
జనములు నిన్నుఁబోలె; నెదచాలఁగనిన్ను నెనమ్మఁగాన

సీ, కు నెఱుఁగఁ జేసి నావ్యథలు కోమలి! ప్రాణములఁ
ద్యజించెదఁ. 144

గీ॥ నమ్ము మోపత్రలేఖ! ప్రాణమ్ముమీఁద
నొట్టు, నాడెందమునకె యీగుట్టు తెలిసె
ననుచుఁ గుందెదు నా కన్యమనములకును
దెలియ కెట్లుండునో నీవ తెలిసికొనుము. 145

గీ॥ ఏకులాంగన నావలె నిందుకిరణ
ధవళమౌవంశమునకు నిందను ఘటించి
కలుషతంగూర్చు వంశానుగతము వ్రీడ
విడి యకన్యాజనోచితవీథి నడుచు. 146

మ॥ జనకుం డీయఁడు తల్లి యొప్పదు కులాచారజ్ఞులౌ పెద్దలా
యనుమోదింపరు, పంపనేరినట కయ్యాకారమా చూపి
యుం, డ నిఁ కేదిక్కును లేనిదానివలెఁ జంద్రాపీడుచే
నిట్టులై, తిని, న్యాయ్యంబులె గొప్పవారలకు నింతీ!
యిట్టియాచారముల్. 147

గీ॥ అభినవబిసాగ్రపేశలమైన నాహృ
దయము నొవ్వించుటిది పరిచయఫలంబె
యువకజనులకు నిది తగునొక్కొ పరిభ
వింపఁ జేయఁ గుమారికావితతినెందు॥ 148

చ॥ తలఁచుగ మన్మథాగ్నియె మొదల్ త్రపఁబైహృదయమ్ముఁ
గాల్చెడిఁ
మురికొనుఁ గాముబాణములె మున్వినయం బటుపైన
మర్మముల్, సరసిజనేత్ర! వేసెలవొసంగుమ గల్గుతనీ

సఖిత్వమే, మరుజననంబునందు నిటు మాపఁదలంచితి
నాకళంకముఁ. 149

వ॥ ఇట్లు పలికి తూష్ణీంభూతయైన దేవి నాలోకించియవిదిత
తద్భావనై హ్రీతయు భీతయునై సవిషాదంబుగా ని
ట్లంటి. 150

మ॥ మదిరానందనరో! వినందలఁచితిఁ మారాసుతుండెట్టిత
ప్పిదముఁ నీయెడఁజేసె నేపగిదినొప్పించెఁ బువుంబోలునీ
హృదయంబంతయు నానతిమ్ము విని యిప్డేజీవితంబుంద్య
జిం, చెద నే ముందుగ, నీకుఁ బ్రాణములు వర్జింపంగనా
నాపయిఁ. 151

వ॥ నావుడు గంధర్వరాజపుత్రి యట్లని వినిపింతు సావధాన
వై వినుము. ఈ మీరాకొమరుండు. 152

సీ॥ కలల నేతెంచి చిల్కల శారికల దూతి
కలఁజేసి నర్మవార్తలను బనుపు
నిదురింపఁజేరి సన్నిధిఁ గర్ణ దంతప
త్రములందు సంకేతతలము వ్రాయుఁ
జెమటవ్రాల్ చెదరినఁ దమి సాంజనాశ్రువుల్
వెలిఁబుచ్చు వలపుఁగమ్మల లిఖించుఁ
దన యనురక్తిచేతనొనాఁగ లాక్షార
సముచేత నాదుపాదములఁ బూయుఁ

గీ॥ బట్టుకొను నేమొ యితఁడన్న భయముచేతఁ
ద్వరగ నుపవనమందుండి పరుగులెత్తు
తఱిని జిగురాకునకుఁ గొంగుతగిలి నిలువ
వెనుకగా వచ్చి కౌఁగిటఁజొనుపు నన్ను. 153

వ॥ మఱియు. 154

గీ॥ ఏ నశోకంబుఁదన్నఁగా నెత్త నడుగు
నెచటనుండియొ యితఁ డడ్డ మేగుదెంచి
మత్పదాఘాతముల బహుమానదృష్టి
నుత్తమాంగంబుతోఁ గొన నుత్సహించు. 155

మ॥ తరుణీ! యేమన, నీర్ష్యగాఁదలఁచుఁ బ్రత్యాఖ్యానమాత్రో
శముఁ, బరిహాసంబనుఁ బల్కుమిఁ దెలియుమానంబంచు
దోషోక్తియుఁ, స్మరణోపాయముగా గణించుఁ గొను
నాత్మన్ లోకవాదున్ యశః, స్ఫురణంబన్లెటుమందలింతు
నితనిన్ బూఁబోఁడి! యోజింపుమా. 156

క॥ అన నామె నుడుల విని మది
ననుకొంటిన్ బుష్పబాణుఁ డల చంద్రాపీ
డుని జూపి యీ మృగేక్షణ
మన మాకర్షించెఁ జాలమట్టుకు నహాహా! 157

క॥ ఇదియే సత్యం బగు నెడ
మదనుని చిత్తప్రవృత్తి మా రాజకుమా
రుదెస మఱి యెంతయేనియు
మదిరాసుత నెవమునన్ సమంజసముకదా! 158

చ॥ గొనములు రాజపుత్త్రినకుఁ గూరిచెఁ బ్రత్యుపకారమిన్ని
నా, ళ్ళను దెసలున్ యశస్సురభిళంబులు నేఁటికిఁబండెనిండు
జవ్వనము విధూదయాదులకు వచ్చెను మేల్తరుణంబు మ
ద్యమున్, గొనుటగుణంబెయా మదిరకూఁతురు రాసుతుఁ
బ్రేమ చేయుటన్. 159

వ॥ అని లోలో ననుకొనుచుఁ బైకి నవ్వి దేవీ! యిటేని కో పంబువీడుము ప్రసన్నవుకమ్ము కామాపరాధంబులచే రాకొమరు దూర న్యాయంబే యన నాయమయు నట్లేని యాకాముం డెవ్వఁడు? ఆతఁడేరూపంబువాఁడని యడుగ నేనిట్లంటి. 160

సీ॥ దేవి! వీనికి రూపధేయ మెక్కడిది తఁ
డతనుఁ డైనట్టి హుతాశనుండు
కనసీయకయె మహోగ్రజ్వాలలను క్షణ
మాత్రలో వలమలమాడ్చు జగముఁ
బొగలమొత్తంబుల నగపడఁ జేయకే
కన్నీరు బొటబొట కారఁజేయు
భస్మచయంబు కన్పడనీక దేహ మా
పాదంబు వెలవెలఁబాఱఁజేయు
గీ॥ ఈజగత్త్రితయంబున నితనిబాణ
మునకు గుఱిగాని ప్రాణిఁ గన్గొన; మెవండు
తరుణి! గడగడలాడఁ డీతనికిఁ? బూవు
వింటఁ జెండాడు నితఁ డెంత బంటు నైన. 161

వ॥ మఱియు 162

సీ॥ సంకల్పితప్రియాస్య చంద్రులఁ గనునెడ
నంబరస్థలి పరమాణువట్ల
చెలువునిరూపంబు చిత్రించునప్పుడు
మేదినీతలము గోష్పాదమట్ల
కాంతునిగుణములు గణియించునవ్వేళ
నర్బుదాదికసంఖ్య యల్పమట్ల

దయితుకూటమి మేలు తలపోయుతఱి మహా
కాలమంతయు నొక్కగడియయట్లు
గీ॥ రమణు రమణీయ సత్కథాశ్రవణమందుఁ
గమలభవురాణి నే నప్రగల్భయట్లు
తలఁచుకొనుచుంద్రుఁగాదె గంధర్వపుత్రి
దర్పకునిబారిపడిన యా తలిరుఁబోండ్లు. 168
ఉ॥ నావుడు నేమొ చింతిలి క్షణం బని రాసుత, పత్రలేఖ నన్
బూవిలుకాఁడొనర్చె నృపపుత్త్రునియం దతివక్షపాతఁగా
నీవువచించులక్షణము లెల్లను నాయెడ మిక్కుటంబులోఁ
బో వివు మన్యగావనెడు బుద్ధిని నిన్నొకమాట నడ్గెదన్.
చ॥ ఎఱుఁగనుగాదె యీదృశము లెన్నఁడు నేనిపు డేమిచేయు
దున్, గురుజననింద్యనౌచుఁ గడకున్ బెనుసిగ్గునమ్రగ్గ
నాకిఁకన్, మరణముకంటె నొండుశరణంబు మనంబున
గోచరింప ది, త్తరుణమునందనంగఁ బ్రమదామణి కేనిటు
విన్నవించితిన్. 165
గీ॥ చాలుఁజాలును వీడు మకాల నిర్ని
మిత్తమరణానుబంధ మోహమెలఁతప్రాణ
చేయకుండఁ బ్రసన్నుఁడౌ చిత్తభవుఁడె
నీకు వరదాన మొనరించె నిందలేల ? 166
చ॥ సరసిజనేత్రరో, కుసుమచాపుఁడె కన్నెలనిచ్చువేళలన్
గురునటుచింతసేయు ననుగుందలికై వడిసమ్మతించు సో
దరుబలె నిచ్చు నెచ్చెలివిధంబున వేడుకఁగూర్చుదాదినాఁ
గఱపు వయోవిలాసములఁ గాపథమా? యిది నూత్న
మార్గమా. 167

ఉ॥ ఎందఱుసుందరీజనము లిచ్చకునచ్చుసురూపులన్ మహా
నందముతోఁ దమంత వరణంబొనరించుటలేదు వారి కే
నింద ఘటించె నిద్ది వచనీయమయైన స్వయంవరంబు లో
యిందుముఖీ! మహామును లవేటికి శాస్త్రములందు
నొప్పిరో. 168

చ॥ విడు మరణానుబంధ మలివేణి! ప్రసన్నవుకమ్ము నమ్ము నీ
యడుగులయాన రాసుతున కాడెదు నీనుడులన్ వచించి
య, య్యెడకు వెసన్ ననున్ బనుపు మిప్పుడ నీకడగండ్లఁ
జెప్పి నీ, కడకు భవత్ప్రియున్ నిమిషకాలములోఁ గొని
వత్తు నావుడున్. 169

వ॥ గంధర్వపుత్త్రి ప్రేమార్ద్రదృష్టితో నన్నుఁ జూచుచు
ననురాగవిభ్రమంబుల నాకులీక్రియమాణయుఁ బ్రియ
వచనశ్రవణహర్షసంజాతరోమాంచయు నై కుండలమకర
కోటిలగ్నంబగు హారంబుఁ జక్కఁ జేసికొనుచుఁ గన్య
కాజనసహజంబగు లజ్జతోడుగ మెల్లమెల్లఁగా నిట్లనియె,
అవధరింపుఁడు. 170

క॥ అనధీతకలాద్యర్థా
పనతత్తచ్ఛాస్త్రకోట్యపారశ్రమవ
జ్జనతాఽనధిగమ్యవినూ
తనవిషయవిబోధనైకతానప్రతిభా! 171

మంజుభాషి

నిరవద్యహృద్యకమనీయభాషణా!
పరనీజనూతికులచారుభూషణా!